

Turun yliopisto
University of Turku

**“Joskus ajattelin, että seksi on vain sitä, että...”
9.-luokkalaisten käsityksiä seksistä**

Turun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Toukokuu 2019
Jaana Yli-Sarja
Mira Laine

Ohjaaja: Jukka Husu

*Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä*

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos

LAINEN, MIRA & YLI-SARJA, JAANA: "Joskus ajattelin, että seksi on vain sitä, että..."
9.-luokkalaisten käsityksiä seksistä

Pro gradu -tutkielma, 86 s., 1 liite.
Kasvatustiede
Toukokuu 2019

Tässä tutkimuksessa selvitettiin 9.-luokkalaisten nuorten käsityksiä seksistä. Tutkimuskysymystä haluttiin lähestyä nuoren näkökulmasta ja tavoittaa näiden nuorten seksuaalikäsitteiden kirjo. Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdelta oppilasryhmältä kirjoitelmien muodossa. Aineistoa kertyi yhteensä 40 kirjoitelmaa ja analyysivaiheeseen otettiin 39 kirjoitelmaa. Tutkimuksessa toteutui tutkijatriangulaatio kahden tutkijan toteuttaessa tutkimusta yhdessä tiiviissä yhteistyössä.

Tutkimus sijoittui laadullisen tutkimuksen kentälle ja siinä hyödynnettiin fenomenografista tutkimusotetta. Aineistosta muodostettiin fenomenografisen tutkimusotteen analyysimenetelmää soveltaen kolmen tason kuvauskategoriajärjestelmä. Alimman tason kategorioita muodostettiin yhteensä 15, joita teemoitellen syntyi kuusi keskimmäisen tason kategorioita. Näistä muodostettiin vielä kolme ylimmän tason kategorioita, *psykkinen, fyysinen ja sosiaalinen*, joiden kautta hahmottuivat 9.-luokkalaisten käsitykset seksistä.

Tutkimuksen mukaan voidaan sanoa seksin näyttäytyneen nuorille laajasti. Nuoret käsittivät seksin henkilökohtaisen, henkisen, seksikäyttäytymisen, seksuaaliterveyden, seksuaalioikeuksien ja kulttuurisen ulottuvuuden kautta. Nuorilla oli käsityksiä ennen kaikkea seksin harrastamisen tavoista, seksidiskurssista, seksiin liittyvistä tunteista, suhteesta seksiin, omasta seksielämästä, seksuaalikasvattajista sekä ehkäisystä ja suojautumisesta. Nuorten kirjoitelmissa painottuivat eniten seksikäyttäytymiseen ja seksuaalikasvatukseen liittyvät teemat.

Tutkimuksessa nuoret suhtautuivat seksiin avoimesti ja hyväksyvästi. Suuri osa nuorista koki omaavansa riittävästi tietoja ja valmiuksia seksielämän aloittamiseen. Tutkimus osoitti, miten erilaisia ja erilaisissa vaiheissa 9.-luokkalaisten seksuaalisessa kehityksessään ovat. Nuorten mielenkiinto, asenteet, ajatukset ja kokemukset seksistä vaihtelivat. Tutkimuksen valossa voidaan sanoa, että jokaisen oppilaan tarpeet tavoitettava ja vaikuttava seksuaalikasvatus on opettajalle, koulujärjestelmälle ja koko yhteiskunnalle haaste.

Avainsanat: seksi, nuoret, seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, fenomenografia

Keywords: sex, youth, sexuality, sex education, phenomenography

"

*Kundeil se mielessä on, kundeil se mielessä on
Mimmeil se mielessä on, mimmeil se mielessä on
Ja jos sä et kuulu kumpaankaan lokeroon
Se silti sun mielessä on, silti sun mielessä on
Jos tehtäisiin sitä siis useemmin
Maailmas ois asiat paremmin*

"

-Antti Tuisku, Kumipuku (Kesäkumi 2018)

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	SEKSUAALISUUS	3
	2.1 Nuoren seksuaalinen kehitys	6
	2.2 Nuoruus seksuaali-identiteetin rakentajana	8
	2.3 Nuorten tavat ilmentää seksuaalisuutta	10
	2.4 Seksuaalisuuteen sosiaalistuminen	15
3	SEKSUAALIKASVATUS.....	19
	3.1 Seksuaalikasvatuksen tavoitteet	21
	3.2 Institutionaalinen ja epävirallinen seksuaalikasvatus.....	24
	3.3 Koulun seksuaalikasvatuksen haasteet	26
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
	4.1 Tutkimustehtävä	32
	4.2 Tutkimusmenetelmä.....	32
	4.3 Tutkittavat ja aineiston hankinta.....	36
	4.4 Aineiston analyysi.....	37
5	TULOKSET	43
6	POHDINTA	65
	6.1 Tulosten tarkastelua	65
	6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset seikat	71
	6.3 Seksuaalikasvatuksen uudet suunnat	76
	LÄHTEET	79
	LIITTEET	87

Kuviot

Kuvio 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet Greenbergiä ym. (2007) mukailten.

Kuvio 2. Vaikuttavan seksuaalikasvatuksen tekijät Geroukia mukailten (2010).

Kuvio 3. Fenomenografisen tutkimuksen spiraali (Ahonen 1996, 125)

Kuvio 4. Erilaiset kuvauskategorioiden abstraktiotasot Uljensia (1989) mukailten (Huusko & Paloniemi 2006, 167)

Kuvio 5. Kuvaus nuorten seksikäsityksistä kuvauskategoriajärjestelmässä

Kuvio 6. Kuvauskategoriajärjestelmän ylimmät tasot mainintaluvuin ja prosenttiosuuk-
sin

Kuvio 7. Psykkisen tason tulkintaluokat

Kuvio 8. Fyysisen tason tulkintaluokat

Kuvio 9. Sosiaalisen tason tulkintaluokat

1 Johdanto

Toukokuussa 2019 uutisoitiin ”hälyttävän seksi-ilmiön” rantautuneen kahteen varsinais-suomalaiseen kouluun (Ilta-Sanomat 2019; Yle 2019). Uutisissa kerrottiin kuudes- ja seitsemäsluokkalaisten lähetelleen toisilleen alastonkuvia ja videoita sosiaalisen median kautta. Näiden nuorten tarkoituksena oli uutisten mukaan etsiä seksikumppania, jonka kanssa harjoitella ennen oikean kumppanin löytymistä. Tämänkaltaiset uutiset antavat viestiä siitä, miten suuri kuilu nuorten ja aikuisten seksikäyttäytymisen ja arvomaailman välillä on. Ilmiö ei toki sinällään ole uusi; onhan jokainen uusi nuori sukupolvi ravistellut aikuisten asettamia normeja ja vallitsevaa kulttuuria.

Koulun seksuaalikasvatuksen keskeisiä tavoitteita ovat myönteisen seksuaalisuuden edistäminen nuoruudessa, seksuaalisen identiteetin rakentumisen tukeminen, sukupuolitautilien ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisy sekä seksuaalisen väkivallan ehkäisy ja varhainen tunnistaminen (STM 2009). Nuorten seksuaalikäyttäytymisestä puhuttaessa painottuu kuitenkin usein ehkäisyn näkökulma. On muistettava, että tavoitteena on riskien vähentämisen lisäksi rohkaista nuorta nauttimaan omasta seksuaalisuudestaan, eikä nuorten seksikäyttäytymistä tule sinällään leimata riskikäyttäytymiseksi. (Pakarinen, Helminen, Kylmä & Suominen 2017). Nuorella on oikeus nauttia seksuaalisuudestaan. Se on tärkeä ja arvokas osa myös nuoren elämää (Ihme & Rainto 2017).

Vaikuttava ja nuorten todelliseen seksuaaliseen elämismaailmaan kohdistuva seksuaalikasvatus tarvitsee toteutuakseen ajankohtaista tietoa nuorten seksuaalikäyttäytymisestä ja sen muutoksista. On ymmärrettävä nuoren elämismaailmaa ja sitä ympäristöä, jossa seksuaalisuus muotoutuu (Aho 2012; Puusniekka, Kivimäki & Jokela, 2012). Kasvattajan suhtautumisen nuoren seksuaalisuuteen tulee olla myönteistä tuomitsemisen sijaan (Anttila 2012; STM 2009). Nuorten seksuaalisuutta käsiteltäessä onkin ymmärrettävä, ettei se ole ”vaillinaista tai keskeneräistä”, vaan juuri siinä elämänvaiheessa rakentumassa oleva ainutlaatuinen seksuaalisuuden vaihe. Aikuisen ilmentämää seksuaalisuutta ei pidä nähdä nuoren seksuaalisen kehityksen päämääränä, vaan nuoren seksuaalisuus on sinällään oikein ja arvokas. (Anttila 2012.)

Nuorten seksuaalisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa pitkään, mutta sen näkökulma on perinteisesti ollut ehkäisyssä (Puusniekka ym. 2012). Koko nuoruus nähdäänkin usein riskien aikakautena, jolloin turvallinen seksikäyttäytyminen nousee myös seksuaalikasvatuksen johtavaksi teemaksi. Tämä seikka on innoittanut meitä lähestymään nuorten seksuaalisuutta toisesta näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa pyrimme tavoittamaan nuorten oman äänen ja ajatukset seksistä. Tavoitteena ei ole osoittaa, millaisia puutteita tai vääriä käsityksiä nuorten seksitietämyksessä on, eikä sitä, millaisia riskejä nuorten seksikäyttäytymiseen liittyy. Tarkoituksena on tuoda esiin, miten nuoret käsittävät seksin ja miten he siitä puhuvat. Seksuaalikasvattajat tarvitsevat nuorten näkökulmaa kasvatuksen suunnittelun lähtökohdaksi.

2 Seksuaalisuus

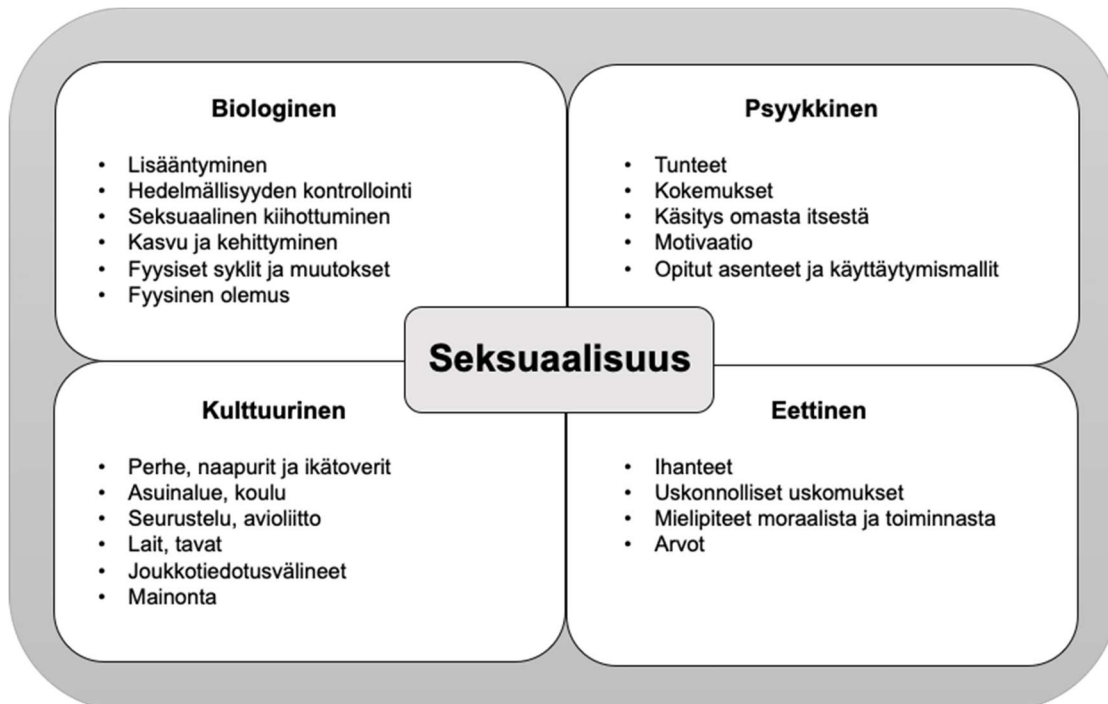
Seksuaalisuus on yksilölle olennainen tapa ilmaista itseään ja rakentaa samalla käsitystä itsestä. Käsitys seksuaalisuudesta laajenee, kun siihen sisällytetään myös seksi. (Herdt & Howe 2007; Rathus, Fichner-Rathus & Nevid 2002.) Laajemmassa määrittelyssä seksuaalisuus nähdään keskeisenä osana ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa (WHO & BZgA 2010). Seksuaalisuus vaikuttaa henkilökohtaisiin ajatuksiin, tunteisiin ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen sekä henkiseen ja fyysiseen terveyteen. Seksuaalisuus on yksilön identiteetin ominaisuus, johon vaikuttavat historialliset ja sosiokulttuuriset tekijät. Yksilötason lisäksi jokaisessa yhteisössä on olemassa seksuaalisuuteen liittyviä henkilökohtaisia, sosiaalisia ja moraalisia uskomuksia, arvoja ja käsityksiä. (Herdt & Howe 2007; Rathus ym. 2002.)

Seksuaalisuus käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, -roolit ja -suhteet. Tämän lisäksi seksuaalisuuteen kuuluu seksuaalinen suuntautuminen, erotiikka, mielihyvä ja lisääntyminen. Seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ja seksuaalisia kokemuksia ovat halut, ajatukset, fantasiat, käyttäytyminen, asenteet, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet. Ihminen ei kuitenkaan aina koe näitä kaikkia seksuaalisuuden osa-alueita, vaikka ne seksuaalisuuden käsitteeseen sisältyvät. Seksuaalisuuteen vaikuttavat myös biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät. (WHO & BZgA 2010.) Seksuaalisuus muotoutuu vuorovaikutuksessa koko ympäröivän todellisuuden kanssa, mukaan lukien muut ihmiset. Toisten ihmisten asenteet vaikuttavat paljon siihen, miten yksilö seksuaalisuuttaan ilmentää. Tämä määrittää myös sen, mitä pidetään seksuaalisesti suotavana tai epäsuotavana toimintana. (DeLamater & Friedrich 2002.)

Seksi on nautinnon saavuttamista ihmisen itsensä toivomalla tavalla oman seksuaalisuuden toteuttamiseksi (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008). Se on seksuaalisuuden ilmaistamista toiminnalla ja käyttäytymisellä sekä tunteilla ja ajatuksin. Seksuaaliseksi toiminnaksi määritellään oman seksuaalisuuden esiintuominen, seksuaalisen nautinnon

tavoittelu ja kokeminen, kontaktien hakeminen, seksuaalinen kanssakäyminen yhden tai useamman kumppanin kanssa sekä lisääntymisyritys. (Kontula 2004.)

Seksuaalisuutta voidaan jäsentää ja jaotella monin eri tavoin. Greenberg, Bruess ja Conklin (2007) ovat jakaneet seksuaalisuuden biologiseen, psyykkiseen, kulttuuriseen ja eettiseen ulottuvuuteen (kuvio 1). Biologisen ulottuvuuden sisällöiksi nähdään fyysinen ulkonäkö, kasvu ja kehitys, hormonaalinen kehitys, kyky lisääntyä, lisääntymisen kontrollointi ja reaktiot seksuaalisiin ärsykkeisiin. Psyykkisen ulottuvuuden nähdään muodostuvan yksilön asenteista ja tunteista sekä ajatuksista niin itseä kuin muita kohtaan. Eettinen ulottuvuus käsittää yksilön asenteet, arvot ja tavat kohdella itseään sekä muita. Eettisyyden kautta näemme, mitä yksilö pitää normaalina, hyvänä, oikeana ja hyväksyttävänä seksuaalisena käyttäytymisenä. Kulttuurinen ulottuvuus käsittää yksilön kulttuurin, kulttuurierot sekä niiden vaikutuksen seksuaalisuuden kokemiseen ja ymmärtämiseen. Kulttuuri käsittää perheen, ystävät, yhteiskunnan sekä tämän ajan, median, sääntöjen ja lakien vaikuttaessa taustalla.

Kuvio 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet Greenbergiä ym. (2007) mukaillen.

Cacciatore (2007) taas jakaa terveen seksuaalisuuden kolmelle tasolle järkeen, tunteeseen ja biologiaan. Terveen seksuaalisuuden tulee rakentua kaikkien näiden tasojen vaaraan, eikä mitään niistä tule jättää pois. Kaikki nämä kolme tasoa yhdessä – järjen hyväksyntä, suuret tunteet ja biologinen kiihottuminen – luovat seksuaalisuuden eheän kokonaisuuden. Järjen, tunteen ja biologian tasoilla toteutuva seksuaalisuus on vuorovaikutuksellista ja nautinnollista, se ei loukkaa kumpaakaan osapuolta ja on kokonaisvaltaista sekä terveellistä seksuaalista toimintaa. Terveen seksuaalisuuden rakentamiseksi lapsi ja nuori tarvitsee ajantasaista ja paikkansapitävää tietoa, omanarvontuntoa ja itsetunnon tukemista sekä sosiaalisia taitoja.

Cacciatoren kanssa hyvin samankaltaiseen jaotteluun on päätynyt Bildjuschkin (2015), jonka mukaan seksuaalisuudella on neljä ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on fyysinen, joka sisältää biologian, anatomian ja hormonit. Toinen ulottuvuus on psyykinen, joka kattaa kognitiot ja emootiot. Kolmas on sosiaalinen, joka sisältää kulttuurit ja eettisyyden ja neljäntenä nähdään henkinen ulottuvuus, joka sisältää haltioitumisen.

Seksuaalisuuteen liittyy läheisesti myös seksuaaliterveyden käsite. WHO:n määritelmän mukaan seksuaaliterveys on yksilön seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaisuus, joka rikastuttaa yksilön persoonallisuutta, viestintää ja rakkautta. Hyvään seksuaaliterveyteen kuuluu positiivinen ja kunnioittava asenne seksuaalisuutta ja seksuaalisia suhteita kohtaan sekä mahdollisuus nauttia niistä ilman pakottamista, syrjintää tai väkivaltaa. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää kaikkien ihmisten seksuaalisten oikeuksien kunnioittamista, suojelemista ja toteuttamista. (Gerouki 2010; WHO & BZgA 2010.)

Kontulan (2015) mukaan ihmisen hyvinvoinnin taustalla on koko elämän ajan terve seksuaalisuus. Se antaa elämälle sisältöä, mahdollisuuden nauttia henkisestä yhteydestä ja fyysisestä nautinnosta. Fyysisen ja psyykkisen terveyden taustalla on sitoutuminen, laadukkaat ihmissuhteet, keskinäinen tuki ja sosiaalinen pääoma. Seksuaalinen aktiivisuus ylläpitää ja edistää terveyttä monin tavoin. Seksuaalisesti aktiiviset ihmiset, jotka saavat nautintoa useammin, ovat keskimäärin muita ihmisiä terveempiä. Seksuaaliterveyden

edistäminen on siis jokaisen yksilön seksuaalisen aktiivisuuden tukemista ja mahdollistamista. Tämä tavoite nähdään myös osana seksuaalikasvatusta.

Hyvän seksuaaliterveyden saavuttamiseksi keskeisessä asemassa ovat seksuaalioikeudet. Seksuaalioikeudet käsittävät oikeuden hakea, saada ja levittää seksuaalisuuteen liittyvää tietoa sekä oikeus seksuaalikasvatukseen. Niihin kuuluu myös koskemattomuuden kunnioittaminen, oikeus kumppanin valintaan sekä oikeus päättää omasta seksuaalisesta aktiivisuudesta. Toteutuessaan seksuaalioikeudet poissulkevat pakottamisen, riiston tai väkivallan mahdollisuuden. Seksuaalioikeuksien nojalla jokaisella yksilöllä on oikeus parhaaseen saavutettavissa olevaan seksuaalisuuden tilaan, mikä käsittää myös mahdollisuuden käyttää seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä terveydenhoitopalveluita. Kaiken kaikkiaan seksuaalioikeudet antavat oikeuden tavoitella tyydyttävää, turvallista ja nautinnollista seksielämää. Näiden toteutuminen edellyttää, että jokainen yksilö kunnioittaa myös muiden oikeuksia. (WHO & BZgA 2010.)

2.1 Nuoren seksuaalinen kehitys

Nuoruutta voidaan lähestyä monin eri tavoin, tieteenalasta riippuen. Lääketieteessä nuoruudessa korostuu fyysinen kypsyminen aikuisuuteen ja psykologiassa nuoruutta käsitellään elämänvaihteorioiden kautta. Kasvatustieteissä lähestymistapa on oppimisessa ja kasvattajan roolissa, hoitotieteessä keskiössä on hyvinvointi ja sen turvaaminen ja yhteiskuntatieteissä tutkimuksen kohteena ovat esimerkiksi nuorisokulttuurit. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007.) Tässä tutkimuksessa lähestymme nuoruutta yhdistäen kaikkia näitä lähestymistapoja.

Nuoruus on ihmisen elämässä erityinen elämänvaihe, jolloin lapsuudesta siirrytään aikuisuuteen. Nuoruutta ei pidä nähdä välivaiheena kohti oikeaa aikuisuutta, vaan tärkeänä kasvukautena, jolloin nuori kasvaa niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Oman elämän merkitys selkiytyy nuorelle tämän elämänvaiheen aikana. Nuoruus ei ole selkeärajainen ajanjakso elämässä, vaan sen pituus vaihtelee yksilön ja vallitsevan kulttuurin mukaan. Jokainen kulttuuri määrittelee eri tavalla sen, miten kauan on hyväksyttävää viettää nuoruuttaan. Myös perheen sisäinen kulttuuri vaikuttaa nuoruuden

kokemiseen, vaikkakin nuoruus saattaa vaihdella myös sisarusten kesken; toisilla murrosikä on hyvinkin myrskyistä aikaa, kun taas toiset etsivät itseään rauhallisemmin. Myös eri ajassa vietetty nuoruus on erilaista. Nykyään puberteetti alkaa aiempaa varhemmin ja kestää pidempään. (Aaltonen ym. 2007.)

Nuoruus voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen; varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen ja jälkinuoruuteen. Varhaisnuoruus ajoittuu noin 12-14 ikävuoden tienoille, jolloin keho muuttuu ja aiheuttaa nuoressa levottomuutta. Nuori alkaa ottaa itsenäistymisen askelia. Omat vanhemmat nähdään itsenäistymisen esteenä ja vanhempien tukea on vaikea vastaanottaa. Nuori tarvitseeikin myrskyiseen vaiheeseen tukea myös perheen ulkopuolisilta aikuisilta, kuten opettajilta. Varsinainen nuoruus ajoittuu 15-17 ikävuo-teen, jolloin nuori alkaa sopeutua muuttuneeseen kehoonsa ja seksuaalisuuden kehitys ottaa keskeisen roolin nuoren kasvussa kohti aikuisuutta. Nuori pohtii paljon oman kehonsa sopivuutta ja kelpaamista. Jälkinuoruudesta puhutaan 18- 22 -vuotiaiden kohdalla. Tällöin nuori kykenee jälleen lähestymään omia vanhempiaan ja sietää samankaltaiset piirteet itsessään. Hän kykenee myös emotionaaliseen läheisyyteen, asettumaan muiden asemaan ja myötäelämään muiden tunteita. Nuori ottaa jo vastuuta itsestään ja tulevaisuudestaan ja tulee hiljalleen osaksi yhteiskuntaa sen täysivertaisena jäsenenä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008.)

Nuoruus ja murrosikä on muutosten aikaa niin tunteiden kuin biologian tasolla. Murrosikään liittyy sisäinen epävarmuus; se on aikaa, jolloin oma seksuaalinen identiteetti hakee omaa suuntaansa. Fyysiset ja mielen muutokset saattavat edetä hyvinkin eri tahdissa lisäten yksilön hämmennystä ja epävarmuutta. Kehossa ja mielessä tapahtuvat myllerrykset tekevät nuoresta samaan aikaan kysyvän ja hyvin haavoittuvan, jolloin intimitetin ja yksityisyyden tarve kasvaa. Kehon kehitystahtiin ei voi itse vaikuttaa, jolloin osa nuorista voi kokea häpeää omasta muuttuvasta ulkomuodostaan. Kiihottuminen, rintojen ja kivesten kasvu, pituuden kehitys, ihon ja äänen muutokset ja itsetyydytys vaikuttavat myös nuoren mieleen. Nuori tarvitseeikin tietoa normaalista kehityksestä ja apua ja tukea sietää muutosta. Turvalliset ja luotettavat, oikeanlaista tietoa antavat aikuiset toimivat nuoren epävarmuudessa tärkeinä oppaina. (Korteniemi-Poikela & Caciatore 2015.)

Seksuaalista kehitystä voidaan kuvata seksuaalisuuden portaiden avulla. Portaita on yhteensä 11, mutta nuoruuteen (12-20-vuotta) niistä kuuluu viisi. Seksuaalisuus muuttuu läpi elämän, jolloin kehitystä tapahtuu vanhuuteen saakka, mutta varsinaiset kehitysportaat loppuvat nuoruuden vaihtuessa aikuisuuteen. *Tykkään sinusta*-porras ajoittuu noin 10-15 ikävuoteen, jolloin nuori uskaltaa osoittaa ihastumisen ja rakastumisen tunteita kohteelleen. Tälle portaalle ajoittuu usein myös murrosiän biologiset muutokset ja niiden aiheuttamat voimakkaat tunteet. *Käsi kädessä* -portaalla ollaan noin 12-16 -vuoden iässä, jolloin tavoitellaan jo ihastumisesta kertovaa kosketusta. Tässä iässä nuori saattaa kokea myös ensimmäiset kiihottumisen tunteet, joita puretaan itsetyydytyksen kautta. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

Suudellen-portaalla nuori on noin 14-18-vuotiaana. Tällä portaalla nuori kokee seksuaalista kiihottumista muiden ihastumisen tunteidensa rinnalla. Nuori haluaa päästä toista lähelle ja saada aikaan mielihyvää myös kumppanille. Ensimmäiset suutelukokemukset ovat ensiaskeleita seksuaaliseen kontaktiin ja vuorovaikutuksen merkitys kasvaa. *Mikä tuntuu hyvältä* -portaalla, 15-20 -vuoden iässä, nautintoa jaetaan seksuaalisen kosketuksen kautta. Tämä vaihe vaatii nuorelta itsensä kuuntelemista, omien valmiuksien tunnistamista ja rajojen asettamista. Seksuaalista viestintää ja kommunikaatiota opetellaan, samoin kunnioittamaan kumppanin haluja ja tarpeita. *Rakastella* -portaalla, 16-25 -vuotiaana, nuori hankkii ensimmäiset seksikokemuksensa. Nuorella on jo tietoa oman kehon reaktioista ja niiden hallinnasta seksuaalisessa kontaktissa. Nuori osaa kertoa toiveistaan ja ottaa myös huomioon kumppanin toiveet. Hän tunnistaa oman vastuunsa seksin harrastamisessa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

2.2 Nuoruus seksuaali-identiteetin rakentajana

Nuoruuden keskeinen kehityksellinen tehtävä on identiteetin ja erityisesti seksuaali-identiteetin jäsentyminen. Identiteetti vastaa kysymykseen *kuka minä olen*. Jotta tähän kysymykseen voidaan vastata, tarvitaan tunnistettavia ryhmiä ja kategorioita, joihin kuulua ja samaistua. Täydellistä itsenäisyyttä ei ole eikä täydellistä riippumattomuutta

muista ihmisistä voida vaatia tai saavuttaa. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008; Salonen 2008)

Seksuaali-identiteetin ajatellaan koostuvan kolmesta osa-alueesta. Ensimmäisenä kehittyy ydinseksuaali-identiteetti, jonka kautta jo pieni lapsi muodostaa käsitykset naisena tai miehenä olemisesta ja omasta sukupuolesta. Toinen seksuaali-identiteettiä rakentava osa-alue on sukupuolirooli. Tämä pitää sisällään kaikki valinnat ja toiminnan, joiden kautta yksilö ilmaisee omaa sukupuoltaan, kuten pukeutumisen, käyttäytymisen, arvojen ilmaisun ja harrastukset. Sukupuolirooli on myös kulttuuri- ja aikasidonnainen ja rakentuu vuorovaikutuksessa yhteisön normien kanssa. (Liinamo 2005; Salonen 2008; Virtanen 2002.) Liinamon (2005) mukaan seksuaali-identiteetti rakentuu ystävyyssuhteissa, jotka usein muodostuvat saman sukupuolen kanssa. Tällöin toisen sukupuolen näkökulma seksuaalisuuteen voi jäädä tavoittamatta. Molemmille sukupuolille yhteinen seksuaalikasvatus ja sukupuoliroolien yhteinen tarkastelu laajentaa molempien sukupuolten näkökulmaa ja vähentää sukupuolten välistä hämmennystä ja tietämättömyyttä.

Kolmas seksuaali-identiteetin osa-alue on seksuaalinen suuntautuminen, johon kuuluu hetero-, homo- ja biseksuaalisuus (Virtanen 2002). Sukupuolen käsitteen laajentuminen on tuonut perinteisen jaottelun rinnalle myös uusia seksuaalisia suuntautumisia (Kokkonen 2015). Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus tulisi huomioida seksuaalikasvatuksessa, jotta voidaan tukea kaikkien nuorten seksuaali-identiteetin kehittymistä.

Omaa seksuaali-identiteettiä rakentaessaan nuori törmää vaihtoehtojen ja auktoriteettien suureen kirjoon, joista tämän tulee poimia omiin elämänarvoihin sopivat palat. Nuoren pitää itse rakentaa oman seksuaalisuuden arvopohja ja päättää, mikä on oikein ja mikä väärin. Seksuaali-identiteetin terveen kehityksen pohjana on kotoa saatu perusturvallisuuden tunne ja hyvä itsetunto, joiden avulla nuori voi luottaa elämäänsä ja kokea itsensä arvokkaaksi. (Kuronen 2006.) Seksuaalisen identiteetin löytäminen ja sen hyväksyminen ovat pohja seksuaalisen tyytyväisyyden kokemukselle. Seksuaalisen tyytyväisyyden peruskallio on oman kehon tunteminen ja kunnioittaminen. Oman seksuaali-identiteetin hahmottumisen myötä kasvavan nuoren on helpompi löytää oma paikkansa

aikuisten joukossa ja kokea niin seksuaalista itsevarmuutta, mielihyvää kuin nautintoa. Vaikka seksuaalinen kehitys tapahtuu nuoruudessa, nuori hyväksyy omaan seksuaalisuuteen liittyvät halut ja tarpeet usein vasta myöhemmin aikuisuudessa. (Bildjuschkin & Malmberg 2002; Kuronen 2006)

2.3 Nuorten tavat ilmentää seksuaalisuutta

Kiinnostus seksuaalisuuteen on yksilöllistä ja jokainen nuori reagoi eri tavalla seksuaalisten halujensa voimakkuuteen. Papp, Kontula ja Kosonen (2000) ovat jakaneet nuorten seksuaalikokemukset neljään eri tyyppiin sen mukaan, miten nuori kokee erilaisia seksuaalisia haluja ja reagoi niihin. Ensimmäinen tyyppi on seksiin suuntautuneet, jotka käyttäytyvät seksuaalisten halujensa mukaisesti. He ovat seksin suhteen innokkaita ja aloittavat seksielämän yleensä melko varhaisessa vaiheessa. Seksiin suuntautuneelle on tavanomaista sukupuolikumppaneiden runsas määrä sekä tyytyväisyys omiin seksikokemuksiin. Toinen tyyppi on kiinnostunut edellisiä vähemmän sukupuoliasioista. Nämä nuoret hankkivat ensimmäiset sukupuolikokemuksensa ikätovereitaan vanhempina, vasta sopivan kumppanin löydettyään. He toteuttavat omaa seksuaalielämäänsä omien halujensa ja arvojensa mukaisesti ja ovat tyytyväisiä kokemuksiinsa. (Papp ym. 2000.)

Kolmas tyyppi taas käsittää seksikokemuksiin vastoin pyrkimystä ajautuneet nuoret. Nuoret kokevat usein liikaa ja liian varhain ja he ilmaisevat seksikokemuksistaan katumusta ja kokevat häpeää. Seksuaalielämä ei ole nuoren omassa hallinnassa ja joskus he saattavat jopa kokea tulleen hyväksikäytetyksi. Neljännellä tyypillä, estoisilla halukkailla, on vahva mielenkiinto seksiasioihin, mutta ensimmäiset kokemukset tulevat melko myöhään. He ovat usein lapsesta asti kiinnostuneita seksuaalisista asioista, mutta kehitys keskeytyy esimerkiksi ujouden vuoksi. Kun seksuaalisia suhteita vihdoinkin rohkaistutaan solmimaan, ovat tämän tyyppin nuoret innokkaita kokeilemaan monia kumppaneita. Nämä nuoret kokevat jälkikäteen eläneensä tahtomattaan puutteessa ja kertovat usein toivovansa seksielämän alkaneen jo varhaisemmassa vaiheessa. (Papp ym. 2000.)

Näre (2005) taas on nuorten sukupuolikulttuureita tutkiessaan löytänyt kolme erilaista tapaa suhtautua toivottuun seksuaaliseen suhteeseen, joista jokaisessa luottamuksella

ja tunteilla on erilainen rooli. Jäsennyksen avulla voidaan kuvata seksuaalisuhteisiin liittyviä toiveita, normeja, arvoja ja asenteita. Yleisin suhtautumistapa on vastavuoroisuuden käsikirjoitus, joka on vallitsevin varsinkin tytöillä. Tällöin suhde perustuu luottamukseen ja rehellisyydelle. Tärkeänä koetaan tasavertaisuus, vastavuoroisuus, yhteiset sopimukset ja yhteinen vastuunkanto. Toinen suhtautumistapa on vapaamielisyyden käsikirjoitus, eli liberaali käsikirjoitus, joka on suosituimpi poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Tässä tunteita ei välttämättä pidetä osana suhdetta, vaan pääpyrkimys on saada seksuaalista tyydytystä, eikä siihen tarvita vakituista kumppania. Kolmas suhtautumistapa on libertaari käsikirjoitus. Tässä tunteita saatetaan teeskennellä seksuaalisten päämäärien saavuttamiseksi, mutta muuten tunteiden ilmaisua ja sitoutumista vältetään. Suostutellussa voidaan käyttää lupauksia, jotka kuitenkin seksuaalisen tyydytyksen saavuttamisen jälkeen ollaan valmiita rikkomaan. (Näre 2005.)

Tolonen (2002) on havainnut tutkimuksessaan, että nuorten seurusteluun ja sukupuolielämään liittyy kaksinaismoraali. Usein poikien oletetaan haluavan seksuaalista suhdetta, kun taas tyttöjen ei, ja pienikin poikkeus tässä oletuksessa vaikuttaa tytön maineeseen. Sukupuolisuhteet ovat riskialttiita juuri tytöille, koska juorut tyttöjen sukupuolisesta aktiivisuudesta saattavat johtaa tytön huonoon maineeseen. Poikien kohdalla taas liioiteltujen kokemustarinoiden kehittämisen ja levittämisen nähdään pönkittävän nuoren mainetta.

Nuoret itse kokevat seksielämän aloittamisen liittyvän erilaisiin valmiuksiin. Laukkasen (2007) mukaan nuorten ekakertaa käsittelevistä nettikeskusteluista välittyy sekä ikäkausi-, yksilö- että kypsyysspuhetta. Ikäkausipuheessa nuoret kokevat seksin kuuluvan nuoruuteen ja aikuisuuteen, ei lapsuuteen. Ikä nähdään siis seksivalmiutta todentavana asiana. Yksilöpuheessa taas painotetaan jokaisen henkilökohtaista valmiutta ensimmäiseen kertaan ja seksi nähdään yksilön omana asia. Yksilöpuheessa vastustetaan ulkopuolisten asettamia rajoja seksin harrastamiselle ja painotetaan yksilön oman kypsyyden merkitystä. Kypsyysspuheessa taas seksuaalisen valmiuden ajatellaan olevan todennettavissa tiettyjen ominaisuuksien ja merkkien perusteella. Tässä puhettavassa kypsyyttä määrittyy sekä henkisten että fyysisten ominaisuuksien kautta. Fyysisiä valmiuden merkkejä ovat esimerkiksi kuukautisten alkaminen ja rintojen kehittyminen ja henkisinä

ominaisuuksina pidetään esimerkiksi sitä, ettei koe liiallista häpeää ja on valmis kantaamaan vastuun mahdollisista yhdynnän seurauksista, kuten raskaudesta. Nuorten mukaan henkisesti kypsä ihminen osaa päättää omista asioistaan, huolehtia ehkäisystä ja keskustella seksistä avoimesti. (Laukkanen 2007.)

Se, miten nuori on tutustunut omaan seksuaalisuuteensa ennen ensimmäistä kertaa, vaihtelee sukupuolittain. Hyde ja Jaffee (2000) toteavat tutkimuksessaan, että poikien ensimmäiset kiihottumisen kokemukset ovat useammin itsetyydytyksen aikana tapahtuvia, kun taas tytöillä kokemukset ovat kumppanin kanssa tapahtuvia. Samaan aikaan kuitenkin useimmilla tytöillä on vahvempi kokemus omasta seksuaalisesta halusta. Tutkimuksissa on havaittu tyttöjen motiivien seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvät poikia useammin suhteeseen ja romantiikkaan. Tytöillä syy ensimmäiseen seksuaaliseen kokemukseen on tunteet kumppania kohtaan, kun taas pojilla syynä on uteliaisuus ja kokemus omasta valmiudesta. (Hyde & Jaffee 2000.) Kuortin (2012) tutkimuksen mukaan tyttöjen ilmaisemat edellytykset seksille ovat joko parisuhde tai oma valmius. Seksivalmius liitettiin tässä kypsyyteen ja kykyyn kantaa vastuuta omista seksikokemuksista ja seksin ajateltiin kuuluvan aikuisuuteen.

Neitsyyden menettämiseen liittyy useita merkityksiä ja ristiriitaisia tunteita, kuten askeleen ottaminen aikuisuuteen ja rakkauden osoittaminen, mutta samalla myös pettymys, häpeä ja pelko (Hyde & Jaffee 2000). Omaa kokemattomuutta saatetaan pelätä tai väärässä tilanteessa ja väärän ihmisen kanssa tapahtunutta ekakertaa jälkeensä hävetä. Esimerkiksi humalassa tai vastoin todellista tahtoa tapahtunut ekakerta koetaan häpeällisenä. Nuoret nostavatkin nettikeskusteluissa esiin jokaisen oikeuden omaan kehoon ja seksistä kieltäytymisen mahdollisuuden kaikissa tilanteissa. (Laukkanen 2007.) Jo pelkästään omat halut ja seksuaalisen mielihyvän kaipuu saattavat aiheuttaa ahdistusta ja häpeää, jos ne ovat ristiriidassa omien tai ympäristön normien ja arvojen kanssa (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008).

Laukkasen aineistossa osa nettikeskustelijoista kyseenalaistaa neitsyyden menettämisen termin. Keskustelijat eivät koe tyttöjen ”menettävän mitään” ja ilmauksen ajatellaan väheksyvän naisen omaa toimijuutta seksikäyttäytymisessä. Termiä pidetään

vanhanaikaisena ja tilalle ehdotetaan esimerkiksi "seksin aloittamista". Vaikka valtaosa keskustelijoista on sitä mieltä, että seksin aloittamisella ei pidä olla kiire, kokee osa neitsyytensä myös "riesana". Liian pitkään venynyt tahtomaton neitsyys koetaan usein johtuvan vääränlaisesta ulkonäöstä. (Laukkanen 2007.)

Liebermanin, Goldfarbin, Kwiatkowskin ja Santosin (2017) mukaan monet nuoret kohtaavat ensimmäisen seksikokemuksensa ilman, että heillä on luotettavia tietoja, jotka auttavat heitä ylläpitämään seksuaaliterveyttään ja hyvinvointiaan. Puolet tämän tutkimuksen nuorista kertoo, etteivät he olleet keskustelleet sukupuolitaudeista tai ehkäisystä kumppaninsa kanssa ennen ensimmäistä kertaa. Tutkimuksessa läheisyyden ja suhteen keston nähtiin vaikuttavan siihen, miten nuoret ehkäisyä suunnittelivat. Ensimmäinen kerta ei aina myöskään ole suunniteltu. Liebermanin ym. (2017) tutkimuksessa oli lukiolaisilta (n = 74) kysytty ensimmäisestä kerrasta ja vastanneista 27 % kertoi ensimmäisen kerran olleen suunnittelematonta ja 56 % oli suunnitellut ensimmäisen kerransa.

Papp ym. (2000) taas nostavat ehkäisyasioissa esiin nuoren seksuaalisen vuorovaikutuskyvyn. Seksuaalinen vuorovaikutuskyky pitää sisällään avoimuuden ja sosiaalisuuden, suorituskyvyn ja herkkyyden sekä seksuaalisissa kohtaamisissa toimimisen molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Esimerkiksi ehkäisymenetelmästä keskustelemisen kumppanin kanssa on todettu olevan merkittävämpi asia onnistuneen ehkäisyn kannalta kuin suhteen vakiintuneisuuden. Seksuaalinen vuorovaikutustaito voidaan siis nähdä jopa suhteen kestoa ja vakiintuneisuutta merkittävämpänä asiana onnistuneessa ehkäisyssä.

Nuorten seksuaalikäyttäytymisen riskitekijöiksi on määritelty ehkäisyn käyttämättömyyden lisäksi varhain aloitetut yhdynnät, yhdyntäkumppanien suuri lukumäärä sekä humalahakuinen alkoholin käyttö. Varhain aloitetut yhdynnät nähdään näistä suurimpana riskinä, koska se johtaa usein myös muihin mainittuihin riskitekijöihin. Pakarisen ym. (2017) mukaan nuorempina yhdynnät aloittaneilla on enemmän seksikumppaneita, suojaamatonta seksiä ja sukupuolitauteja. Muina riskeinä näyttäytyy suunnittelemattomat raskaudet. (Leikko, Suominen, Rantanen, Eriksson, Apter & Lehtinen 2015)

Aiemmin kuvatuista tyypeistä (Papp ym. 2006) sekä seksiin suuntautuneille että seksiin ajautuneille on tyypillistä seksielämän varhainen aloittaminen. Seksiin suuntautuneiden oman kokemuksen mukaan varhaiset kokemukset eivät kuitenkaan vaikuta negatiivisesti nuoren seksuaaliterveyteen, toisin kuin seksiin ajautuneilla. Vaikka varhaiset kokemukset ovat suuri riskitekijä, ei ne yksinään aseta nuorta osaksi riskiryhmää. Leikon ym. (2015) mukaan seksuaalikäyttäytymisen riskittömyyteen vaikuttaa myös yksilön persoonallisuus, elämäntapa, motivaatio turvallista seksikäyttäytymistä kohtaan, myönteinen minäkuva ja kokemus hyvästä seksuaaliterveydestä.

Vaikka seksuaalisella riskikäyttäytymisellä ymmärretään usein juuri raskauden ja seksitautien ehkäisyn laiminlyönti, on se muutakin. Seksuaalisella riskikäyttäytymisellä tarkoitetaan kaikkea sellaista toimintaa, mikä voi vaarantaa omaa tai kumppanin terveyttä ja turvallisuutta. Se voi olla loukkaavaa monella eri tavalla, eikä välttämättä vastaa yksilön ikä- ja kehitystasoa. Riskien määrittely on myös kulttuurisidonnaista ja riippuu vallitsevista arvoista ja normeista. Suomalaisessa kulttuurissa riskikäyttäytymisenä nähdään esimerkiksi seksi päihteiden vaikutuksen alaisena, vastikkeellinen seksi ja kumppaneiden huomattava ikä- tai kehitysero. Riskien tunnistaminen esimerkiksi iän tai seksikumppaneiden lukumäärän avulla on kuitenkin harhaanjohtavaa ja riskejä kartoitettaessa oleellista on tavoittaa nuoren oma käsitys toiminnan tarkoituksesta ja merkityksestä. (Halonen 2015.)

Alkoholin merkitys nuorten riskikäyttäytymisen taustalla ei ole yksiselitteinen. Riskinä alkoholi voidaan nähdä, kun yksinäisyys tai hylätyksi tulemisen tunne saa nuoren etsimään rohkeutta alkoholista. Tällöin se saattaa lisätä seksuaalisten riskien ottoa ja harkintakyvyn pettämistä. Epävarma nuori voi myös yrittää miellyttää toista ja ajautua neuvottelematta hyväksymään toisen vaatimuksia ilman omaa tahtoa. (Kuronen 2006.) Suvivuon, Tossavaisen ja Kontulan (2007) suomalaistyttöihin kohdistunut tutkimus kuitenkin osoittaa, ettei alkoholin käytöllä välttämättä ole negatiivisia seurauksia eikä se aina johda riskialttiiseen seksikäyttäytymiseen. Kuitenkin negatiivisissa seksikokemuksissa juuri alkoholia on usein syytetty itsekontrollin pettämisestä. Alkoholin vaikutus nuoren seksikäyttäytymiseen on yksilökohtaista ja riippuu monista eri tekijöistä.

Sosiaalisen median aikakautena sexting näyttäytyy myös uudenaikaisena riskitekijänä nuorten seksuaalikäyttäytymisen kentällä. Nuorten keskuudessa sexting on tavanomainen ja yleinen tapa ilmaista omaa seksuaalisuutta. Sexting kuvaa ilmiötä, jossa henkilö lähettää tai vastaanottaa toiselle puhelimella tai sosiaalisen median välityksellä itsetuotettuja seksuaalissävyytteisiä viestejä, videoita tai kuvia. Yhdysvalloissa reilu kolmannes nuorista on lähettänyt tai saanut intiimejä kuvia tai viestejä. Englannissa tehdyn Eurooppaa kattavan tutkimuksen mukaan kaksi kolmesta, jotka ovat lähettäneet seksuaalissävyytteisen kuvan tai viestin ovat myös vastaanottaneet sellaisen. Seurustelukumppanilleen alastonkuvia tai lähes alastonkuvia tai videoita on lähettänyt lähes 70 % nuorista. (De Ridder 2018; Madigan, Rash, Ouytsel & Temple 2018; McLaughlin 2010; Stanley, Barter Wood, Aghtaie, Larkins, Lanau & Överlien 2018.)

Nuoret kuvaavat sextingin normaaliksi käyttäytymiseksi ja turvalliseksi tavaksi harrastaa seksiä. Seksi esimerkiksi Skypen välityksellä ei vaadi paikan etsintää eikä siinä ole vaaraa tulla raskaaksi. Yhteiskunnan katsotaan ruokkivan tätä käyttäytymistä; seksiä ihannoidaan ja se toimii markkinointivälineenä. (McLaughlin 2010; Stanley ym. 2018.) Sextingissä on myös riskinsä, jotka nuoret itsekkin tiedostavat. Suurimpana riskinä he näkevät häpeän ja riskin tulla kiusatuksi, mikäli kuva lähtee leviämään. Nuoret näkevät myös tätä pidemmälle ja pohtivat työn saamisen vaikeutumista ja jopa itsemurhaan johtaneita tarinoita. (De Ridder 2018.) Madigan ym. (2018) tutkimuksen mukaan joka kahdeksas sexting -viesti, -video tai -kuva lähetetään eteenpäin ilman lähettäjän suostumusta. Sexting saattaa aiheuttaa nuorelle myös muuta vahinkoa; vertaispaine, riskialttiin käyttäytymisen vetovoima, itsesäätelytaitojen puuttuminen sekä aivotoiminnan kehittymisen vaihe saattavat johtaa harkinnan puutteeseen oman toiminnan suhteen. (McLaughlin 2010; Stanley ym. 2018.)

2.4 Seksuaalisuuteen sosiaalistuminen

Yksilön arvoihin, asenteisiin ja käsityksiin seksuaalisuudesta sekä tätä kautta seksuaaliin käyttäytymismalleihin vaikuttavat monet yhteiskunnalliset tekijät, kuten media, kulttuurin perinteet, valistus ja kasvatus (Anttila 2004). Yleisesti puhutaan

seksuaalisesta sosialisatiosta, jossa vuosien mittaan asteittaisessa prosessissa omaksutaan tiedot, taidot ja asenteet seksuaalisuudesta. Seksuaalisuus on suurelta osin opittua, mutta oppiminen tapahtuu sekä biologisista että sosiaalisista syistä eri sukupuolilla eri tavalla. (Liinamo 2005.)

Lapsen on vaikea kyseenalaistaa kulttuuria, johon hän kasvaa. Esimerkiksi sukupuoliroolit ja oman kulttuurin seksuaalisuuteen liittyvä etiikka omaksutaan yleensä valmiina, eikä mahdollisuutta niiden muutettavuuteen ole useinkaan helppo tunnistaa. Erityisen suuri arvoihin, asenteisiin ja käsityksiin vaikuttava tekijä nuoruusiässä on vertaisryhmä. Vallitseva nuorisokulttuuri vaikuttaa vahvasti esimerkiksi siihen, mitä nuori kuluttaa ja miten hän vapaa-aikaansa viettää. Median globalisaation myötä nuorisokulttuuri on yhtenäistynyt ja alueelliset erot kaventuneet. Nuoret jakavat elämismailmaansa internetissä ja sosiaalisessa mediassa ja samat mainokset ja lööpit ovat kaikkien nähtävillä. (Anttila 2004.)

Asenteita muokkaavat tekijät ja käyttäytymisen mallit ovat vahvasti limittyneet toisiinsa. Perinne vaikuttaa taiteeseen, taide valistukseen ja kasvatukseen ja kasvatus muokkaa jälleen perinnettä. Media taas saa elinvoimansa näiltä kaikilta osa-alueilta ja toisaalta toimii mallina kaikille osa-alueille. Näin ollen yksilön asenteisiin ja seksuaalisiin käyttäytymismalleihin on jopa mahdotonta vaikuttaa yhden osa-alueen voimin. Kuitenkin yhden asenteita muokkaavan lähteen ollessa muita heikompi, toiset lähteet korvaavat sen. Tällöin esimerkiksi koulujen seksuaalikasvatuksella ja mediakriittisyydellä voi olla merkittävä rooli nuorten asenteiden muokkaajina. Myöskään nuorten omaa paikallista nuorisoperinnettä ei saa liiaksi rajoittaa, jottei aikuislähtöinen media saa valta-asemaa. (Anttila 2004.) Tärkeää on tukea nuorta kriittisen medialukutaidon kehittämisessä, minkä kautta nuori kykenee itse arvioimaan erilaisia lähteitä (Mustonen 2004).

Viime vuosina on noussut huoli seksin ylikorostuneen aseman vaikutuksista erityisesti lapsiin ja nuoriin. Kaupallinen seksikulttuuri on suuri osa nykypäivää vaikuttaen vahvasti lapsen ja nuoren käsityksiin seksuaalisuudesta. (Liinamo 2005.) Medialla on todettu olevan merkittävä yhteys nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen, kuten rohkaiseva vaikutus seksuaaliseen aktiviteettiin (L'Engle, Brown & Kenneavy 2006). Median välittämän

kuvan avulla nuori saattaa kartuttaa seksiin liittyviä tietoja ja taitoja, jotka eivät lopulta ole paikkansapitäviä ja totuudenmukaisia. Toisaalta seksin kyllästävä maailma tuottaa nuorille paineita olla kokeneempia kuin he oikeasti ovat. Myös median tarjoamat ”fyysisesti täydelliset esikuvat” ja siitä juontuva kehollinen tyytymättömyys vaikuttavat monin tavoin haitallisesti minäkuvan kehitykseen ja identiteetin rakentumiseen. Median välittämä asenteellisuus aiheuttaa vääristyneen kehonkuvan lisäksi muitakin haasteita. Esimerkiksi väkivallan yhdistäminen seksiin ja kova porno lisää naisia halventavia asenteita ja saattaa turruttaa katsojan tunteita. (Mustonen 2004.) Koulun merkitystä asiallisen ja faktapohjaisen seksuaalikasvatuksen tarjoajana median kyllästävässä maailmassa on nostettu viime vuosina voimakkaasti esiin. (Liinamo 2005.)

Pornografisen materiaalin näkeminen on viime vuosina yleistynyt nuoremmissa ikäluokissa. Tutkimuksen mukaan 90 % yläkoululaisista on nähnyt vahingossa pornografista materiaalia netissä surffatessaan. Pohjoismaissa tehdyn tutkimuksen mukaan 12-20 -vuotiaista pojista 99 % ja tytöistä 86 % on nähnyt pornoa. Suurin osa nuorista on nähnyt pornoa ensimmäisen kerran 12-14-vuotiaana, viidesosa nuorista katsoo pornoa useita kertoja viikossa ja kymmenesosa lähes päivittäin. Pornosta nuorelle jäävät mielikuvat ja tunteet voivat vaihdella ahdistuksesta, häpeästä, hämmennyksestä ja inhosta kiinnostuneisuuteen ja mielihyvään. Pornoa tulisikin käsitellä nuorten kanssa koulussa, jotta vastuu mielikuvien käsittelystä ei jää nuorelle itselleen. (Lehtonen & Rinkinen 2015.)

Tytöt ja pojat kertovat tutkimuksissa erilaisia syitä pornon katsomiseen. Pojille porno antaa yksityiskohtaista tietoa seksistä ja toimii seksuaaliterveystiedon lähteenä. Pojat myös kuvaavat tyttöjä useammin pornon stimuloivan seksuaalista kiihottumista yksin tai kumppanin kanssa. Tyttöillä pornon katsominen kumppanin kanssa taas saattaa lisätä suorituspaineita ja pelkoa siitä, ettei vastaa kumppanin odotuksia. Porno on nuorille myös osa sosiaalista kanssakäymistä. (Lehtonen & Rinkinen 2015.)

Wardin (2003) tutkimuksen mukaan toistuva altistuminen seksualisoituneelle medialle on yhteydessä pinnallisiin asenteisiin seksiä kohtaan, vääristyneisiin oletuksiin nuorten seksuaalisen aktiivisuuden yleisyydestä ja jopa seksuaalikokemusten yleisyyteen. Seksuaaliset uskomukset ja asenteet ovat Wardin tutkimuksen mukaan sukupuolittuneita.

Eryteisesti television mediasisällöt välittävät sukupuolispesifiä kuvaa seksuaalisuudesta, jossa korostuu erilaiset odotukset miesten ja naisten seksuaaliselle käyttäytymiselle. Naiset nähdään usein seksuaalisina objekteina ja miehet toimijoina. (Ward 2003.) Mediassa voidaan ajatella olevan merkittävä rooli nuorten seksuaalisuuteen sosiaalistajana.

Seksuaalisuuteen sosiaalistumisessa on havaittu muitakin sukupuolieroja. Poikien sosiaalistumisessa korostuu tyttöjä enemmän seksuaalinen mielihyvä, autonomia ja positii-visuus, kun taas tytöillä keskiössä ovat ongelmat, riskit ja seksuaalisuuden kontrollointi. Tyttöjen seksuaalitiedoissa korostuu myös seksuaalikäyttäytymisen kielteiset seuraukset, kun taas oma kokemuksellinen mielihyvä jää toissijaiseksi. Nuoria sosiaalistava materiaali korostaa tyttöjen kehityksessä biologista ja sukukypsyyteen tähtäävää kehitystä, vastuuta ja oman kehon ja halujen kontrollointia. Poikien seksuaalikulttuuri taas tukee spontaania, jopa narsistista heittäytymistä mielihyvän vietäväksi. Seksuaalikasvatus ja media saattavat sosiaalistaa poikia ja tyttöjä eri tavalla ja tukea tällä tavoin sukupuolten eriarvoisuutta yhteiskunnassa. (Liinamo 2005.)

3 Seksuaalikasvatus

Seksuaalisuus on kokonaisvaltaisesti keskeinen osa ihmisenä olemista. WHO:n mukaan ”seksuaalisuus ei rajoitu vain tiettyyn ikäryhmään, se liittyy läheisesti sukupuoleen, se käsittää eri seksuaaliset suuntaukset ja on käsitteenä paljon laajempi kuin lisääntyminen.” Määritelmän kautta voidaan tulkita, että seksuaalikasvatuskin tulisi ymmärtää paljon ”seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvää kasvatusta” laajemmin. (WHO & BZgA 2010, 1)

Kasvatuksen tehtävänä on taata seuraavalle sukupolvelle mahdollisimman hyvät tiedot ja taidot yhteiskunnassa ja yhteisössä elämiseen ja toimimiseen. Kasvatuksen sisältö riippuu siitä, millaisia tavoitteita kasvatukselle on asetettu, millainen yhteisö kasvatuksen viitekehyksenä toimii ja millainen arvomaailma kasvattajalla itsellään on. Tällöin kasvatuksen tavoitteet ja sisällöt voivat poiketa suurestikin saman yhteiskunnan sisällä. Seksuaalikasvatus on kasvatuksesta erottamaton osa-alue, joka kytkeytyy seksuaalielämään, sukupuolisuuteen ja ihmissuhteisiin. Seksuaalikasvatuksen tavoitteet ovat samanlaiset kuin kasvatuksessa yleensä; kasvatuksella pyritään antamaan jälkeläisille mahdollisimman hyvät edellytykset toimia itsenäisesti seksuaalikkulttuurissa. (Paalanen & Kontinen 2015.)

Kasvatuksen tavoitteet määrittyvät kasvattajan arvojen, yhteisön ja roolin kautta. Eri yhteisöissä vallitsevat erilaiset näkökulmat seksuaalikasvatuksesta heijastavat aina oman yhteisönsä seksuaalidiskurssia. Näkemysten kirjo saattaa olla hyvinkin suuri, jolloin myös seksuaalikasvatuksen tavoitteet määritellään hyvin eri tavoin. Tavoitteet ja sisällöt ovat vahvasti sidottu kuhunkin arvoyhteisöön. Seksuaalikasvatusta ohjaavat arvot vaikuttavat käsityksiin seksuaalisuudesta, ihmisyydestä ja toimijuudesta. Rajoittunut seksuaalikasvatuksen näkökulma kaventaa myös kasvatettavan mahdollisuuksia tehdä omaehtoisia seksuaalisuuteen liittyviä elämänvalintoja. Esimerkiksi hyvin kapeaan arvoistaan nojaava pidättyvyyskasvatus on vahingollista seksuaalikasvatusta. Suuri osa nuorista päätyy viettejään seuraten erilaisiin seksuaalisiin tilanteisiin ja vailla asiallista

seksuaalitietoa tämä saattaa johtaa esimerkiksi teiniraskauksiin ja sukupuolitartuntoihin. Seksuaalikasvatuksen tulisi tavoittaa seksuaalisuuden, sukupuolisuuden ja ihmissuhteiden koko laaja moninaisuus rajaamatta tai värittämättä mitään osa-alueita. (Paalanen & Kontinen 2015.)

Seksuaalikasvatus on moniulotteinen ja elämänmittainen prosessi, joka alkaa varhaislapsuudessa jatkuen läpi elämän. Lasten ja nuorten kohdalla sen tavoitteena on tukea ja suojella seksuaalisuuden kehittymistä. Seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan seksuaalisuuden kognitiivisten, emotionaalisten, sosiaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökohtien oppimista. Myönteisen lähestymistavan mukaan seksuaalikasvatuksella on muitakin tavoitteita kuin ongelmien ehkäiseminen. Seksuaalikasvatuksella pyritään tarjoamaan lapselle ja nuorelle sellaiset tiedot, taidot ja positiiviset arvot, joita he tarvitsevat ymmärtääkseen ja määrittääkseen oman seksuaalisuutensa ja nauttiakseen siitä fyysisesti ja emotionaalisesti sekä yksin että suhteessa. (IPPF 2010; WHO & BZgA 2010.) UNESCO:n (2009, 2) määritelmässä taas seksuaalikasvatus on ”ikään nähden sopiva ja kulttuurisesti merkittävä tapa kertoa seksistä ja suhteista esittämällä tieteellisesti paikansopivaa, realistista ja ei-tuomitsevaa tietoa”.

Seksuaalikasvatus on yläkäsite, joka voidaan jakaa seksuaalivalistuksen, seksuaaliohjauksen, seksuaalineuvonnan ja seksuaaliopetuksen alakäsitteisiin. Seksuaalivalistus on tehokasta tiedonjakoa, jolla pyritään saavuttamaan suuret ihmisjoukot nopeasti ja suuntaamaan tieto tietyille ihmisryhmälle. Valistusta toteutetaan usein joukkoviestinnän avulla. Se on yksisuuntaista, eikä anna mahdollisuutta tarkentaviin kysymyksiin. Seksuaaliohjaus on opetusta epämuodollisempaa. Se korostaa toiminnallisuutta ja vuorovaikutusta. Seksuaalineuvonta taas on henkilökohtaista, tarpeisiin perustuvaa ja tapahtuu ammattilaisen ja asiakkaan välillä. (Bildjuschkin & Malmberg 2000; Klemetti & Raussi-Lehto 2014; Kontula & Lottes 2000; Kontula & Meriläinen 2007; Rinkinen 2012; Väestöliitto 2006.)

Seksuaaliopetus on ryhmäkohtaista ja pohjautuu suunnitelmaan. Seksuaaliopetuksessa pyritään vaikuttamaan tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Opetus on dialogista mahdollistaen molemminpuolisen lisäkysymysten esittämisen ja asioiden tarpeenmukaisen

tarkentamisen. Seksuaaliopetus on seksuaalikasvatuksen muoto, jota erityisesti kouluissa useimmiten toteutetaan. (Bildjuschkin & Malmberg 2000; Kontula & Lottes 2000; Kontula & Meriläinen 2007; Rinkinen 2012; Väestöliitto 2006.) Seksuaalikasvatus vaatii kuitenkin opetusta laajemman näkökulman. Kochin (1992) mukaan seksuaalisuus koskettaa persoonallisuuden yksityisimpiä osa-alueita; itsetuntemusta, sukupuolirooleja, ihmissuhteita, elämäntyytlejä sekä uskonnollista vakaumusta. Tämän ulottuvuuden vuoksi seksuaalikasvatus tulee erottaa pelkästä seksuaaliopetuksesta. Itsetuntemusta ja identiteettiä ei voida opettaa, vaan ne tulee itse rakentaa.

3.1 Seksuaalikasvatuksen tavoitteet

Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus käsittelee seksuaalisuutta, sukupuolisuutta ja ihmissuhteita laajasti, monipuolisesti ja dialogisesti useista eri näkökulmista ja antaa tietojen lisäksi myös valmiuksia tiedon hyödyntämiseen käytännössä. Sen tavoitteena on myyttien murtaminen, kriittisen ajattelun vahvistaminen, kyky päätöksentekoon ja itsetunnon ja vastuullisuuden vahvistaminen ja lisääminen. Seksuaalikasvatuksen kautta ihminen oppii ymmärtämään seksuaalisuuden muuttumista läpi elämän, seksuaalisuuden eri ulottuvuuksia, kehon seksuaalista toimintaa ja seksuaalioikeuksien merkityksen ihmiselle. (Bildjuschkin 2015; Paalanen & Kontinen 2015.)

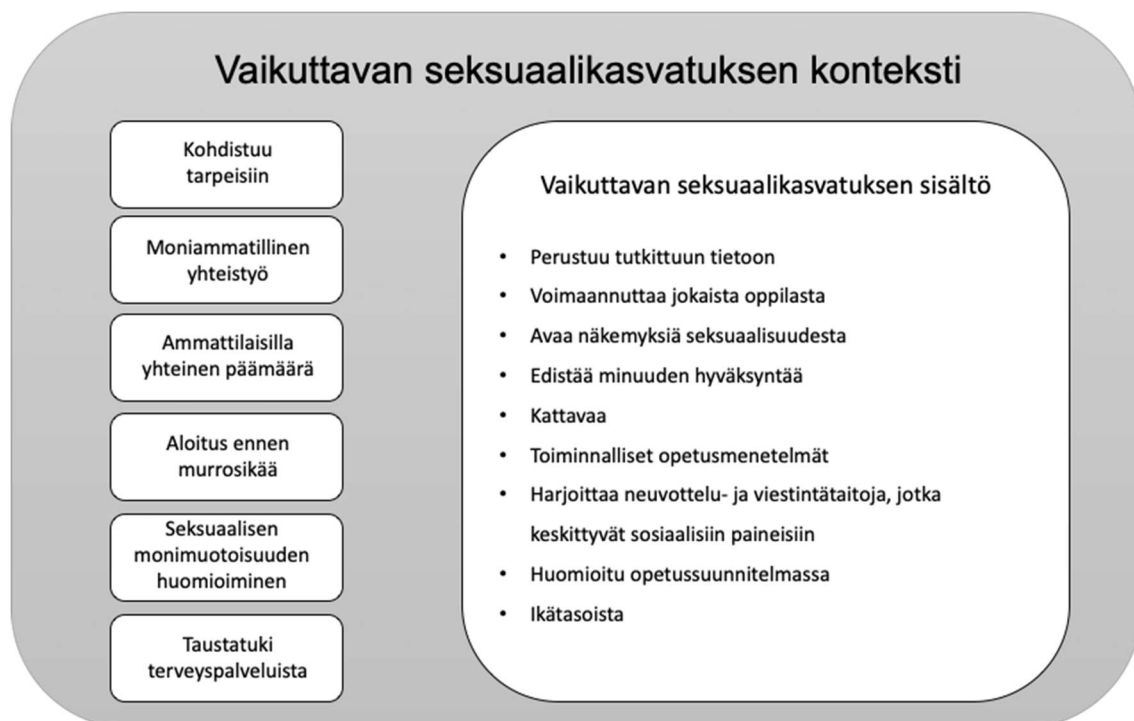
Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen tulee WHO:n seksuaalikasvatuksen standardien mukaan perustua tiettyihin periaatteisiin. Sen on oltava ikään, kehitystasoon ja käsityskykyyn nähden sopivaa ja sitä tulee mukauttaa kulttuurin, sosiaalisten tekijöiden ja sukupuolen mukaan. Kasvatuksen on kohdistuttava nuoren omiin tarpeisiin. Seksuaalikasvatuksen tulee alkaa jo syntymästä ja perustua kokonaisvaltaiseen käsitykseen hyvinvoinnista ja terveydestä. Kasvatuksen tulee olla aina linjassa seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskevien ihmisoikeuksien kanssa. Seksuaalikasvatuksen tulee tähdätä sukupuolten tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja erilaisuuden hyväksymiseen sekä voimaannuttaa jokaista yksilöä ja yhteisöä. Sen tulee olla myös kattavaa ja perustua tieteellisesti tutkittuun tietoon. (WHO & BZgA 2010.)

WHO (2010) on asettanut seksuaalikasvatukselle myös tietyt tavoitteet. Seksuaalikasvatuksen tulee edistää eri arvoihin ja asenteisiin kunnioittavasti ja avoimesti suhtautuvaa ilmapiiriä. Tavoitteena on tuottaa seksuaalista moninaisuutta ja sukupuolten eroja kunnioittavia yksilöitä. Seksuaalikasvatuksen avulla yksilöllä on mahdollisuus tehdä tietoon ja ymmärrykseen perustuvia päätöksiä sekä toimia vastuullisesti itseä ja kumppania kohtaan. Tavoitteena on myös välittää seksuaalisuuteen liittyvää tietoa ihmiskehosta, sen kehittymisestä ja toiminnoista. Vaikuttavan seksuaalikasvatuksen kautta yksilö oppii ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan, kokee seksuaalisuuden mielihyvää tuottavalla tavalla sekä osaa rakentaa omaa sukupuolirooliaan ja seksuaali-identiteettiään. (WHO & BZgA 2010.)

Seksuaalikasvatuksessa yksilölle annetaan asianmukaista tietoa seksuaalisuuden fyysisistä, kognitiivisista, sosiaalisista, emotionaalisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Yksilö saa tietoa ehkäisystä, sukupuolitauti- ja HIV- tartunnan ehkäisemisestä ja seksuaalisen pakottamisen torjumisesta. Kasvatuksen kautta yksilölle annetaan tarvittavat elämäntaidot seksuaalisuuden ja parisuhteen kaikkien näkökohtien käsittelemiseksi. Hän saa tietoa saatavilla olevista neuvonta- ja terveydenhuoltopalveluista ja niiden käyttämisestä. Tavoitteena on oppia pohtimaan seksuaalisuutta sekä eri normeja ja arvoja ihmisoikeuksien näkökulmasta, myös oman kriittisen suhtautumistavan kehittämiseksi. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on oppia muodostamaan suhteita, joissa vallitsee vastavuoroinen ja tasa-arvoinen ymmärrys ja kunnioitus kumppanin tarpeita ja rajoja kohtaan. Tällä torjutaan seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. Kasvatuksen kautta yksilö omaksuu kielen, jolla puhua seksuaalisuudesta, tunteista ja suhteista. (WHO & BZgA 2010.)

Gerouki (2010) on koonnut tutkimuksensa pohjalta vaikuttavan seksuaalikasvatuksen mallin (kuvio 2). Tämä malli liittyy vahvasti WHO:n ja BZgA:n (2010) standardien, periaatteiden ja tavoitteiden kanssa ja antaa kattavan kokonaiskuvan seksuaalikasvatuksen kontekstista. Vaikuttavan seksuaalikasvatuksen pohja on vankka ja se rakennetaan moniammatillisessa yhteistyössä, jossa ammattilaisilla on yhteinen päämäärä sekä taustatuki terveyspalveluiden puolelta. Kasvatus ei jää yhden opettajan valintojen ja päätösten harteille. (Gerouki 2010.)

Seksuaalikasvatus tulee aloittaa ennen murrosikää kohdennettuna kohderyhmän senhetkisiin tarpeisiin huomioiden seksuaalinen monimuotoisuus. Vaikuttava seksuaalikasvatus on huomioitu opetussuunnitelmassa, sen toteutus perustuu tutkittuun tietoon sekä kohderyhmän ikätasoon ja sen sisältö on kattavaa. Tavoitteena on voimaannuttaa oppilaita, avata erilaisia näkemyksiä seksuaalisuudesta ja sen moninaisuudesta sekä edistää oman minuuden hyväksyntää. Vaikuttava seksuaalikasvatus hyödyntää toiminnallisia opetusmenetelmiä, jonka kautta harjoitellaan neuvottelu- ja viestintätaitoja, jotka keskittyvät etenkin nuorten seksuaalielämän sosiaalisiin paineisiin. (Gerouki 2010.)

Kuvio 2. Vaikuttavan seksuaalikasvatuksen tekijät Geroukia mukaillen (2010).

Seksuaalikasvatuksessa Herdt ja Howe (2007) käyttää termiä seksuaalinen lukutaito. Tällä tarkoitetaan sellaista pedagogiikkaa, joka opettaa navigoimaan seksuaalisuuden tiedon kentällä ja auttaa erottamaan faktan fiktiosta. Seksuaalista lukutaitoa tarvitaan edistämään ja suojaamaan yksilön omaa seksuaaliterveyttä ja hyvinvointia. Tietoisuus auttaa suojautumaan sukupuolitaudeilta, välttämään ei-toivottuja raskauksia, ja ymmärtämään seksuaalisen väkivallan muotoja. Samaan aikaan lukutaito keskittyy myös seksuaalisuuden positiivisiin puoliin; opitaan arvostamaan omaa sekä muiden seksuaali-

identiteettiä ja kehoa sekä nauttimaan niistä. Lisäksi lukutaito painottaa romantiikkaa, nautintoa, mielihyvää ja intiimin suhteen merkitystä. Se käsittää tavat, joilla yksilö hankkii tarvittavaa tietämystä terveen seksuaalisuuden toteuttamiseksi. (Herdt & Howe 2007.)

Seksuaalisen lukutaidon puute saattaa johtaa terveydellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, kuten ei-toivottuihin raskauksiin tai erilaisiin sairauksiin (Shtarkshall, Santelli & Hirsch 2007). Searsin (1992) mukaan lukutaidottomuus johtaa seksuaalisesti kypsiin nuoriin, joilta kuitenkin puuttuu älyllinen seksuaalinen ymmärrys. Oikeassa iässä annetut tiedot auttavat muodostamaan seksuaali-identiteetin tukemalla itsetuntoa ja vähentämällä riskikäyttäytymistä. Seksuaalikasvatus tulisikin aloittaa jo perusopetuksen varhaisessa vaiheessa, jotta saavutetaan polku terveisiin ja vastuullisiin tulevaisuuden valintoihin.

Nuori tarvitsee seksiin liittyvää seksuaalikasvatusta erityisesti ennen seksielämän aloittamista. Nuoret ottavat tällöin avoimemmin vastaan tietoa. Nuoria tulisi rohkaista tutkimaan kriittisesti, milloin ja millaisilla ehdoilla he ovat valmiita harrastamaan seksiä. Tämä lisää todennäköisyyttä, että ensimmäinen kerta suunnitellaan ja se tulee tapahtumaan parisuhteessa, jossa on läheisyyttä, nautintoa ja turvallisuutta. (Lieberman ym. 2017.)

3.2 Institutionaalinen ja epävirallinen seksuaalikasvatus

Tiedon avulla seksuaalikasvattaja pyrkii antamaan lapselle ja nuorelle välineet vastuulliseen seksuaalisuuteen. Vastuu omasta seksuaalisuudesta siirtyy hiljalleen tiedon kautta kasvattajalta yksilölle. Virallisen seksuaalikasvatuksen tehtävänä on oikaista virheellisiä käsityksiä ja asenteita, joihin nuori törmää epävirallisten lähteiden kautta. Tiedon avulla yksilö voi itse kyseenalaistaa asenteita, jotka omaa seksuaalista kehitystä ohjaa, muoventen samalla yksilön henkilökohtaista arvomaailmaa. (Helen & Jauho 2003.)

Kasvuprosessin edetessä lapset ja nuoret hankkivat tietoa itsenäisesti ja heille kehittyy ihmiskehoon, seksuaalisuuteen ja intiimeihin suhteisiin mielikuvia, asenteita, taitoja ja arvoja. Oppiminen tapahtuu useista eri lähteistä. Varhaisissa kehitysvaiheissa

epäviralliset lähteet ovat tärkeimpiä tiedon tuottajia. Epävirallisia lähteitä ovat esimerkiksi vanhemmat, kaverit sekä media. Huomattava osa seksuaalikasvatuksesta tapahtuu muualla kuin ammattilaisen antamassa opetuksessa. (Bildjuschkin & Malmberg 2000; Rinkinen 2012; WHO & BZgA 2010.) Somersin ja Surmannin (2005) mukaan seksuaalisessa kanssakäymisessä olleet nuoret ovat keränneet suuren osan seksitietämyksensä juuri kavereilta, mediasta ja perheeltä.

Perheellä on merkittävä rooli nuoren seksuaalikasvatuksessa ja se muodostaa parhaan mahdollisen kasvualustan seksuaaliselle kehitykselle. Vanhempien toisiaan kunnioittava ja rakastava suhde sekä turvallisen, rakkautta ja hellyyttä antavan kasvuympäristön luominen heijastuu nuoren myöhempiin ihmissuhteisiin sekä seksikäyttäytymiseen. Turvallinen kasvuympäristö ehkäisee liian varhaisia sukupuoli-suhteita, koska nuori saa tarvitsemansa rakkauden ja hellyyden kotoa. Kodilla on suuri merkitys myös seksitiedon jakajana. Vaatii kuitenkin kodilta avointa ja rohkaisevaa ilmapiiriä, jotta nuori uskaltaa kysyä mieltään askarruttavia kysymyksiä. (Bildjuschkin & Malmberg 2000; Herdt & Howe, 2007; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015; Rinkinen 2012; WHO & BZgA 2010.) Myös vastuunjako vanhempien ja koulun välillä saattaa olla molemmille tahoille epäselvä. Hukkilan (1992) tyttöjen seksitietämystä selvittäneessä tutkimuksessa todetaan, että toisinaan kotona ajatellaan seksistä keskustelun olevan koulun vastuulla, ja taas koulussa saatetaan ajatella kodin hoitavan tämän tehtävän.

Vanhemmat voivat olla myös ambivalentteja, eivätkä tiedä millaista tietoa antaisivat nuorelle, koska eivät halua kannustaa sukupuoliyhteyteen ja samalla antaa viestiä sen hyväksyttävyydestä. Tutkimusten mukaan vanhemmilla on usko, että seksuaalikasvatusta herättää nuorten kiinnostuksen seksiä kohtaan ja johtaa aikaisempaan ensimmäiseen seksikokemukseen (Braeken & Cardinal 2008). Huolimatta siitä, että vanhemmilla on usein tietoa sekä taitoja, he kokevat seksuaalikasvatuksen suhteen epävarmuutta ja hämmennystä (Burges, Dziegielewski & Green 2005). Vanhemmat keskittyvät seksuaalikasvatuksessa kehoon ja sen toimintoihin. Nuoret kaipaavat kuitenkin tietoa seksuaalisuuden positiivisista ja emotionaalisista näkökulmista. (Allen, Lavander-Stott & Gary 2017.) Lieberman ym. (2017) mukaan vanhempien käymä keskustelu nuoren kanssa onkin rajoittunutta ja usein vanhemmat saattavat ajautua tilanteeseen, että he huomaavat

nuorensa aloittaneen seksielämän ennen kuin he ovat ehtineet keskustella aiheesta nuoren kanssa. Nuorten suhtautuminen vanhempien seksuaalikasvatukseen ja seksistä puhumiseen on kaksinainen. Nuoret haluavat vanhempien osallistuvan seksuaalikasvatukseen, mutta harvoin haluavat kuitenkaan keskustella vanhempiensa kanssa seksiasioista (Morawska, Walsh, Grabski & Fletcher 2015; Shtarkshall ym. 2007).

Seksuaalisuus ja seksi ovat nykypäivänä aiheena avointa ja julkista. Seksi näkyy mainonnassa ja lööpeissä ja seksiaiheisiin törmää väistämättä jollain tasolla jo pienet lapset. Internet mahdollistaa pääsyn seksuaalisten tietolähteiden äärelle, niin asiallisten kuin epäasiallisten. Porno on internetissä kaikkien, myös lasten, nähtävillä. Toinen nuorille tärkeä tietolähde seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä ovat kaverit. Ympäröivään vertaisryhmään uskotaan, kun se näyttäytyy tietäväisenä, huolimatta siitä, onko ”tieto” todella tietoa. (Herdt & Howe, 2007; Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

Nuoret tarvitsevat sekä virallista että epävirallista seksuaalikasvatusta. Tämä pari tulisi nähdä toisiaan täydentävänä, ei vastakohtina toisilleen. Lapset ja nuoret tarvitsevat päivittäisessä sosiaalisessa ympäristössään rakkautta, tilaa ja tukea, jotta heidän seksuaalinen identiteettinsä saa mahdollisuuden kehittyä. Samalla heidän on hankittava tietoja sekä omaksuttava asenteita ja taitoja, ja tässä ammattilaisten asema on isossa roolissa. Virallisen seksuaalikasvatuksen tärkeimmät tahot ovat muun muassa koulut, oppikirjat, esitteet, lehtiset, terveydenhuollon palvelun tarjoajat sekä erilaiset kampanjat. (WHO & BZgA 2010.)

3.3 Koulun seksuaalikasvatuksen haasteet

Peruskoulu-aika kattaa tärkeän osan lapsen seksuaalisuuden kehitys-, muutos- ja orientaatiovaihetta. Peruskoulun aikana lapsi ja nuori etsii omaa seksuaalista suuntautumistaan ja opettelee aikuisuutta sekä itsenäistymistä. Vaikka lapsi ja nuori saa kotoaan paljon vaikutteita, asenteita ja arvoja, on koululla tärkeä rooli puolueettoman ja totuudenmukaisen tiedon lähteenä. Lapsi poimii kouluopetuksesta sen osan, joka vastaa hänen omaa kehitystasoaan ja sopii kodin antamaan arvokehukseen. Koulu on lapselle myös se paikka, jossa hän saa haaveilleen kohteita ja kokee ihastumisen ja rakastumisen

tunteita. Näitä ei pidä jättää koulumaailman ulkopuolelle. Ne ovat samalla viivalla muidenkin tunnemaailman asioiden kanssa, jotka ovat osa koulumaailmaa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

Seksuaalikasvatuksen opetuksen sisältöön ja opetusmenetelmiin vaikuttaa oppiaine, jonka yhteydessä sitä opetetaan sekä opettajan koulutustausta. Biologiassa ja terveystiedossa painopiste on usein fyysisissä näkökulmissa, kun taas humanististen aineiden yhteydessä sosiaaliset, moraaliset ja vuorovaikutukseen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä. Tekemällä aineesta monialaisen, saataisiin kokonaisvaltaisempi näkemys seksuaalikasvatuksesta. Opetusta rikastuttavana vaihtoehtona on myös koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö opetuksessa. (WHO & BZgA 2010.)

Suomessa seksuaalikasvatus kuuluu perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Alakouluissa seksuaaliopetus kuuluu luokanopettajille. 1-6 -luokilla seksuaalikasvatus on integroitu osaksi ympäristöopin kokonaisuutta, joka pitää sisällään biologiaa, maantietoa, fysiikkaa, kemiaa ja terveystietoa. Yläkoulussa seksuaaliopetus kuuluu kaikille pakolliseen terveystiedon oppiaineeseen, jota opettaa terveystiedon aineenopettajan pätevyyden omaava opettaja. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014.)

Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on auttaa oppilasta etsimään ja vahvistamaan käsitystään omasta sukupuolestaan, seksuaalisuudestaan, seksuaalisesta identiteetistään ja minäkuvastaan. Opettajan tulisi auttaa itsetunnon ja itseymmärryksen parantumisessa ja oman kehon tuntemisessa sekä ohjata kriittisyyteen tiedon lähteiden osalta. (Bildjuschkin 2015.) Yläkoulussa opettajat arvottavat suomalaisen seksuaalikasvatuksen kolmeksi tärkeimmäksi tavoitteeksi vastuuseen kasvattamisen, oikean asiantiedon välittämisen sekä luontevan suhtautumisen opettamiseen. Tavoitteet ovat linjassa holistisen seksuaalikasvatuksen tavoitteiden kanssa, jonka ajatuksena on edistää taitoja, joiden avulla nuori voi tehdä päätöksiä omasta seksuaalisuudesta ja suhteistaan. Vähiten tärkeäksi tavoitteeksi opettajat arvottivat pidättäytymisen erilaisista seksikokemuksista. (Kontula 2015.)

Seksuaalikasvatuksen standardit kuvaavat seksuaalikasvatuksen tulevaisuudessa yhä enemmän pakollisena oppiaineena. Pakollisuus ei kuitenkaan merkitse aina laadukasta ja kokonaisvaltaista opetusta. Tämän vuoksi opettajien tulisi saada tukea, koulutusta ja motivointia aiheeseen. Vanhempien mahdollisuus kieltää lapsilta opetukseen osallistuminen on evätty. Suurin osa vanhemmista kannattaa koulujen antamaa seksuaalikasvatusta, koska pitävät aiheen käsittelemistä kiusallisena, eivätkä koe pystyvänsä tehtävään. Myös kehitysyhteistyö vanhempien kanssa nähdään tärkeänä, jotta koululla olisi vanhempien tuki. Vanhempien epämuodollinen rooli ja koulun muodollinen rooli nivoutuisivat yhteen ja molemmilla olisi toistensa tuki. (WHO & BZgA 2010.)

Lapsen seksuaalisuuden tukeminen tulisi olla itsestänselvyys kaikissa kouluissa. Tämä vaatii opettajilta avointa suhtautumista, asiallista tietoa ja viestinnän harjoittelua. Lapsen kasvun turvaaminen ja kunnioittaminen, kehitystason tunnistaminen, ajankohtaisen tiedon antaminen ja lasten kysymyksiin vastaaminen poistavat lapsen ahdistusta ja vääränlaisen tiedon ja pelon luomaa jännitettä. Näin lapsi voi rauhassa keskittyä itsensä monipuoliseen kehittämiseen ja opiskeluun. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

Seksuaalikasvatuksessa ammattilaisen roolia pidetään merkittävänä. Virallisella kasvatuksella ei muokata ihmisen seksuaalisuutta vaan tavoitteena on tukea ja antaa työkaluja oman seksuaalisuuden pohdintaan. Seksuaalikasvattajat keskittyvät pääosin ongelmiin sekä niiden ennaltaehkäisyyn ja ei-toivottujen ilmiöiden kitkemiseen, kuten ei-toivottuihin raskauksiin sekä sukupuolitauteihin. Lähestymistapa on tästä johtuen usein kielteinen ja ehkäisyyn painotteinen. Riskien ja ongelmien käsittely ei aina vastaa nuorten tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin, jolloin seksuaalikasvatuksen vaikutus ei välttämättä ole toivotunlainen. (Anttila 2012.)

Positiivisen lähestymistavan katsotaan olevan riskipainotteista sekä tehokkaampi että realistisempi. Ammattilaisen tulisi sovittaa ennaltaehkäisyyn painottunut rooli yhteen nuorten tarpeiden kanssa, jolloin syntyy merkityksellistä, tehokasta, hyväksyttävää ja kiinnostavaa tietoa sisältävää seksuaalikasvatusta. Kouluopetuksen tehoa mitataan kuitenkin usein juuri sellaisten indikaattoreiden kautta, joihin riskikeskeisen opetuksen sisältö painottuu, kuten vähentyneet teiniraskaudet, tautitartunnat ja alaikäisten

ensimmäiset yhdyntäkokemukset. Näillä mittareilla mitattuna koulun seksuaalikasvatus on tutkitusti vaikuttavaa. (Anttila 2012; WHO & BZgA 2010.)

Seksuaalikasvatuksen haasteet ovat osittain myös sukupuolittuneita. Kontulan & Meriläisen (2007) 8-luokkalaisille suunnatun tutkimuksen mukaan poikien seksuaalitiedot olivat 2000-luvulla selvästi samanikäisiä tyttöjä huonommat. Samaisessa tutkimuksessa todettiin, että seksuaalokokemuksensa nuorempina aloittavilla pojilla oli jopa muita poikia huonommat tiedot seksuaaliterveydestä. Tämän voidaan ajatella aiheuttavan ongelmia sekä pojille itselleen että tytöille. Koulun seksuaaliopetus ei puhuttele poikia riittäväällä tavalla. Tähän syynä nähdään koulun seksuaaliopetuksen keskittyminen seksuaalisuuden negatiivisiin puoliin, riskeihin ja sukupuolitauteihin. Pojat eivät koe opetusta riittävän omakohtaiseksi. (Aho 2012.)

Tutkimus osoittaa, että Suomessa pojat ovat kuitenkin verrattain tyytyväisiä koulun seksuaalikasvatukseen. Koulua ei kuitenkaan nähdä suosikkilähteenä seksuaalisuuteen liittyvän tiedon välittäjänä, vaan mieluisimpina lähteinä nähdään oma kumppani, internet ja hyvä ystävä. (Anttila 2012.) Myös tyttöjen seksitietoutta tutkinut Hukkila (1992) toteaa tutkimuksessaan, että tyttöjen tärkeimmät tietolähteet seksiin liittyvissä asioissa ovat kaveripiiri ja tiedotusvälineet.

Tutkimusten mukaan pojat kokevat suoritusahdistusta, joka näkyy seksuaalikasvatustilanteissa. Pojat kokevat, että heiltä odotetaan tietämystä ja kokemusta siitä, kuinka ollaan yhdynnässä sekä seksuaalista aloitteellisuutta. Pojat eivät uskalla tuoda koulussa esiin tietämättömyyttään, jolloin opetus ei tarjoa heille tietoa siitä, miten seksitaidot voisi ottaa haltuun. Pojat ovatkin pyrkineet etsimään tiedon salassa muilta, usein pornon avulla. Tyttöjä tutkittaessa sen sijaan on huomattu, että samanikäiset pojat eivät kiinnosta tyttöjä, koska pojat eivät tiedä mitä seksissä pitäisi tehdä. Pojat ovat myös kritisoineet koulun seksuaalikasvatusta tylsyydestä ja siitä, ettei se ole riittävän yksityiskohtaista. Poikien mukaan seksuaalikasvatus koulussa epäerotisoi seksin eikä halua tunnustaa nuoria oman seksuaalisuutensa positiivisina toimijoina. (Aho 2012; Kontula 2012.)

Ahon (2012) mukaan oppilaiden mielenkiintoa herättävän seksuaalikasvatuksen perustaa tulisi suunnitella poikien ja tyttöjen jatkuvasti muuttuvien ja erilaisten sosiaalisten maailmojen ymmärryksen pohjalta. Nuorten käsityksiä ja ajatuksia seksuaalisuudesta tai seksuaalikasvatuksesta on mahdoton ymmärtää, ellei ensin hahmota niitä ympäristöjä, joissa nuoren seksuaalisuus muotoutuu. Toisaalta, kasvattajien puolustuspuheena voidaan pitää sitä, että opetussuunnitelmissa on annettu hyvin vähän aikaa seksuaalikasvatukselle. Keskeiseen rooliin nostetun valistuksen lisäksi aikaa ei jää nuorille itselleen tärkeiden asioiden käsittelyyn. Nuoret jäävät usein esimerkiksi vaille sitä pohdintaa, milloin ja missä olosuhteissa he olisivat valmiita ensimmäiseen kertaan. (Lieberman ym. 2017.)

Seksuaalikasvattajan on pohdittava myös näkökulmaa nuoruuteen. Nuoruus on nähtävä sinällään arvokkaana elämänvaiheena. Nuorten seksuaalielämä ja oman seksuaalisuuden toteuttaminen ovat positiivinen osa nuorten omaa kulttuuria eikä seksuaalikasvatuksella tähdätä seksielämän lykkäämiseen aikuisuuteen. Aikuisen tulee viestiä seksuaalikasvatustilanteessa niin, ettei hän piiloviestinä kehota nuorta olemaan harrastamatta seksiä, vaan antaa luvan vastuulliseen nautintoon. Opettajan ja oppilaan välille tulee luoda avointa ja tasavertaista keskustelua nuoren todellisesta elämästä, kuten nykynuorisokulttuurien seksitrendeistä, seksikokemuksista tai nettipornosta. (Aho 2012; Anttila 2012.)

Anttilan (2012) mukaan koulu muiden lapsuuden instituutioiden joukossa, harjoittaa pääasiassa holhoavaa lapsipolitiikkaa, jossa lapsen ja nuoren tarpeet ovat lähes aina aikuisten sanelemia. Tällöin nuoren oma käsitys esimerkiksi tavoiteltavasta seksuaalisuudesta voi olla täysin vastakohtainen niille tavoitteille, joihin koulun seksuaalikasvatus pyrkii. Kulttuurissamme on vallalla vahva näkemys nuoruuden uhasta yksilölle. Koulu nähdään instituutiona, jonka tarkoituksena on vähentää erilaisia nuoriin kohdistuvia riskejä ja uhkakuvien toteutumista. (Anttila 2012.)

Koulun roolia seksuaalikasvattajana ei kuitenkaan voi väheksyä. Koulu on tietolähde, johon sekä vanhemmat että lapset luottavat seksuaalisuuteen liittyvän tiedon jakajana. Seksuaalikasvatuksen tulee vastata niihin kysymyksiin, joita nuorissa herää sekä jakaa

sitä tietoa, jota nuori käytännössä seksuaalisuudesta tarvitsee. Koulun kattava ja laadukas seksuaalikasvatus vähentää muiden tietolähteiden tarvetta ja myös koulussa saatu tieto saa suhtautumaan kriittisesti siihen tietoon, joka on koulun antamien tietojen kanssa ristiriidassa. Hallitsemattoman median, internetin ja kaverivalistuksen vastapainoksi on pidettävä huolta, että nuori saa asiallista tietoa seksuaalisuudesta kasvuympäristöstään. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä peruskoulun 9.-luokkalaisilla oppilailla on seksistä: miten nuoret kuvaavat seksiä ja miten käsityksiä voidaan tulkita seksuaalikasvatuksen tavoitteiden suunnassa. Kohdennetummin tutkimustehtävä voidaan ilmaista seuraavan kolmen tutkimuskysymyksen avulla:

1. Millaisia psyykkisen tason seksikäsityksiä 9.-luokkalaisilla on?
2. Millaisia fyysisen tason seksikäsityksiä 9.-luokkalaisilla on?
3. Millaisia sosiaalisen tason seksikäsityksiä 9.-luokkalaisilla on?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä on laadullinen ja aihetta lähestytään fenomenografisesti. Kvalitatiivinen tutkimus lähestyy ihmistä intentionaalisenä olentona, autonomisena subjektina, jolla on pyrkimyksenä jäsentää ympäröivää maailmaa selkeäksi rakennelmäksi. Ihminen pyrkii suhteuttamaan kokemuksiaan suhteessa toisiinsa ja tekemään näiden pohjalta tarkoituksenmukaisia toimintapäätöksiä. Maailman ajatellaan rakentuvan kielen avulla. Kieli on sekä ajattelun että ilmaisun väline. (Ahonen 1996.) Ihmisen ja ympäröivän maailman vuorovaikutus on kuitenkin molemminpuolinen. Ihmisyksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan, jossa he elävät, mutta he myös itse rakentavat tuota maailmaa. Tätä vastavuoroisuutta voidaan tarkastella toimivan yksilön näkökulmasta, eli kulloinkin toimivan minän suhteina maailmaansa. (Laine 2018.)

Hirsjärven mukaan laadullinen tutkimus pyrkii todellisen elämän kuvaamiseen. Tällaisessa tutkimuksessa on otettava huomioon todellisuuden moninaisuus, eikä todellisuutta voida pilkkoa osiin. On ymmärrettävä tapahtumien monensuuntaiset suhteet ja niiden rinnakkainen muovautuminen. Tutkittava kohde on nähtävä kokonaisuutena ja kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.) Laadullinen tutkimus pyrkii pääsemään käsiksi tutkittavan omaan luonnolliseen ajattelutapaan ja käsitteistöön;

tutkimaan kohdetta ”sisältä päin”. Tutkijaa kiinnostaa siis se, millaisen merkityksen tutkittava jollekin ilmiölle antaa. (Kiviniemi 2018.)

Laadulliselle tutkimukselle ei ole ominaista testata etukäteen hahmoteltua teoriaa, vaan käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä vähitellen tutkimuksen edetessä. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija, vaan tutkittavat itse. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Tutkimusta ohjaa kuitenkin alusta alkaen tutkijan teoreettiset näkökulmat ja vähitellen käsitteellistyvät näkemykset tarkasteltavasta ilmiöstä. Aineistonkeruu ja teorian kehittäminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa; käsitteet eivät nouse ainoastaan teoriasta tai aineistosta, vaan ne yhdessä rakentavat keskeiset käsitteet. (Kiviniemi 2018.)

Aluksi ajatuksena oli käyttää analyysin pohjana WHO:n seksuaalikasvatuksen standardien seksuaalikasvatustaulukossa esitettyjä aihealueita ja tehdä teoriaohjaavaa sisälönanalyysia. Standardin pohjalta ryhmittely osoittautui kuitenkin aineiston kannalta riittämättömäksi tavaksi käsitellä aineistoa. Se ohjasi tutkimusta pois päin siitä, *mitä nuoret todella sanovat* siihen, *mitä nuorten ”tulisi sanoa”*.

Fenomenografinen tutkimus ei pyri löytämään lopullista totuutta maailmasta, vaan pyrkii kuvaamaan todellisuutta toisen asteen näkökulmasta, siten kuin ne ihmisille näyttäytyvät. (Häkkinen 1996; Marton 1988.) Toisen asteen näkökulmalla tehdään päätelmiä siitä, miten toiset ihmiset ajattelevat ympäröivästä maailmasta (Marton 1981; Niikko 2003). Tässä tutkimuksessa haluttiin tavoittaa juuri nuorten omat käsitykset seksistä. Samalla haluttiin selvittää, miten käsitykset eroavat. Tutkittavien haluttiin itse päättävän, mikä tässä ilmiössä on tärkeää. Tästä syystä fenomenografinen lähestymistapa tuntui tämän tutkimuksen kannalta luontevimmalta.

Syrjälän ym. (1996) mukaan fenomenografiassa myös teoriaan perehtyminen on tärkeää. Taustateorian avulla tutkija saa tietoa tutkimuskohteen luonteesta ja peruskäsitteistä. Teoria ei kuitenkaan saa ohjata tekemään aineistosta ennalta teorian ohjaamia luokitteluja. Aineistoon tulee suhtautua avoimesti ja joustavasti, eikä valmiin teorian näkökulmasta. (Syrjälä ym. 1996.) Tässä tutkimuksessa taustoittavan teorian avulla

jäsennettiin aineistoa ja saatiin käsitteitä tutkittavalle ilmiölle. Aineiston luokittelu standardien mukaan antoi myös kattavan ja selkeän kokonaiskuvan aineiston sisällöstä.

Fenomenografisessa tutkimuksessa aineistona käytetään erilaisia kirjalliseen tai kuvalliseen muotoon muokattuja aineistoja, kuten haastatteluja, kirjoitelmia, dokumentteja ja kyselyitä, tai näiden yhdistelmiä. Myös aineiston keruussa painottuu avoimuus; kysymyksenasettelun tulee antaa tilaa tutkittavien erilaisille käsityksille. (Huusko & Paloniemi 2006.)

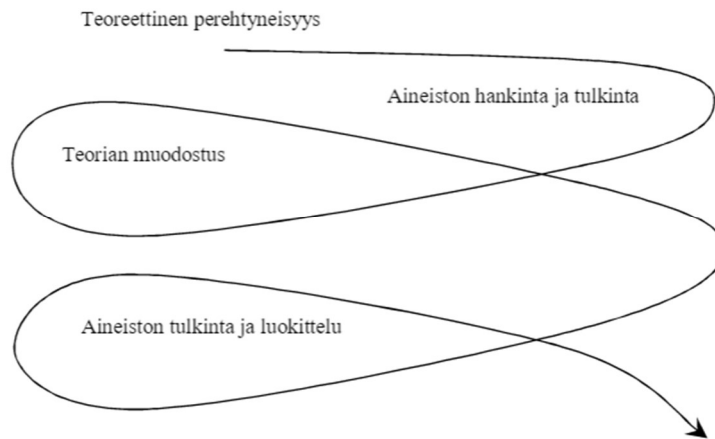
Erityisesti kasvatustieteellisessä tutkimuksessa paljon käytetty fenomenografinen tutkimussuuntaus asettaa tutkimuksen kohteeksi ihmisten erilaiset käsitykset ja niiden ymmärtämisen tavat. Sana fenomenografia tarkoittaa suoraan käännettynä ilmiön kuvaamista tai ilmiöstä kirjoittamista. (Metsämuuronen 2006.) Fenomenografiassa käsityksellä viitataan ihmisten tapaan kokea todellisuuden tietty ulottuvuus. Käsitys on ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja käsitysten avulla yksilö liittyy itsensä ympäröivään maailmaan. (Huusko & Paloniemi 2006; Niikko 2003.) Fenomenografia tarkastelee ihmistä rationaalisenä olentona, joka tietoisesti rakentaa *käsityksiä* koetuista ilmiöistä liittämällä tapahtumia toisiinsa ja pyrkimällä selittämään niitä. Tutkimuksessa ei pyritä esittämään todellisuutta koskevia väitteitä vaan kuvaamaan niitä käsityksiä, joita ihmisillä on todellisuuden ilmiöistä. (Huusko & Paloniemi 2006.)

Käsitykset eroavat mielipiteistä. Käsitykset ovat merkityksenantoprosesseja, joille annetaan mielipidettä syvempi ja laajempi merkitys. Fenomenografia ei jaottele maailmaa kahdeksi erilliseksi, todelliseksi ja koetuksi, vaan ihmisen ja ympäröivän maailman suhde nähdään non-dualistisena. On yksi maailma, joka on samanaikaisesti sekä koettu että todellinen. Ympäröivästä maailmasta ei voida saada objektiivista tietoa, maailma ei siis näyttäyty meille sellaisenaan, vaan ihminen tulkitsee maailmaa omista lähtökohdistaan. Ymmärrämme asiat aina suhteessa johonkin. Käsitys on ymmärrystä tietystä ilmiöstä ja samalla yksilön ja ympäristön välinen suhde. Käsitykset muodostuvat todellisuutta koskevien kokemusten kautta ja käsityksissä ilmenevät yksilölle ja yhteisölle ominaiset piirteet. (Huusko & Paloniemi 2006.)

Kirjallisuudessa fenomenografiaa kuvataan erilaisin termein. Fenomenografian kehittäjä Ference Marton itse on kuvaillut fenomenografiaa tutkimusotteeksi (Marton 1981), erikoistuneeksi tutkimusmuodoksi (Marton 1988) ja lähestymistavaksi (Marton & Booth 1997). Huusko ja Paloniemi (2006) taas puhuvat koko tutkimusprosessia ohjaavasta tutkimussuuntauksesta. Fenomenografiassa tutkittavaa ei vain havainnoida, eikä häneltä pyritä saamaan vain pinnallista ja yksisuuntaista vastaustietoa, vaan tarkoituksena on päästä käsiksi tutkittavan tietoisuuteen ja sitä kautta käsityksiin. Tutkimuskohteena on nimenomaan käsitysten erilaisuus; niiden löytäminen ja kuvaaminen. (Huusko & Paloniemi 2006; Syrjälä ym. 1996.)

Fenomenografian tieteenfilosofiset taustaoletukset lähentelevät konstruktivismia ja fenomenologiaa. Konstruoinnin sijaan fenomenografia käyttää kuitenkin termiä konstituointi, jolla tarkoitetaan sitä, miten käsitykset muodostuvat tai millaisia ne ovat luonteeltaan. Yksilön ajatellaan rakentavan tulkintaa tilanteista aikaisempien käsitystensä, tietojensa ja kokemustensa pohjalta. Fenomenologiasta fenomenografia eroaa tutkimuskohteen tarkastelun kautta; fenomenologia pyrkii pääsemään käsitysten ja kokemusten kautta käsiksi ilmiöihin itseensä, kun taas fenomenografiassa keskitytään käsitysten eroavaisuuksien tutkimiseen. (Huusko & Paloniemi 2006.)

Fenomenografinen tutkimus etenee spiraalimaisesti (kuvio 3). Tutkimusaineistoa tulkitaan läpi koko tutkimusprosessin ja tutkija keskustelee aineistonsa kanssa jatkuvasti, tulkitessaan merkityksiä, luokitellessaan aineistoa ja kirjoittaessaan tutkimusraporttia. Ensin tutkija perehtyy aihepiiriin ja siitä löytyviin teorioihin, jonka jälkeen alkaa aineiston hankinta ja sen tulkinta. Tulkinnan kautta alkaa syntyä teoriaa ja teoria taas vaikuttaa aineiston tulkintaan. Teorian muotoutumisen ja aineiston tulkinnan jälkeen aineistoa luokitellaan. Teoria ja tulkinta muotoutuvat siis rinta rinnan ja rakentavat aineiston luokittelun. (Syrjälä ym. 1996.)

Kuvio 3. Fenomenografisen tutkimuksen spiraali (Ahonen 1996, 125)

4.3 Tutkittavat ja aineiston hankinta

Tutkimuksen kohdejoukko koostui 40:stä 9.-luokkalaisesta nuoresta Satakunnan alueelta. Tutkittavista 16 oli poikia ja 21 tyttöjä, kolmen sukupuolta ei ole määritelty tai se ei ole selvillä. Tutkimusjoukko valikoitui fyysisen sijainnin perusteella läheltä tutkijoiden omaa kotipaikkaa. Tutkimukseen valittiin 9.-luokkalaiset, koska tämä luokka-aste oli käynyt läpi koko peruskoulun tarjoaman seksuaalikasvatuksen. Tältä ikäluokalta oli mahdollista saada kattava kuva peruskoulun aikana muotoutuneista seksikäsityksistä.

Tutkimusaineistona käytettävä kirjallinen materiaali voidaan jakaa kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuottamiin tuotteisiin. Yksityisillä dokumenteilla tarkoitetaan esimerkiksi puheita, kirjeitä, päiväkirjoja, esseitä ja eläytymismenetelmiä. Kun tutkimuksessa käytetään yksityisiä dokumentteja, on huomioitava kirjoittajan ikä ja kyvyt ilmaista itseään kirjoittamalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin esseetyyppisillä kirjoitelmilla. Tähän aineistonkeruumenettelmään päädyttiin, koska aiheen ajateltiin olevan joillekin nuorille arkaluontoinen ja omien todellisten ajatusten kertominen esimerkiksi haastattelutilanteessa saatettaisiin kokea kiusalliseksi. Esse antoi myös vastaajalle mahdollisuuden tuoda omat ajatukset ilmi laajasti ja tutkijoiden niitä etukäteen rajaamatta. Näin aineistossa näkyy se, mitä nuoret itse haluavat sanoa, eikä vastaukset rajaudu siihen, millaisia kysymyksiä haastatteli tilanteessa esittää.

Aineisto hankittiin syksyllä 2018. Oppilaat kirjoittivat tekstejään yhden oppitunnin ajan omissa luokissaan käsin kirjoittaen. Luokkia osallistui tutkimukseen kaksi. Ennen kirjoittamisen aloittamista oppilaat kerättiin yhteiseen tilaan, jossa tutkijat kertoivat tutkimuksesta. Oppilaille kerrottiin vastaamisen tapahtuvan anonymisti ja oikeita ja väärä vastauksia ei ole, vaan tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita juuri heidän ajatuksistaan, käsityksistään, oletuksistaan ja pohdinnoistaan.

Yhteisten ohjeiden jälkeen oppilaat jakaantuivat omiin luokkatiloihinsa, niin että molemmissa luokissa läsnä olivat tunnista vastaava opettaja sekä toinen tutkijoista. Oppilaille jaettiin konseptipaperit. Tämän jälkeen kerrottiin, milloin luokasta saa poistua ja pyydettiin heitä kirjoittamaan konseptiin myös sukupuolensa. Kirjoittamisen ajan eteen oli heijastettu ajatuksia herättelevä ja aiheeseen virittävä ”sanapilvi” (liite 1). Tarkoituksena oli antaa apua kirjoittamisen aloittamiseen, kuitenkin ohjailematta tai rajaamatta oppilaiden kirjoituksen sisältöä mihinkään seksin osa-alueeseen. Kirjoitelmien kirjoituksessa pyrittiin jokaisen oppilaan yksityisyyteen ja työrauhaan.

Kirjoitelmien pituudet vaihtelivat yhden virkkeen mittaisista teksteistä aina neljän sivun mittaisiin kirjoitelmiin. Aineistossa oli lopulta yksi kirjoitelma, jota ei otettu mukaan tutkimuksen lopulliseen aineistoon, koska se ei millään tavalla käsitellyt annettua aihetta. Analyysiin otettiin yhteensä 39 kirjoitelmaa.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi toteutettiin useassa vaiheessa. Analyysitapaa ei tutkimuksen tässä vaiheessa määritelty tarkkarajaisesti, vaan aineistoon vasta tutustuttiin kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaiseen tapaan jakamalla sitä osiin, luokittelemalla, vertailemalla ja aineistoa refleктоimalla (Niikko 2003). Aineiston käsittely aloitettiin kopioimalla tekstit ja lukemalla aineistoa läpi huolellisesti. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto purettiin WHO:n seksuaalikasvatuksen standardeista poimittujen luokkien alle. Kirjoitelmakopiot numerokoodattiin standardien mukaan. Käytetyt luokat olivat (1) lisääntymisen ja seksuaaliterveys, (2) seksuaalisuus, (3) tunteet ja (4) seksuaalisuutta määrittävät

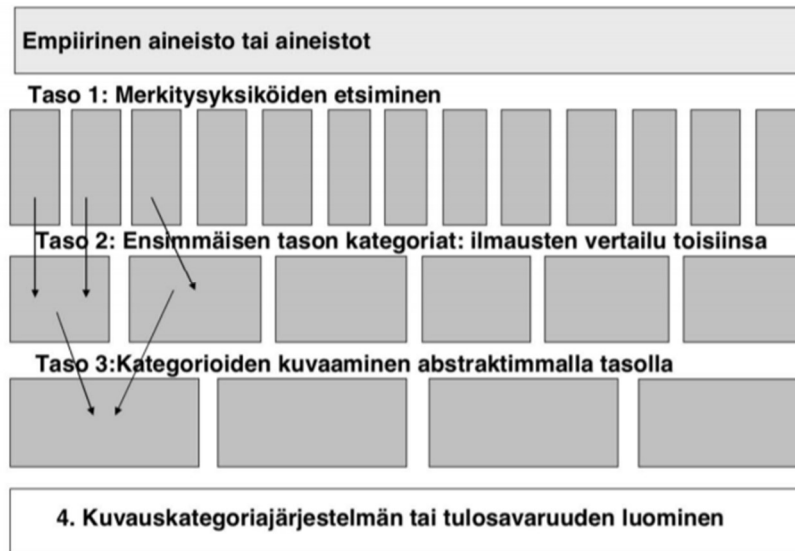
sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. Tämän jälkeen kirjoitelmiin merkityt tekstikohdat taulukoitiin Microsoft Office Excel -ohjelmalla jokaisen pääotsikon alle. Tässä vaiheessa ei ollut vielä päätetty, mikä tutkimuksen analyysimenetelmä tulee olemaan. Tarkoituksena oli saada kuva siitä, millainen saatu aineisto on.

Jo tässä ensimmäisessä vaiheessa havaitsimme tämän luokittelun olevan aineiston kannalta puutteellinen, joten lisäsimme kaksi aineistosta nousutta luokkaa: (5) seksi ja kehon kuvailu ja (6) kenen kanssa seksistä puhutaan. WHO:n standardit vaikuttivat aluksi toimivalta tavalla luokitella aineistoa ja rakentaa analyysia. Ennen kaikkea se antoi kokonaiskuvan kerätystä aineistosta. Sen kompastuskivet tulivat kuitenkin pian esiin. Koimme nuorten oman äänen jäävän teorian jalkoihin ja aineiston luokittelun johtavan väistämättä näkökulmaan käsitysten "puutteellisuudesta". Koska halusimme tavoittaa juurikin nuorten oman maailman ja käsityksen seksistä, siirryimme katsomaan ilmiötä aineistosta käsin kohti laajempia merkityksiä.

Analyysin toisessa vaiheessa aineisto luokiteltiin neljään pääluokkaan, osittain WHO:n standardeja hyödyntäen, osittain aineistosta poimittujen teemojen kautta. Pääluokat olivat (1) seksuaalinen toiminnallisuus, (2) tunteet, (3) riskit ja (4) seksidiskurssi. Seksuaalisen toiminnallisuuden alle poimittiin teemat (1.1) oma seksivalmius, (1.2) keskinäinen kunnioitus ja vapaaehtoisuus ja (1.3) erilaiset seksitavat. Tunteet jaoteltiin (2.1) mielihyvään ja nautintoon, (2.2) rakkauteen, (2.3) pelottomuuteen ja (2.4) häpeään. Riskit jaettiin teemoihin (3.1) seksitaudit, (3.2) ehkäisy ja lisääntyminen ja (3.3) alkoholi ja seksi. Seksidiskurssiin taas kuuluivat teemat (4.1) seksiä määrittävät normit, (4.2) seksikäsitysten jakaminen, (4.3) vertaispaine, (4.4) virallinen seksuaalikasvatus ja nuorta tukevat tahot sekä (4.5) porno. Tämäkään luokittelutapa ei tuonut aineiston kaikkia ääniä kuuluviin, joten aineistoa päätettiin lähestyä vielä uudesta näkökulmasta.

Analyysin kolmannessa vaiheessa aineistoa lähestyttiin fenomenografisesti; aineistosta käsin. Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografinen tutkimus toteutetaan juuri empiirisen aineiston pohjalta. Teoriaa ei ole tarkoitus käyttää aineiston luokittelurunkona, vaan kategorisointi pyritään tekemään aineiston pohjalta. Häkkisen (1996) mukaan fenomenografinen analyysi on jatkuva kehä aineiston lukemista, kategorioiden

muodostamista ja reflektointia. Aineistosta on tarkoitus saada esiin sellaisia rakenteellisia eroja, jotka kuvaavat ja selventävät yksilön suhdetta tutkittavaan ilmiöön. Erojen perusteella syntyy kuvauskategorioita, jotka liittyvät muihin kategorioihin osana laajempaa kategoriasysteemiä (kuvio 4). (Häkkinen 1996.)

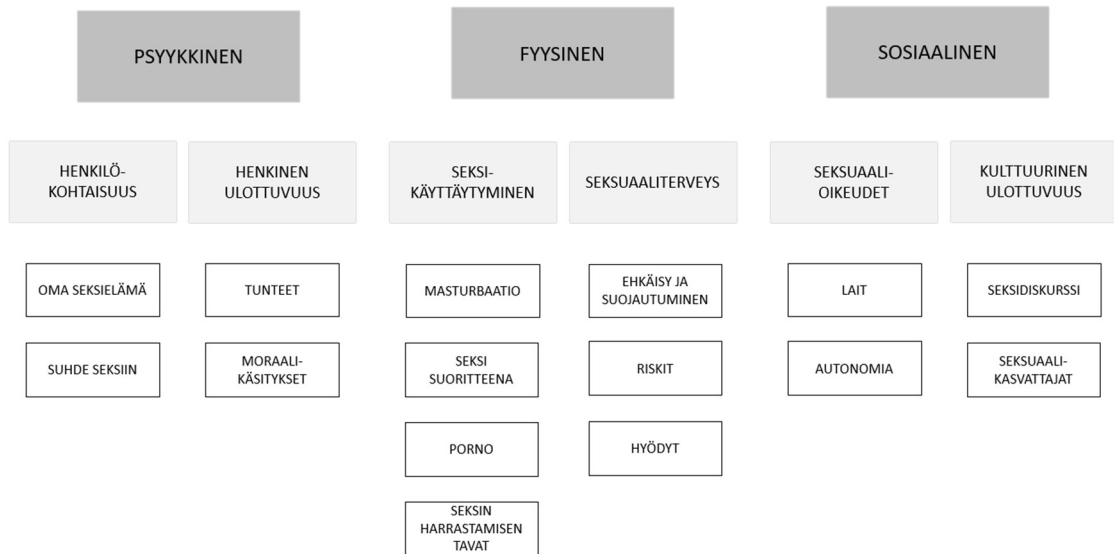
Kuvio 4. Erilaiset kuvauskategorioiden abstraktiotasot Uljensia (1989) mukailten (Huusko & Paloniemi 2006, 167)

Ensimmäinen vaihe kategoriasysteemin rakentamisessa on merkitysyksiköiden muodostaminen. (Häkkinen 1996; Huusko & Paloniemi 2006.) Tässä vaiheessa luettiin vielä uudelleen läpi kaikki kirjoitelmat ja poimittiin sieltä löytyvät erilaiset ilmaukset ja käsitykset ilmiöstä. Häkkisen (1996) mukaan onkin tärkeää lukea tutkimusaineistoa läpi moneen kertaan, jotta sieltä löydetään tutkimuskysymyksen kannalta tärkeät ilmaukset. Erilaisia ilmauksia löytyi 63, jotka niputimme mielestämme tarkoituksenmukaisiksi 22 merkitysyksiköiksi, eli ensimmäisen tason kategorioiksi. Merkitysyksiköitä muodostaessa on tehtävä ero kielellisten ja merkityksellisten ilmausten välillä. Samaa ilmiötä voidaan kuvata kielellisesti erilaisilla ilmauksilla, mutta myös eri ilmiöitä voidaan kuvata kielellisesti samankaltaisilla ilmauksilla. Tarkoituksena ei ole etsiä tiettyjä sanoja, vaan kaivaa esiin ilmiötä koskevat käsitykset kielellisen ilmaisun takaa. (Häkkinen 1996.)

Erilaisia ilmaisuja etsittiin lukemalla kirjoitelmia ja kirjoittamalla ylös vastaantulevia merkityksiä Microsoft Office Excel -ohjelmaan. Saman ilmauksen toistuessa aineistossa, merkittiin taulukkoon myös ilmauksien määrä. Kun kaikki kirjoitelmat oli käyty läpi, taulukko tulostettiin paperille ja erilaiset ilmaukset leikattiin irti. Tämän jälkeen ilmauksia alettiin ryhmitellä sen mukaan, mitkä ilmaukset saivat samankaltaisen merkityksen tai liittyivät erottamattomasti toisiinsa. Näin syntyi merkitysyksiköitä.

Seuraavassa vaiheessa etsitään, lajitellaan ja ryhmitellään merkitysyksiköitä laajemmiksi kategorioiksi. Kategorioiden rajat määrittyvät vertailemalla merkitysyksiköitä koko aineistoon. Tässä vaiheessa tarkastellaan, millaisia erilaisia, mutta samaa ilmiötä kuvaavia käsityksiä aineistossa esiintyy ja miten käsitykset asettuvat suhteessa toisiinsa. Aineistosta etsitään siis samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Kategoriat voidaan myös nimetä, jotta ryhmittely helpottuu. (Huusko & Paloniemi 2006.) Tässä tutkimuksen neljännessä vaiheessa löydetty merkitysyksiköt lajiteltiin kuudeksi laajemmaksi toisen tason kategoriaksi. Käytännössä merkitysyksiköt ryhmiteltiin hiljalleen isommiksi ryhmiksi, kunnes kuusi kategoriata saivat selkeän sisällön ja otsikon. Toisen tason kategorioiden löytäminen vei aikaa ja vaati monenlaisia kokeiluja ennen kuin saavutettiin lopullinen ja tutkijat vakuuttava muoto. Kategoriat pyrittiin rakentamaan niin, että ne selkeästi eroaavat toisistaan ja vastaavat kategorian merkitysyksiköitä mahdollisimman kattavasti.

Viidennessä vaiheessa kategoriat pyrittiin kuvaamaan abstraktimmalla tasolla, jolloin kuusi kategoriata jakautuivat kahdeksi kolmannen tason kategoriaksi. Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan tässä vaiheessa oleellista on löytää jokaiselle kategorialle selkeät kriteerit ja erityispiirteet, sekä erottaa kategoriat toisistaan. Kaksi kolmannen tason kategoriata muotoutui lopulta hyvinkin luontevasti, kun toisen tason kategoriat oli saatu koottua loogisiksi kokonaisuuksiksi. Tässä tutkimuksessa aineistosta muodostui lopulta kolmen tason kuvauskategoriajärjestelmä (kuvio 5), jonka ylimmän tason kategoriat vastasivat tutkimuskysymyksiämme 9.-luokkalaisten psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen tason seksikäsityksistä.

Kuvio 5. Kuvaus nuorten seksikäsitteistä kuvauskategoriajärjestelmässä

Fenomenografisessa tutkimuksessa ihmisten käsitykset pyritään kuvaamaan systemaattisesti. Tutkimuksen tulokseksi muodostuvat kuvauskategoriat, jotka kuvaavat teorian suhdetta empiriaan. Kategoriat eivät kuvaa yksittäisen ihmisen ajattelua, vaan erilaisia ajattelutapoja yleensä. Kategorioiden avulla ei myöskään pyritä selittämään sitä, miksi käsitykset eroavat, vaan ymmärtämään tutkittavien henkilöiden ajattelua (Häkkinen 1996).

Vaikka analyysi lähtee aineistosta, eikä teoriasta käsin, on kategorioiden muodostamisessa kuitenkin oleellista perehtyä ilmiötä käsittelevään teoriaan monipuolisesti. Teoreettisen perehtyneisyyden avulla tutkija suuntaa ja toteuttaa aineiston hankintaa sekä tiedostaa omat käsityksensä ja olettamuksensa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan on mahdollista lähestyä omaa tutkimusaihettaan täysin vailla ennakko-oletuksia, mutta omien oletusten huomioonottaminen tuo tutkimukseen hallittua subjektiivisuutta. Tutkijan on monipuolisen taustateorian avulla myös mahdollista lisätä omaa avoimuuttaan tutkittavien käsityksiä kohtaan. (Huusko & Paloniemi 2006.)

Tässä tutkimuksessa teoriaan perehtyneisyys ja aineiston analysointi kulkivat pitkälti rinta rinnan. Vaikka alussa analyysi tuntui hyvin haastavalta ja aineistoa jouduttiin pyörittämään ja luokittelemaan monin eri tavoin, monivaiheinen analyysi koettiin lopulta

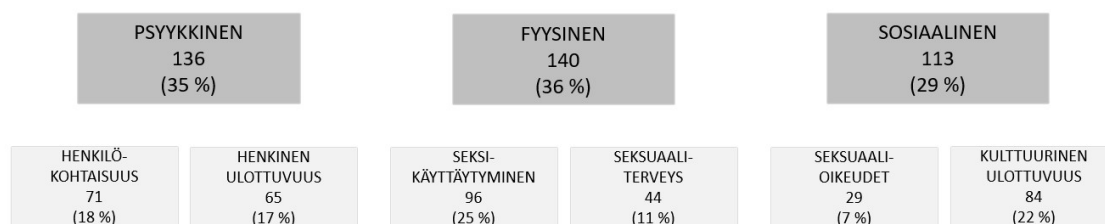
äärimmäisen tärkeäksi vaiheeksi. Ensisijaisesti se auttoi hahmottamaan koko aineiston sisällön monipuolisesti, mutta myös tarkensi ja rakensi tutkimuksen teoriaa. Monien vaiheiden kautta oli myös luovuttava omista ennako-oletuksista aineistoa kohtaan ja annettava sille vapaus muotoutua omannäköisekseen. Tutustuessa aineistoon monin eri tavoin, se myös näyttäytyy aina uudella tavalla ja aineistosta on mahdollista löytää uudenlaisia merkityksiä.

5 Tulokset

Analyysin tuloksena aineistosta syntyi kolmen tason kuvauskategoriajärjestelmä (kuvio 5). Analyysissa yksittäiset seksikäsitukset koottiin 22:ksi merkitysyksiköksi, eli ensimmäisen tason kategoriaksi. Nämä 22 merkitysyksikköä ryhmittäivät kuudeksi toisen tason kategoriaksi, jotka nimettiin seksin eri ulottuvuuksiksi; henkilökohtainen, henkinen, seksikäyttäytyminen, seksuaaliterveys, seksuaalioikeudet ja kulttuurinen ulottuvuus. Näistä henkilökohtaisuus ja henkinen ulottuvuus yhdistäivät yhdeksi kolmannen tason kategoriaksi, joka nimettiin psyykkiseksi tasoksi. seksikäyttäytyminen ja seksuaaliterveys yhdistäivät kolmannen tason kategoriaksi, joka nimettiin fyysiseksi tasoksi. Seksuaalioikeudet ja kulttuurinen ulottuvuus yhdistäivät kolmannen tason kategoriaksi, joka nimettiin sosiaaliseksi tasoksi.

Tulosten lukemisen helpottamiseksi ne esitellään kuitenkin kuviossa ylhäältä alaspäin, eli aloittamalla kolmannen tason kategorioista ja etenemällä kohti merkitysyksiköitä. Jotta lukijan olisi helpompi hahmottaa tulosten hierarkiat ja lukea kuvauskategoriajärjestelmää, kutsumme tässä osiossa kolmannen tason kategorioita ylimmäksi tasoksi, toisen tason kategorioita keskimmäiseksi tasoksi ja alimman tason merkitysyksiköitä alimmaksi tasoksi.

Jotta aiheen yleisyys voitiin tuoda tuloksissa ilmi, ylimmän ja keskimmäisen tason otsikoissa laskettiin myös mainintojen määrät sekä prosenttiosuudet (Kuvio 6.). Eri aiheiden maininnat jakaantuivat melko tasaisesti psyykkisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin käsitäisiin. Mainintojen yhteismäärä oli 389.

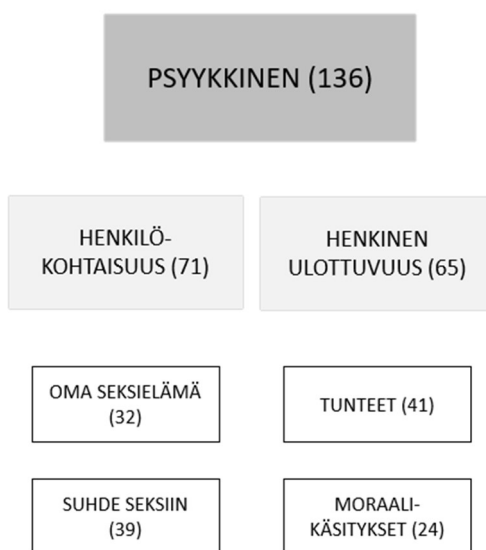

Kuvio 6. Kuvauskategoriajärjestelmän ylimmät tasot mainintaluvuin ja prosenttiosuusin

Seuraavissa luvuissa esitellään kuvauskategorijärjestelmä jokaisen ylimmän tason kategorian kautta. Näiden lukujen alaluvuissa esitellään keskimmäisen tason kategoriat ja tämän kategorian alle sijoitetut merkitysyksiköt eli alin taso.

5.1 Psykkinen taso

Psykkinen tasolla kuvataan seksikäsityksiä seksin henkilökohtaisuuden ja henkisen ulottuvuuden kautta. Psykkisellä tasolla avataan tutkittavien henkilökohtaista suhdetta seksiin ja sen kiinnittymistä omaan elämään. Nuoret pohtivat kokemuksiaan tai kokemattomuuttaan ekakerran kautta. Psykkiseen ulottuvuuteen kuuluvat myös seksiin liittyvät tunteet ja tutkittavien seksiin liittyvät moraalikäsitteet.

Kuvio 7. Psykkisen tason tulkintaluokat

5.1.1 Henkilökohtainen ulottuvuus

Keskimmäisen tason kategoria henkilökohtainen ulottuvuus sisälsi merkitysyksiköt *oma seksielämä* ja *suhde seksiin*.

Oma seksielämä

Omaan seksielämään kuului tutkittavien pohdinnat neitsyyden menettämisestä ja ekakerrosta, omista ekakerroista kertominen, omaan seksivalmiuteen liittyvät asiat sekä oma kokemattomuus. Nuoret kertoivat omista seksuaalisista kokemuksistaan hyvin avoimesti. Joissain kirjoituksissa aihetta lähestyttiin vitsailen. Saatettiin kertoa, että kokemusta löytyy, mutta loppuun todettiin ”vitsi vitsi”.

“Olen “kokeillut” seksissä jo melkein kaikkea ja onhan sitä jo aika monta kertaa tullu tehtyä poikaystävän kanssa.”

“Olen hyväillyt tyttöjä seksuaalisesti. Olen harrastanut seksi kerran ystäväni mökillä.”

Joissain kirjoituksissa oli vaikea tavoittaa nuoren todellista sanomaa; oliko tekstissä sarkasmia tai vitsailua, pelleiltiinkö aiheen kanssa tarkoituksellisesti?

“Eka kokemus tuli juhannuksena kun harrastin kiihkeätä yhdyntää naispuolisen henkilön kanssa ja se oli todella kivaa [...]”

Moni nuorista koki olevansa valmis seksiin vaikkei seksikokemusta ollutkaan vielä kartinut. Seksiin suhtauduttiin hyvin pelottomasti ja varmasti. Osa vastaajista kirjoittikin, ettei koe painetta seksielämän aloittamiselle tai pelkoa omasta kokemattomuudesta. Joissain kirjoituksissa tuotiin myös esiin ajatus neitsyydestä nolona tai vaikeana asiana. Neitsyys saattoi joillekin olla leima tai ”riisa”, josta olisi hyvä päästä eroon.

“15- vuotiaana minulla ei ole vielä kokemusta itse yhdynnästä, mutta tiedän että se on täysin normaalia enkä koe siitä minkäänlaista painetta tai pelkoa. Tiedostan olevani siihen valmis kyllä, mutta en koe, että se olisi pakollista tai että asian kanssa olisi kiire.”

“En ole itse sitä harrastanut vaikka olen seurustellut. Olisin valmis siihen mutta ei ole tullut vielä oikeaa tilannetta.”

“Jotkut pitävät hienona asiana, ettei “ole enää neitsyt”.”

“Ei kannata ottaa paineita, jos kaverit on jo menettänyt neitsyyden.”

Yksi nuori kirjoitti neitsyyden menettämisen olevan ilmaisuna harhaanjohtava. Se lisää nuorten pelkoa siitä, että ensimmäisellä kerralla tyttö menettää jotain, mitä ei voi saada takaisin. Pelko ensimmäistä kertaa kohtaan saattoi nuoren mielestä johtua siihen kohdistuvista liiallisista odotuksista.

“Menin vähän sillä asenteella, että saadaan tämä nyt pois alta. Se ei todellakaan ollut “täydellistä”, mutta ajattelin että en kadu mitään.”

“[...] ensimmäisellä kerralla kukaan ei ole mestari [...]”

Muutama kirjoittaja toi esiin myös ekakertaan liittyviä pelkoja tai huolenaiheita. Pelot liittyivät mahdolliseen kipuun tai omaan epävarmuuteen. Pelkopuheessa seksi liitettiin osaksi nuoren seksuaalisen kehityksen isompaa kuvaa.

“En ole oikeastaan koskaan pitänyt seksiä pelottavana asiana, mutta ymmärrän että joillekin se voi olla suuri pelon aihe, varsinkin tässä iässä, kun itseä vielä etsitään ja seksuaalisuus on iso osa identiteettiämme. Jotkut saattavat ajatella, että miten pitäisi pysyä tekemään jotain sellaista, mitä ei tiedä itsestään?”

Seksi ei ollut nuorten kuvauksissa pelkkä suorite, vaan se nähtiin ainutlaatuisena asiana. Seksi koettiin kahden ihmisen välisenä kohtaamisena, matkana, jota tehdään yhdessä kumppania kunnioittaen ja tähän tutustuen. Monet vastaajat kokivat, että ekakerta tulee tapahtua tärkeän ihmisen kanssa.

“[...] ensimmäisellä kerralla kukaan ei ole mestari ja seksiin ja yhdyntään tavallaan opetellaan yhdessä. Jokaisen uuden ihmisen kohdalla ensimmäinen kerta on se ensimmäinen kerta, koska kaikki olemme uniikkeja ja erilaisia.”

“Olen vieläki neitsyt ja uskon että neitsyyden menettämiseen kannattaa miettiä ja menettää sen tärkeän ja luotettavan ihmisen kanssa.”

Vastaajat pohtivat myös sitä, millaisia valmiuksia ekakerta vaatii. Usein valmiutta peilattiin kehitystasoon eikä iällä nähty olevan suurta merkitystä. Esiin nousi kuitenkin ajatus, että on tärkeää harrastaa seksiä vasta, kun kokee itse olevansa siihen valmis. Itsetunteus nähtiin yhtenä osana seksivalmiutta. Vastauksissa ilmeni myös nuoren ajatus jokaisen ainutlaatuisesta ja eri tahtiin tapahtuvasta kehityksestä, jonka vuoksi ekakerta ajoittuu kaikille eri elämänvaiheeseen. Tärkeäksi asiaksi nostettiin lisäksi riittävä tieto seksiasioista.

“Seksiä harrastavat jo 12- vuotiaatkin, mutta yleensä nuorena seksiä harrastavat ovat jo ikäistään kypsempiä. Seksin harrastamiselle ei kuitenkaan ole tiettyä ikää vaan sitä voi harrastaa kun tuntee itse olevansa siihen valmis. Jotkut ovat aikaisemmin seksiin valmiita kuin toiset.”

“[...] Siksi on tärkeää tuntea itsensä, ennen kuin aikoo näyttää itsensä toiselle kokonaan.”

Muutamissa vastauksissa tuotiin esiin ekakerran suunnittelu. Nämä nuoret kirjoittivat, että ennen ensimmäistä kertaa asiasta olisi hyvä puhua avoimesti kumppanin kanssa ja sopia esimerkiksi siitä, saako kokemusta jakaa eteenpäin kavereille. Myös ehkäisyasioista puhumista korostettiin tärkeänä osana ekakertaa. Yksi nuori kirjoitti, että myös seksin jälkeen pitää pystyä puhumaan kumppanin kanssa, jos esimerkiksi jokin asia on jäänyt vaivaamaan.

Valmiutta neitsyyden menettämiselle pohdittiin iän näkökulmasta, mikä on oikea ja riittävä ikä ja voiko sitä määrittää vuosina vai onko se enemmänkin yksilöstä, henkilökohtaisesta kypsyydestä ja parisuhteesta riippuva tekijä. Valmiutta pohdittiin myös kumppanin näkökulmasta. Nuoret kuvasivat keskinäisen luottamuksen ja siitä kumppanin kanssa puhumisen tärkeänä osana seksin aloittamista. Seksuaalisen vuorovaikutustaidon tärkeys mainittiin yhteydessä parisuhteeseen. Parisuhde nähtiin luottamusta rakentavana tekijänä, joka myös mahdollistaa ekakerran toteutumisen.

“Neitsyyden menettämiselle on paras ikä mielestäni n.16v. Mutta ikä riippuu todellakin ihmisestä ja hänen kypsyydestään. Nuorempana neitsyyden voi menettää jos on vakavassa ja pitkään kestäneessä suhteessa jossa molemmat luottavat toisiinsa.”

“Parisuhteessa kun on nuori ja ei ole vielä kertaakaan harrastanut seksiä niin on hyvä kysyä omalta kumppanilta että haluaisiko hän panna tai ihan aluksi pitää mieltä että oletteko molemmat valmiita harrastamaan seksiä sekä fyysisesti että henkisesti[...].”

Jokunen vastaaja ilmaisi myös oman halunsa seksikokemuksiin. Yksi vastaajista kertoi, ettei hänellä ole yhtään kokemusta seksistä, mutta hän on kuullut kavereiltaan kokemuksia ja haluaisi itsekin kokeilla, koska se kuulostaa hyvältä. Muutama nuori kertoi myös keskustelewansa kavereiden kanssa seksin ajankohtaisuudesta.

Suhde seksiin

Merkitysyksikkö *suhde seksiin* sisälsi nuorten ajatuksia siitä, mikä merkitys seksillä on omassa elämässä. Seksistä puhuttiin henkilökohtaisena ja intiiminä asiana ja sen nähtiin olevan iso osa ihmisen elämää ja identiteettiä. Nuorten kuvauksissa seksi näyttäytyi samaan aikaan isona ja jännittävänä asiana, mutta toisaalta myös hyvin tavanomaisena ja arkisena.

“Mielestäni on hienoa, että nykypäivänä asia ei ole enää niin iso tabu. On tärkeää ottaa asia esille, joka kuitenkin lähes jokaisen elämässä on suuressa osassa.”

“[...] seksuaalisuus on iso osa identiteettiämme.”

Yli puolet nuorista kirjoitti, että seksi on täysin normaali ja luonnollinen asia, eikä sitä nähty millään tavalla nolona. Myös seksistä puhumista pidettiin neutraalina asiana.

“Mielestäni seksi on normaalia ja siinä / sen puhumisessa ei ole mitään hienoa tai hävettävää.”

Joissain vastauksissa seksi saatettiin kuitenkin kokea myös niin intiiminä asiana, että siitä puhuttiin hyvin vähäsanaisesti *“Hyvin intiimiasia”*. Toisaalta kirjoitustilanne muiden vertaisten keskellä saattoi vaikuttaa nuorten haluun kertoa itsestään intiimejä asioita.

Seksi nähtiin myös yksilön omana ja henkilökohtaisena valintana ja asiana, joka ei välttämättä kuulu jokaisen ihmisen elämään. Osa vastaajista kirjoitti, että seksiin voidaan suhtautua eri tavoin, osa pitää siitä, osa ei. Vastauksesta ei kuitenkaan välttämättä käynyt ilmi, oliko kyse nuoren omasta suhtautumisesta seksiin vai pohdinta yleensä ihmisten suhtautumisesta.

“Jotkut eivät halua harrastaa sitä, mikä on täysin ok. Jotkut vuorostaan pitävät siitä enemmän.”

“Jotkut tykkää jotkut ei tykkää ja se on oma valinta haluaako harrastaa seksiä vai ei.”

Muutama nuori toi myös esiin ajatuksia siitä, että seksi on jollakin tavalla outoa, eikä välttämättä kuulu nuoren elämään tai edes kiinnostaa nuorta. Näistä vastauksista voidaan päätellä, että kaikki vastaajat eivät ole vielä kehityksessään sillä portaalla, jossa uteliaisuus seksiin herää. Toisaalta, kyse voi olla myös seksin kieltämisestä siksi, että siitä puhuminen tai jopa sen ajatteleminen koetaan kiusallisena, vääränä tai epänormaalina.

“[...] mutta se ei oikein kuulu elämään mitenkään joten en oikein ajattele sitä.”

Yksi vastaajista puhui myös seksin olevan itselle kaukainen asia siitä syystä, että tämä ei itse kykene vastaamaan ympäristön asettamiin vaatimuksiin. Nuoren seksuaalisuus ei siis toteudu hänen itsensä toivomalla tavalla, vaan nuori joutuu tyytymään

epämieluisaan tilanteeseen. Tämä kirjoittaja nosti esiin median ja ulkonäköpaineiden vaikutuksen nuorten seksuaalikäyttäytymiseen.

“Koen että mediassa yleisesti siitä [seksistä] puhutaan hyvin paljon ja sen merkitystä liioitellaan. Tosin ajattelen näin, koska en usko että löydän sopivaa kumppania tässä sosiaalisen median korruptoituneessa maailmassa, jossa arvostetaan vain sosiaalista aktiivisuutta ja hyvää ulkonäköä.”

Yksi vastaajista pohti seksiä yleisemmällä tasolla ja kirjoitti seksiä harrastettavan nykyään vähemmän, koska perheisiin ei haluta paljon lapsia. Nuori saattoi siis yhdistää seksin nimenomaan ensisijaisesti lisääntymiseen ja perhe-elämään.

5.1.2 Henkinen ulottuvuus

Keskimmäisen tason kategoria henkinen ulottuvuus piti sisällään merkityksyksiköt *tunteet* ja *moraalikäsitykset*.

Tunteet

Tunteiden tasolla nuoret puhuivat seksin ja tunteiden yhteydestä. Useat tutkittavat myös puhuivat siitä, että seksi on yhdyntää laajempi käsite. Seksi nähtiin nautinnon ja mielihyvän lähteenä ja aina ainutlaatuisena. Seksiä kuvattiin myös tapana ilmaista ja osoittaa omia tunteita kumppanille.

“Seksi ei ole vain yhdyntää se on paljon muutakin, vaikka usein seksistä puhutaan usein vain yhdyntänä. Tarkoituksena on kuitenkin tuottaa hyvää oloa ja nautintoa.”

“Itse en koe seksiä minään kovin virallisena asiana, vaan ennemminkin rentona kahden ihmisen välisenä tunteiden osoituksena, joka tapahtuu silloin kun se tuntuu hyvältä.”

“Sen (seksin) avulla voit oppia luottamaan kumppaniin.”

Vaikka seksistä puhuttiin yhdyntää laajempänä käsitteenä, harvoissa vastauksissa tuotiin tarkemmin esiin seksiin liittyviä tunteita. Tunteina mainittiin lähes puolessa vastauksista nautinto ja mielihyvä, rakkaus taas mainittiin vain muutamassa vastauksessa.

“Seksi tuntuu ihanalta ja hyvältä. Se on hauskaa [...]”

“Se usein merkitsee myös rakkautta.”

“Itselle seksi ei oo mitään tyhjää jyystöä, vaan kahden ihmisen läheisyyttä ja rakkautta. Semmosta yhteistä sohvalta hiplailua ja yhteistä kunnioitusta toistensa kehoja kohtaan.”

Jotkut vastaajat pohtivat myös toisten nuorten lapsellista suhtautumista seksiin ja sitä, että seksi saa aikaan hämmennystä ja saattaa naurattaa. Jo seksistä puhuminen sai monissa nuorissa aikaan tunnereaktioita. Muutama nuori koki naureskelun ja lapsellisen suhtautumisen seksiasioihin olevan heidän ikätasolleen epäsopivaa.

“Mielestäni seksiä pidetään usein tabuna ja nuorille se on hauska juttu joka pistää nauramaan [...] Mikä siinä niin paljon muka naurattaa? Ymmärrän sen ehkä vielä alakoulussa olevan hauskaa, koska se on uusi ja kiinnostava asia, mutta kun vielä yläkoululaiset naureskelevat sille todella lapselliseen sävyyn.”

“Puhun yleensä kavereiden kanssa [...] Ja välillä kun pääsemme tämän asian [seksin] pariin niin puhumme siitä kunnolla, niin että siitä tulee liian hauskaa ja naurettavaa ja silloin lopetamme kun puhuminen seksistä menee yli tai että se alkaa käydä ällöttäväksi.”

Moraalikäsitykset

Merkitysyksikkö *moraalikäsitykset* käsitti puheen kumppanin kunnioittamisen tärkeydestä, keskinäisestä luottamuksesta ja seksuaalisesta tasa-arvosta.

Monet nuoret pitivät tärkeänä sitä, että kumppaneiden välillä on luottamusta ja keskinäistä kunnioitusta. Kunnioittaminen tuotiin esiin sitä kautta, että seksin on oltava molemmille vapaaehtoista. Näistä asioista kirjoittivat lähes puolet vastaajista.

“Toista ei saa ikinä pakottaa seksiin, jos hän itse ei halua ja sen takia toisen kunnioittaminen on tärkeää.”

“Jos toinen ei ole valmis, ei saa tyrkyttää.”

Keskinäinen kunnioitus ja arvostus tuli esiin myös erään nuoren vastauksessa siitä, miten seksuaalisen kanssakäymisen tilannetta tuli lukea. Kumppanin tunteiden ja toiveiden huomioiminen nähtiin tärkeänä.

“En ikinä aloita edes hyväilemään tyttöä jos hänestä tuntuu pahalta tai hän ei halua niin silloin lopetetaan.”

Seksuaalinen tasa-arvo nousi esiin yhdessä vastauksessa, jossa nuori pohti seksuaalisuuteen liittyviä sukupuolten välisiä poikkeavia moraalikäsityksiä. Kirjoittaja toi esiin sen,

miten seksuaalinen aktiivisuus nähdään hyväksyttävämpänä poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Tyttöjen ja poikien erilaiset roolit ja rooli-dotukset tulivat esiin myös siinä, miten yhdyntäkokemuksista kerrottiin. Pojat mainitsivat usein sen, kuinka monta kumppania heillä on ollut, kun taas tytöt eivät nostaneet tätä esiin.

“Monet ajattelevat, että jos mies harrastaa paljon seksiä hän on hyvä jätkä, mutta jos taas nainen tekee niin häntä haukutaan lutkaksi. Mielestäni se on ihan perseestä. Missä on tasa-arvo ja miksi ihmiset tekevät niin?”

Osa nuorista kirjoitti, että seksin tuli olla turvallista ja tapahtua itselle tärkeän ihmisen kanssa. Seksin turvallisuutta ei useinkaan avattu sen tarkemmin, vaan todettiin sen aiostaan olevan tärkeää. Jotkut nuoret kokivat, että vasta luottamuksen kautta seksi muuttuu nautinnolliseksi.

“Kannattaa harrastaa seksiä silloin kun olet valmis ja sellaisen ihmisen kanssa keneen luotat.”

“Kumppanin luotettavuus on tärkeää, jos haluaa välttyä mahdollisilta harmeilta jälkepäin.”

Seksuaalisessa kanssakäymisessä luotettavuus nähtiin tärkeänä myös siitä syystä, että omien kokemusten tai intiimien asioiden ei haluttu leviävän muiden tietoisuuteen. Nuorten vastauksista käy myös ilmi seksin käsitteen laajuus; myös kuvien ja videoiden välityksellä tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen nähtiin seksinä.

“Kumppanin luotettavuus ja tunteminen olisi tärkeä osa, jotta asia pysyisi heidän välisenä. Molemmat osapuolet voisivat joutua hankaluuksiin, jos esimerkiksi kuvat tai videot leviäisivät.”

Seksin moraalinen ulottuvuus nähtiin myös erilaisten sääntöjen kautta. Säännöistä ei vastauksissa kerrottu juurikaan tarkemmin. Muutama mainitsi ehkäisyn, kumppanin kunnioittamisen ja riittävän ikätason liittyvän seksin sääntöihin.

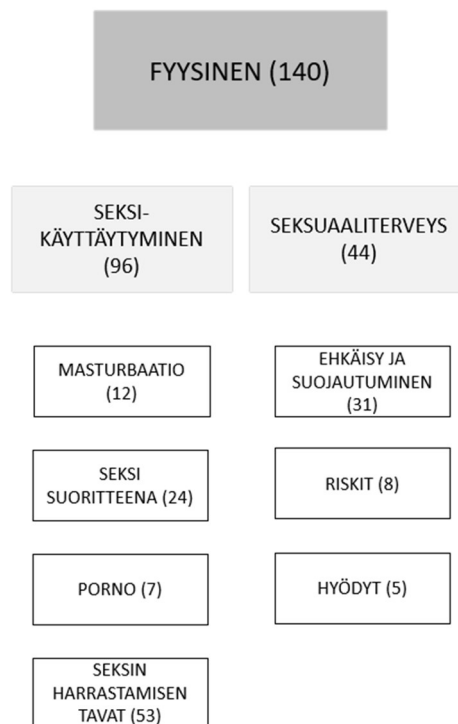
“Tärkeää on tietää esim. säännöistä, jotka liittyvät seksiin. Kuten ehkäisy ja se miten toista tulee kohdella.”

Osa vastaajista toi esiin ajatuksen, ettei seksissä ole ollenkaan sääntöjä. Joissain vastauksissa säännöillä tarkoitettiin tässä yhteydessä seksin harrastamisen tapaa, ikää tai

ulkoisia tekijöitä. Osasta vastauksista ei kuitenkaan mainittu ollenkaan, mitä säännöillä tässä tarkoitettiin.

5.2 Fyysinen taso

Fyysisellä tasolla kuvataan seksikäsityksiä seksikäyttämisen ja seksuaaliterveyden ulottuvuuden kautta. Fyysisellä tasolla käsitykset liittyvät itse seksiaktiin ja sen osa-alueisiin, seksin riskeihin ja niiltä suojautumiseen sekä seksistä saataviin hyötyihin.

Kuvio 8. Fyysisen tason tulkintaluokat

5.2.1 Seksikäyttäytyminen

Keskimmäisen tason kategoria seksikäyttäytyminen käsitti merkitysyksiköt *masturbaatio*, *seksin harrastamisen tavat*, *seksi suoritteena* ja *porno*. Seksikäyttäytyminen oli kategoriana kaikkein laajin ja nuorten vastaukset painoutuivat vahvasti seksikäyttäytymisen pohdintaan.

Masturbaatio

Masturbaatio nähtiin luonnollisena osana ihmisen seksuaalisuutta ja useat nuoret mainitsivat sen yhtenä tapana harrastaa seksiä ja saavuttaa seksuaalisen tyydytyksen. Parissa vastauksessa masturbaatioon liitettiin myös seksilelut.

“Seksistä minulle tulee mieleen myös itsetyydytys ja seksilelut. Itsetyydytyksellä tarkoitetaan mm. runkkaamista ja kaikki muu mikä tekee seksuaalisesti tyytyväisen. Tähän asiaan liittyy seksilelut, jotka auttavat itsetyydytyksessä.”

“Masturbointi on myös täysin normaalia eikä siinä ole mielestäni mitään ihmeellistä.”

“Yksin tekeminenkin on kivaa.”

Myös pornon kiihottumista stimuloiva vaikutus masturbaation yhteydessä tuotiin esiin.

“Yleensä aluksi katsotaan pornoa sitä voi olla esim. homoporno mutta itse tykkään hetero niin sitä katsomalla voi masturboida. Tai voit masturboida ilmankin.”

Muutama vastaaja kertoi myös, ettei ole koskaan masturboinut, vaikka sen ajateltiin olevan hyvin yleistä. Yksi nuorista perusteli asiaa sillä, että koki itsetyydytyksen vaativan aiempia kumppanin kanssa tapahtuvia seksikokemuksia. Itsetyydytys koettiin myös ällöttävänä asiana.

“En ole koskaan itse tyydyttänyt mutta kyllä jotku kyllä tekee sitä.”

“En ole ikinä itsetyydyttänyt ja minun kavereille se on jopa joskuskin outo tai kummallista. En itsetyydytä sen takii koska uskon että pitää harrastaa seksiä ennen itsetyydytystä. Jotenkin pidän itsetyydytystä ällöttävänä asiana mutta en tuomitse muita.”

Seksi suoritteena

Seksi suoritteena merkitysyksikkö kuvasi puhetta aktista sekä sen mekaanista kuvailua. Tässä nuoret puhuivat siitä, mitä kaikkea he liittävät aktiin ja millaisia mielikuvia heillä siitä oli. Nuoria puhutti myös seksuaalisten kuvien lähettäminen ja niiden merkitystä pohdittiin monelta eri kannalta. Myös fyysisten ominaisuuksien merkityksestä kirjoitettiin muutamassa vastauksessa.

Seksiaktia kuvattiin monin tavoin tuomalla esiin omia käsityksiä siitä, mitä akti pitää sisältää. Kuvailut olivat hyvin monipuolisia. Esileikki ja orgasmit sekä orgasmiin

pyrkiminen nousivat kirjoitelmissa tärkeään rooliin osana seksiaktia. Myös hyväilyn merkitystä korostettiin.

“Seksi on ihmisten kanssakäymistä, jonka tarkoituksena on yleensä tuottaa mielihyvää. Seksiä on monenlaistakin. Se voi olla puhelimesta tapahtuvaa toisen ihmisen kanssa, kuvia, videoita tai yhdyntää sekä itsetyydytystä.”

“Rintojen hyväily, nuoleminen kaikkialta, perseen puristelu, orgasmit on vitun jees! Suuseksi on kans kivaa mut vähän ällöä.”

“Esileikki on tärkeää ennen yhdyntää koska rupeaa kiihottaa enemmän ja tukeminen on helpompaa.”

“Orgasmin saaminen on hyvätuntuista ja se kuuluu paljon seksiin.”

“Klitoris on yks tärkeistä “pisteistä”.”

Seksuaalisten kuvien lähettäminen ja vastaanottaminen, sexting, mainittiin viidessä vastauksessa osana seksikäyttäytymistä. Vastauksista välittyi kuva, että kuvien lähettäminen on nuorten keskuudessa melko yleistä. Muutamia mainintoja nuorilta tuli myös kuvien lähettämisen riskeistä, kuten pelko kuvien päätyemisestä vääriin käsiin. Kirjoitelmissa tuli esiin kuvien vastaanottamisen olevan yleisempää kuin niiden lähettämisen.

“Kun nuoret alkavat tutustua seksuaalisuuteen mielestäni se voi välillä joillakin mennä yli, kun ei tiedä rajoja, esimerkiksi alastonkuvien lähettäminen, tiedän myös tapauksia, kun jokin kuva on levinnyt kaikille.”

“Kuvien lähettely on kans kivaa koska se on kiihottavaa. Ja kiusottelu ennen seksiä. Seksi on vitun ihanaa!!!”

“Myös puhelimen kautta voi lähettää ja saada kuvia mitkä kiihottaa. Yleensä saan kuvia toisita joka päivä mutta itse en lähetä usein.”

“Molemmat osapuolet voisivat joutua hankaluuksiin, jos esimerkiksi kuvat tai videot leviäisivät.”

Eräs nuori pohti myös fyysisten ominaisuuksien vaikutustusta seksin tyydyttävyyteen. Fyysisten ominaisuuksien vaatimuksista puhuttiin yleisesti hyvin vähän.

“Useimmat naiset tykkäävät isosta munasta enemmän kuin pienestä munasta koska se tuntuu paljon enemmän ja se antaa paljon paremman ja rentouttavan tunteen jos on iso ja sitte taas miehet pitävät enemmän tiukasta pillusta koska sitten kun se on tiukka, niin siinä on hyvä tuntee mutta jos on tosi löysä niin se ei tunnu missään nii ei oo kivaa.”

Porno

Pornoon suhtauduttiin pääosin myönteisesti, vaikkakin sitä kuvattiin myös epärealistisena ja todettiin sen antavan seksistä väärän kuvan. Porno vaikutti olevan helposti saatavilla, etenkin netin kautta. Yhdessä kirjoitelmassa tuotiin esiin, että pornon katselu tulee tapahtua ilman, että vanhemmat saavat tietää. Tämä antaa mielikuvan siitä, että pornon ikäraajat eivät useinkaan nettimaailmassa toteudu.

Yksi vastaajista pohti pornon saattavan asettaa seksille tietynlaiset vaatimukset, jotka eivät vastaa todellisuutta. Kuitenkin yksi vastaaja rinnasti pornon yhdeksi tavaksi harrastaa seksiä. Myös muita seksin kaupallisia muotoja mainittiin, kuten seksin ostaminen.

“Porno on sittaas vähän rajumpaa tapaa harrastaa seksiä.”

“Porno on liioiteltua.”

“Myöskin seksi ei ole samanlaista kuin pornossa sillä se on esitettyä ja yliampuvaa joten ei kannata stressata siitä ettei se ole samanlaista.”

“Seksiin liittyy myös iso kaupallinen puoli, jossa myydään mm. seksuaallisia videoita eli pornoa. Nyky päivänä lapset voivat saada sitä helposti ilmaiseksi ilman, että vanhemmat siitä saa tietää.”

Pornoa pohdittiin myös eri sukupuolten välisten erojen kautta. Pornon katsominen nähtiin miehille hyväksyttävämpänä kuin naisille. Tämä heijastaa tyttöjen ja poikien erilaisia sukupuolirooliodotuksia.

“Miksi naisten ja tyttöjen pornon katsominen on outoa ja vain miehet ja pojat tekevät sitä? Vai eivätkö tytöt vain puhu siitä toisilleen? [...] Kyllähän naisillakin nyt on haluja!”

Seksin harrastamisen tavat

Seksin harrastamisen tavat kuvattiin monipuolisesti ja kirjavasti. Puhuttiin seksistä eri tavoilla, seksistä eri sukupuolten välillä ja siihen osallistuvien määrästä, erilaisista seksiasennoista, seksistä osana erilaisia suhteita sekä seksistä eri ikävaiheissa.

Seksitapoja lueteltiin useita. Monissa vastauksissa kerrottiin, ettei seksille ole olemassa vain yhtä tapaa vaan sitä voi harrastaa monella eri tavalla. Lähes puolet vastaajista toivat jollain tavalla esiin seksin harrastamisen moninaisuuden.

“Seksille ei ole varsinaisesti tiettyä tapaa.”

“On olemassa hidasta ja rajua seksiä itse pidän enemmän hitaasta.”

“Seksiä on monenlaista. Se voi olla puhelimesta tapahtuvaa toisen ihmisen kanssa, kuvia, videoita tai yhdyntää sekä itsetyydytystä.”

“Seksiä voi tapahtua myös netissä esimerkiksi kuvien ja videoiden välityksellä.”

“Se voi olla yhdyntää missä sukupuoli elimet koskee. Erilaiset ihmiset tykkää erilaisesta seksistä esim. perä aukko yhdyntää.”

“No seksistä tulee mieleen esim orkas, peppu, tissit, intimi, suuseksi ja sisälle tulo ja joskus voi kuunnella musiikkia kun harrasta.”

Osa vastaajista koki seksin liittyvän parisuhteeseen ja olevan tärkeä osa sitä. Muutama vastaajista oli sitä mieltä, että seksi ei kuitenkaan ole välttämätön osa parisuhdetta. Kirjoitelmista heijastui ajatus, että suhde ilman seksiä voi myös olla hyvä parisuhde.

“Seksi merkitsee monille ihmisille aika paljon suhteen keskellä. Monet ihmiset eivät tee kuin seksisuhteita mutta sittaas joillekin ihmisille seksi ei merkitse suhteessa mitään ja jotkut eivät tykkää seksistä.”

“Se ei myöskään ole pakollista, vaikka olisikin parisuhteessa tai olisi ollut siinä jo kauan aikaa.”

Myös suhteen ulkopuolella tapahtuvasta seksistä puhuttiin. Moni nuori kirjoittikin, ettei näe seksin harrastamisen vaativan parisuhdetta, vaan suhde voi olla myös vapaampi. Seksin harrastamisen syyt nähtiin niin tunteisiin kuin vietteihin liittyvänä. Nuoret näkivät seksin selvästi myös parisuhteen ulkopuolisena asiana.

“Seksin harrastamiseen ei kuitenkaan tarvita vakaata parisuhdetta tai edes kokeilunhalua, sillä jotkut tekevät sitä kaverin kanssa niin sanotulla “friends with benefits” tyylillä tai jos säätävät jonkun kanssa.”

“Seksiä harrastetaan monessa tarkoituksessa, kuten kumppanin kanssa rakkauden osoituksena tai vaikka sovintoseksiä, baari-illan jälkeen, tuntemattoman kanssa mielihyvän saamiseksi tai vain kokeilun halun vuoksi.”

Useat vastaajat toivat esiin seksuaalisen suuntautuneisuuden ja sen moninaisuuden. Seksiä ei nähty pelkästään miehen ja naisen välisenä ja nuoret tunnustivat seksuaalisen suuntautumisen suuren kirjon. Nuori saattoi kuitenkin tuoda esiin oman kielteisen kantansa muista kuin heteronormatiivisista suhteista.

“On olemassa lesbo-, hetero ja homoseksiiä ja niistä yleisin ja mielestäni paras yleisin muoto on heteroseksi ja se on niinku todella yleistä.”

“Seksiin kuuluu myös seksuaalinen suuntautuminen, joka on yleensä toiseen sukupuoleen viittaavaa. Joskus se voi olla samaan sukupuoleen viittaavaa tai jopa johonkin asiaan.”

“En tiedä liittykö eri seksuaalisuudet seksiin mutta se nyt tuli mieleen että niitäkin on miljoona erillaista ja minunkin tutuissa on muitakin kuin heteroita.”

“Seksi on miehen ja naisen välistä, pojan ja poja ja tytön ja tytön.”

Seksin monimuotoisuus tuli esiin myös muutamassa vastauksessa ryhmäseksin muodossa. Seksi nähtiin kahden tai useamman ihmisen välisenä.

“Seksiä voi harrastaa yksin, kumppanin kanssa tai ryhmässä.”

Seksi nähtiin kuuluvan kaikenikäisille. Muutama vastaaja koki kuitenkin, että seksi kuuluu vasta murrosiän jälkeiseen aikaan.

“Se alkaa kiinnostamaan murros iässä ja sitä voi harrastaa vaikka oisi vanha pappa.”

“Seksi on minun mielestä sallittu kaikille mutta jos ei oo murrosikä tullu nii menee homma oudoks.”

5.2.2 Seksuaaliterveys

Seksuaaliterveyden kategoria koostui ehkäisystä ja suojautumisesta, seksiin liittyvistä riskeistä ja seksin terveyshyödyistä. Nuorten vastauksissa korostui ehkäisyn tärkeys niin sukupuolitaudeilta suojautumiseksi, että raskauden ehkäisemiseksi.

Ehkäisy ja suojautuminen

Ehkäisystä ja suojautumisesta puhuttiin lähes puolessa kirjoituksista. Seksin riskeistä nuoret olivat tietoisia, ei-toivotulta raskaudelta sekä sukupuolitaudeilta suojautuminen nähtiin tärkeänä. Ehkäisystä mainittiin molempien osapuolten olevan vastuussa.

“Seksissä on myös vaaroja. Niitä on seksitaudit, jotka leviävät yhdynnässä. Ne voivat olla vakavia kuten aits tai vähemmän vakavia, mutta silti todella epämurkavia.”

“Suojautuminen on tärkeässä roolissa. Niillä voidaan välttää sukupuolitauteja tai raskauden.”

“Myös ehkäisy on tärkeää, ja molempien pitää huolehtia siitä.”

Kirjoituksissa mainittiin useita ehkäisymenetelmiä. Eniten puhuttiin kondomista, lähes joka neljäs mainitsi sen yhtenä ehkäisymenetelmänä. Muutama kirjoitti kondomin olevan ainoa tapa suojautua seksitaudeilta ja tuplaehkäisyn kannattavuudesta puhuttiin muutamissa kirjoituksissa. Myös ehkäisytabletit ja laastarit mainittiin.

“Tuplaehkäisy on paras eli vaikka kondomi ja e-pillarit tai laastari. Kondomi on ainut joka ehkäisee seksitaudeilta.”

“Seksiä ilman kumia niin voi saada jonku taudin mutta kumi suoja ehkäisee taudit.”

Yksi nuorista liitti seksitautien riskin kumppanin “ulkopuolisuuteen”, eli hän koki tuntemattoman kumppanin olevan tautien kannalta riski.

“Jos harrastaa ulkopuolisen eli [...] kanssa et kenet tunnet tai olet niinko vasta tavannut niin kondomi on siinä tosi hyvä myös koska yleisimmät seksitaudit tulevat kun panee jotain perseeseen tai pilluu ja varsinkin siksi kun hän just on ulkopuolinen ja jos on vaikka hänellä seksitauteja ja et tiedä niistä tai tämä kyseinen henkilö ei ole kertonut sulle hänen seksitaudeista niin ne tulevat suhun ja se ei ole yhtään kivaa [...]”

Pari vastaajaa kirjoitti myös, ettei käytä kondomia ollenkaan. Koulussa tietoa kondomin käytöstä oli annettu, mutta joidenkin kohdalla hetki opetukselle on ollut väärä tai ymmärrys kondomin käytön merkityksestä ei ole vielä sisäistetty. Toisaalta voidaan pohtia, onko kondomin käytön vähättelyn taustalla sen käytön kiusallisuus ja puheeksi ottaminen?

“Seksistä on annettu väärä kuva koulussa ja sanotaan että on pakko käyttää kortsua itse en ole koskaan käyttänyt.”

“Itse en käyttäisi kondomia. Tuntuu enemmän jos vetää paljaalla ja myös nainen voi aina ottaa e-pillereitä ja se ehkäisee noin 99 % varmuudella.”

Riskit

Raskauden ja sukupuolitautien lisäksi riskinä nähtiin alkoholi ja sen vaikutus omaan seksikäyttäytymiseen. Yksi kirjoittaja kuvaakin, miten oma absolutismi turvaa seksiin liittyviltä riskeiltä.

“Oon absolutisti, joten tuskin tulen siinä mokaamaan kun en mee mihinkään dokaa.”

Myös toisenlainen näkökulma nousi esiin. Yksi kirjoittaja totesi ”pitkän panon humalassa tekevän hyvää”. Pääteet saattoivat siis myös lisätä nuoren omaa kokemusta nautinnollisesta seksistä. Nuori itse ei ilmaissut humalatilän olevan riski.

Terveyshyödyt

Kirjoitelmissa mainittiin seksin *terveyshyötyjä* ja todettiin seksin olevan terveellistä. Kaikki mainitut terveyshyödyt eivät välttämättä olleet faktaa.

”Seksi on hyvää liikuntaa. Olen kuullut että 30min seksiä tarkoittaa noin 8km juoksu lenkin.”

”Seksistä saa nautintoa ja se voi lievittää stressiä.”

”Olen kuullut että miehen sperma on terveellistä.”

5.3. Sosiaalinen taso

Sosiaalisella tasolla kuvataan seksikäsityksiä seksuaalioikeuksien ja kulttuurisen ulottuvuuden kautta. Sosiaalisella tasolla nuorten käsitykset kiinnittyvät seksiin liittyviin normeihin ja lakeihin sekä siihen, miten ja kenen kanssa seksistä puhutaan. Seksi käsitetään yksilön henkilökohtaista ulottuvuutta laajemmaksi, sosiaaliseen diskurssiin kiinnittyväksi yhteiskunnalliseksi asiaksi.

Kuvio 9. Sosiaalisen tason tulkintaluokat

5.3.1 Seksuaalioikeudet

Keskimmäisen tason kategoria seksuaalioikeudet sisälsi seksiin liittyvien *lakien* ja *autonomian* merkitysyksiköt.

Lait

Laeista tutkittavat puhuvat lähinnä siitä näkökulmasta, että seksiin liittyviä ikärajoja ja seksiin pakottaminen ja seksuaalinen väkivalta ovat rikoksia. Yksi kirjoittaja oli sitä mieltä, että seksuaalisesta väkivallasta ja seksiin pakottamisesta tulisi antaa suurempia tuomioita ja nykyiset lait eivät ole riittävän ankaria. Muutamissa vastauksissa tuotiin esiin myös seksin suojaikäraja.

“Ketään ei saa raiskata. Se on rikos.”

“Siinä ei ole sääntöjä tai ei saa raiskata tai molempien pitää tykätä siitä tai seksiin ei voi pakottaa muuten se on raiskaus.”

“Seksuaalinen väkivalta on myös yksi seksiin liittyvistä negatiivisista asioista, jota kukaan ei haluaisi kokea. Ettei niin kävisi on tärkeää osata sanoa ei. Jos kuitenkin joutuisi seksuaalisen väkivallan uhriksi, on apua saatavilla ja tekijää rangaistava, sillä seksuaalinen väkivalta on rikos muiden ohessa:”

“Suomessa seksin harrastamiseen on suojaikäraja jonka mukaan alle 16-vuotias ei saa harrastaa yli 18-vuotiaan kanssa.”

Autonomia

Merkitysyksikkö *autonomian* alle koottiin puhe seksin vapaaehtoisuudesta ja oman vallinnan merkityksestä. Tutkittavat pohtivat vastauksissaan seksin vapaaehtoisuuden tärkeyttä ja yli puolessa vastauksista kirjoitettiinkin, että aito suostuminen on seksin ehto. Nuoret kokivat seksuaalisen koskemattomuuden aidosti tärkeänä asiana ja toivat esiin, että seksiin pakottaminen tai painostaminen on ehdottoman väärin.

“Ketään ei saa pakottaa mihinkään vaan seksin kuuluu olla vapaaehtoista.”

“Se on oikein, jos molemmat osapuolet haluavat sitä.”

“Suostumus seksiin on todella tärkeää, eikä seksiä saa harrastaa jos toinen ei ole tilassa jossa voi antaa suostumuksen, toinen ei vaikuta olevan täysillä mukana tai sanoo ei. Myöskään se jos ei sano mitään tai “emmä tiiä” ei ole suostumus.”

5.3.2 Kulttuurinen ulottuvuus

Keskimmäisen tason kategoria kulttuurinen ulottuvuus käsitti seksidiskurssin ja seksuaalikasvattajien merkitysyksiköt. Seksidiskurssiin koottiin nuorten pohdinnat siitä, mitä he seksistä puhuvat ja kenen kanssa sekä millaisia uskomuksia ja luuloja seksiin liittyy. Nuoret myös pohtivat seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvää riskiä juorujen ja huhujen kohteeksi joutumisesta.

Seksidiskurssi

Moni nuori kertoi seksistä puhuttavan kavereiden kanssa. Seksistä puhuminen vaati heidän mukaansa luottamussuhteen. Kavereiden kanssa seksistä puhumisen kerrottiin olevan helppoa ja luontevaa. Kaveripiirin merkitys seksikäsitysten muotoutumisessa näyttäisi aineiston valossa olevan suuri.

“Puhun yleensä kavereiden kanssa tytöistä heidän ulkonäöstä ja vartalosta. Ja esimerkiksi siitä miltä tuntuisi olla tämän tytön kanssa yhdynnässä.”

“Itselläni on kavereita. Joille olen kertonut kaiken yksityiskohtia myöten, koska kavereilleni on helppo puhua asioista ja pystyn luottamaan heihin erittäin hyvin.”

“Puhun panemisesta kavereiden kanssa en porukoille.”

“Kavereidemme kesken seksi ei juurikaan ole tabu, ja usein kokemuksia jaetaan keskenään, kun taas koulussa tai koko kaupungissa leviävä huhu voi olla todella ikävää. Mieleeni tulee heti monta juorua.”

Toiset taas kokivat seksistä puhumisen vaikeana ja kiusallisena myös kavereiden kesken. Muutama nuori kirjoitti seksikeskustelujen kavereiden kanssa menevän helposti liiallisuuksiin, jolloin keskustelu ei enää ole mukavaa.

“Kavereiden kanssa ei tule seksistä puhuttua, sillä se tuntuu liian intiimiltä aiheelta.”

“Kavereiden kesken ei asia tule melkein ikinä puheenaiheeksi ja en yleisesti tykkää puhua asiasta kenenkään kanssa, koska siitä puhuminen on sekä kiusallista että ahdistavaa.”

Vain muutama vastaaja kertoi puhuneensa seksistä myös omien vanhempiensa kanssa. Neljäsosa vastaajista kuitenkin koki, että vanhempien kanssa seksistä puhuminen olisi kiusallista ja ahdistavaa. Seksistä puhuminen omien vanhempien kanssa näyttäytyi nuorten puheessa luonnottomana.

“Monesti myös pyydetään (opettaja pyytää) puhumaan vanhempien kanssa asiasta, mutta uskon että ei juuri ketään mielellään halua puhua porukoiden kanssa seksistä.”

“Seksistä on tullut puhuttua jonkin verran vanhempien kanssa, joka lähinnä tarkoittaa, että vanhemmat ovat kertoneet.”

“Isän kanssa se olisi hirveää.”

“Itse en näe vanhempien kanssa keskustelua tästä mukavana, varsinkaan eri sukupuolta olevan kanssa. En ikinä haluaisi jakaa henkilökohtaisia kokemuksiani vanhempieni kanssa. Se olisi liian outoa.”

Toisaalta yksi vastaaja kertoi, ettei ole puhunut vanhempien kanssa aiheesta siitä syystä, että se ei ole vielä nuorelle ajankohtaista. Muutama nuori ajatteli vanhempien kanssa puhumisen olevan turhaa, koska seksistä puhutaan niin paljon jo koulussa.

“En puhu siitä vanhempien kanssa kunnes se on ajankohtaista.”

Yhdessä kirjoitelmassa heijastui ajatus, että nuoren seksielämä on henkilökohtainen asia ja hänellä on siihen itsemääräämisoikeus. Tämä saattaa kertoa nuoruuden kehitysvaiheesta, jossa hän pyrkii irtautumaan vanhemmistaan tai siitä, että vanhemmat eivät ole rakentaneet ajoissa toimivaa keskusteluyhteyttä seksuaaliasioissa.

“Mutta vanhempien ei pitäisi puuttua lapsen seksielämään jos tämä ei itse tätä halua.”

Yksi vastaaja myös toi esiin, että on tärkeää pystyä puhumaan seksistä avoimesti myös oman kumppanin kanssa. Kumppaniin on pystyttävä luottamaan, jotta kahdenkeskiset asiat eivät leviä muiden tietoisuuteen.

“Asiasta pitää pystyä keskustelemaan toisen osapuolen kanssa.”

“Kumppanin luotettavuus on tärkeää, jos haluaa välttyä mahdollisilta harmeilta jälkeensä. Esimerkkeinä voivat olla jutun leviäminen ulkopuolisille ihmisille tai muuten vaan mielensä pahoittaminen. Tottakai on jokaisen asia kenelle asian jakaa, mutta on ajateltava kumppania myös.”

“Luottamus on iso asia, jos teet sen jonkun kanssa ja olette sopineet ettette kerro ja kuulet että sinusta liikkuu huhuja tai muuta.”

Muutaman vastaajan mielestä seksistä puhuminen ylipäätään oli vaikeaa. Osa taas toivoi seksistä voitavan puhua enemmän ja avoimemmin.

“[...] siitä ei tarvitse kertoa kaikille tai ei tarvitse kertoa kenellekkään jos ei halua. Seksi voi olla sellainen asia jota on vain vaikea kertoa.”

“En yleisesti tykkää puhua asiasta kenenkään kanssa, koska siitä puhuminen on sekä kiusallista että ahdistavaa.”

Seksuaalikasvattajat

Seksuaalikasvattajat merkitysryhmän alle koottiin nuorten ajatuksia siitä, mistä he ovat seksiin liittyviä asioita oppineet. Oppilähteiksi mainittiin media ja internet, koulu ja sitä kautta ehkäisyneuvola sekä kaverit.

Median ja internetin tietolähteenä mainitsi kolme vastaajaa. Kaikkien kolmen kirjoitelmista heijastui mediaa ja internetiä pidettävän hyvänä ja tärkeänä seksin tietolähteenä nuorille. Kritiikkiä näitä tietolähteitä kohtaan ei esiintynyt.

“Suurimman osan olen oppinut itse esimerkiksi internetistä, koska jonkin verran asia kuitenkin kiinnostaa.”

“Erilaisissa medioissa kuitenkin kerrotaan erittäin hyvin seksistä ja se onkin tärkeä tietolähde nuorille.”

Yksi vastaajista mainitsi seksistä kertovat videot hyvänä tietolähteenä. Tämän nuoren mukaan videot toivat realistisesti esiin sen, mitä seksi oikeasti on ja auttaa nuoria ymmärtämään seksiä ja olemaan sen suhteen avoimempia.

Koulun seksiin liittyvänä tiedonlähteenä mainitsi lähes puolet vastaajista. Se, mitä he konkreettisesti koulussa olivat seksistä oppineet, ei tullut esiin monessakaan vastauksessa. Nuoret kuitenkin painottivat seksistä puhumisen tärkeyttä. Muutama nuori kertoi koulun rikastaneen seksuaalikasvatusta myös ehkäisyneuvolavierailuilla.

“Terveystiedon tunneilla on kerrottu sen verran mitä nyt voi olettaa eli kaikki se perus että mitä siihen kuuluu ja niin edespäin.”

“Koulussa on aika paljon tullut opittua aiheesta [...]”

“Käytiin koulun kanssa ehkäisyneuvolassa.”

Osa vastaajista kertoi kokevansa koulun seksuaalikasvatuksen riittämättömänä ja yksipuolisena. Koulun seksuaalikasvatuksen koettiin olevan valistuksen kaltaista. Se keskittyi

lähinnä biologiseen puoleen sekä riskien ehkäisyyn. Vastausten perusteella koulun seksuaalikasvatuksen näkökulmana oli turvallinen seksi, eikä niinkään oman seksuaalisuuden ilmentäminen, sen pohtiminen tai kokonaisvaltaisen seksielämän toteuttaminen. Nuorten kirjoitelmat eivät tarjoilleet selviä suuntaviivoja heidän tarvitsemalleen koulun seksuaalikasvatukselle. Kirjoitelmista muodostui kuitenkin mielikuva, että se koettiin liian pinnalliseksi, osin jopa itsestänselvyyksien kertaamiseksi.

“Koulussa seksistä annetaan sellainen aika virallinen ja teorettinen kuva. [...] mutta koulun seksuaalikasvatuksessa ei kuitenkaan anneta paljoa tietoa itse seksistä. Se on tavallaan aika outoa sillä eihän seksi ole mitään teoreettista suorittamista. Koulussa kerrotaan myös sukupuolielinten rakenteesta ja niiden eri osien merkityksestä, muttei siitä miten ne toimivat ja reagoivat seksi aikana.”

“Koulussa seksistä puhutaan vain teiniraskauksien estämiseksi.”

“Koulussa siitä puhutaan enemmän siinä mielessä että miten sitä voi harrastaa turvallisesti ja niin ettei käy niin sanottuja vahinkoja.”

“Koulussa on opetettu jotakin, mutta enimäkseen valistettu seksitaudeista ja niiden ehkäisystä. Se voi antaa siitä pelottavan kuvan, vaikka toisaalta on tärkeää olla niistä tietoinen, jotta niitä voidaan ehkäistä.”

“Koulun seksuaalikasvatus voisi olla vähän rohkaisevampaa.”

Jokunen vastaaja kertoi myös saaneensa kavereiltaan tietoa seksistä. Moni kertoi puhuvansa seksistä kavereiden kanssa. Vastauksista ei kuitenkaan ilmennyt, oliko nuori saanut näissä keskusteluissa tietoa, vai oliko seksistä puhuttu yleisemmällä tasolla.

“Olen kuullut seksistä myös minun parhaalta ystävältä joka on kokenut tämän ja myös toiselta kaverilta. He molemmat ovat sanoneet, että seksi tuntuu ihanalta ja mukavalta. Se saa kuulemma aikaan hyvän ja kiihottuneen tunteen.”

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelua

Tutkimuksemme osoitti, että uutisoinnissa aika-ajoin esiin nousevat nuorten “hälyttävät seksi-ilmiöt” ovat heidän omassa elämismaailmassaan ja seksikäyttäytymisessään hyvinkin tavanomainen asia. Voidaanko tämänkaltaisista uutisista päätellä aikuisten pudonneen kärryiltä siitä, mitä nuoren seksuaalitodellisuus tänä päivänä on? Jos keskusteluyhteys nuorten ja aikuisten maailmojen välillä on katkennut, ei myöskään seksuaalikasvatus kohtaa nuorten todellisia tarpeita. Nuoret olivat kuitenkin kirjoitelmien perusteella hyvin avoimia kertomaan omista käsityksistään. Vaimeneeko nuorten ääni seksiasioissa siis aikuisten olettamusten alle?

Kirjoitelmista heijastui, miten erilaisia ja erilaisessa vaiheessa 9.-luokkalaiset seksuaalissa kehityksessään ovat. Aineistossa näyttäytyivät kaikki nuoruuden ikävaiheeseen kuuluvat seksuaalisuuden kehityksen portaat (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015). Kokonaisuus rakentui hyvin erilaisista asenteista, ajatuksista sekä kokemuksista tai kokemattomuudesta. Mielenkiinto seksiä kohtaan vaihteli laidasta laitaan. Tämän kirjavuuden voi nähdä rikkautena sekä nuorten rohkeutena olla oma itsensä ja toteuttaa omia tarpeitaan, mutta samalla se luo haasteen seksuaalikasvatukselle. Miten rakentaa seksuaalikasvatukselle sellaiset tavoitteet, että ne vastaavat kaikkien nuorten kehitysvaihetta ja sen hetkistä elämismaailmaa?

Tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa seksin näyttäytyneen nuorille laajasti. Nuoret löysivät seksuaalisuudesta osittain samanlaisia ulottuvuuksia, joilla seksuaalisuutta on aiemmissa tutkimuksissa jaoteltu (Bildjuschkin 2015; Cacciatore 2007; Greenberg ym. 2007). Näille nuorille seksuaalisuus näyttäytyi melko tasavahvasti psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena, fyysisen ulottuvuuden korostuessa aavistuksen. Esimerkiksi Bildjuschkinin (2015) jäsenyyksestä löytyvät samat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Bildjuschkinin luomaa neljättä ulottuvuutta, henkisyttä, ei kuitenkaan samassa merkityksessä ollut aineistosta löydettävissä. Henkisyys nähtiin tutkimuksessa lähinnä

tunteiden ja moraalikäsitteiden valossa, kun taas Bildjuschkinin merkitys henkisyydelle kuvattiin haltioitumisena. Voisiko Bildjuschkinin kuvaama henkisyys olla ulottuvuus, joka löytyy vasta aikuisiällä, kun oma seksuaalinen identiteetti on vahvistunut?

Nuoret ilmaisivat seksiin liittyviä asenteitaan ja sitä, millä tavoin seksi kuuluu heidän omaan elämäänsä tai ihmisten elämään ylipäätään. Kaiken kaikkiaan seksiin suhtauduttiin myönteisesti, hyväksyvästi ja moninaisesti. Seksin tavoitteena nähtiin mielihyvä ja nautinto. Se kuvattiin isona osana ihmisen identiteettiä ja itsetuntemuksen merkitystä korostettiin. Hyde ja Jaffee (2000) sekä Laukkanen (2007) ovat tutkimuksissaan nostaneet esiin ekakertaan liittyviä ristiriitaisia tunteita. Heidän mukaansa neitsyyden menettämiseen saattaa liittyä pettymystä, häpeää ja pelkoa. Nuoruuden ensimmäisiin seksikokemuksiin liittyvät ristiriitaiset tunteet kuvastuivat hienosti nuoren kirjoituksessa:

”En ole oikeastaan koskaan pitänyt seksiä pelottavana asiana, mutta ymmärrän että jollekin se voi olla suuri pelon aihe, varsinkin tässä iässä, kun itseä vielä etsitään ja seksuaalisuus on iso osa identiteettiämme. Jotkut saattavat ajatella, että miten pitäisi pysyä tekemään jotain sellaista, mitä ei tiedä itsestään? Siksi on tärkeää tuntua itsensä, ennen kuin aikoo näyttää itsensä toiselle kokonaan.”

Tässä tutkimuksessa nuoret toivat kuitenkin hyvin vähän esiin omia pelkojaan tai häpeää. Oma kokemattomuutta katsottiin positiivisessa valossa eikä seksielämän aloittamiselle koettu paineita tai kiirettä. Aineistosta pilkahti kuitenkin vertaisten halu päästä eroon neitsyydestä. Oliko huoli kuitenkin henkilökohtainen, mutta se haluttiin kirjoitelmassa tuoda esiin laajemmassa kontekstissa? Ensimmäisen kerran kokeneet eivät maininneet katumusta. Osa vakuutteli olevansa tyytyväinen valintaansa ja kokemukseensa.

Neitsyyden menettäminen ilmauksena kyseenalaistettiin tutkimusaineistossa ja termin nähtiin antavan vääränlaista kuvaa seksielämän aloittamisesta. Samanlaiseen ilmiöön on törmännyt Laukkanen (2007). Kuvaako tämä retoriikkamuutos kulttuurin murrosaikaa, jolloin seksi alkaa näyttäytyä enemmän elämään tuovana kuin mitään poisottavana aspektina?

Tutkimus osoittaa nuorten kokevan heillä olevan riittävät valmiudet seksielämän aloittamiseen. Nuoret eivät kokeneet heiltä puuttuvan sellaisia tietoja, joita tarvitaan

ensimmäisessä seksikokemuksessa. Tämä on ristiriidassa Liebermanin ym. (2017) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan monet nuoret aloittavat seksielämän ilman riittäviä seksuaaliterveyteen liittyviä tietoja. Toisaalta tämä tutkimus ei anna tietoa siitä, ovatko nuorten tiedot riittäviä, vaan ainoastaan kuvaa nuorten omaa käsitystä.

Moni nuori korosti, ettei seksin aloittaminen vaadi tiettyä ikää vaan riippuu yksilön henkisestä ja fyysisestä kypsyystä. Useat olivat kuitenkin sitä mieltä, että seksi ei kuulu lapsuuteen, vaan alkaa vasta nuoruudessa. Tämä kulkee osittain linjassa Laukkasen (2007) tutkimuksen kanssa, jossa nuorten seksin harrastamisen aloittamisikä nähtiin liittyvän niin ikään, yksilöön kuin kypsyyskypsyteen.

Aineistosta löytyi jokaiseen Pappin, Kontulan ja Kososen (2000) seksuaalikokemustyyppiin jaoteltua nuorta. Osa toteutti seksuaalisuuttaan halujensa ja arvojensa mukaisesti, joko pidättäytyen tai seksikokemuksia haalien. Aineistosta löytyi myös seksuaalikokemuksiin ajautuneita ja niitä nuoria, jotka eivät haluistaan huolimatta ole päässeet toteuttamaan seksuaalisuuttaan. Tutkimuksen mukaan sekä seksiin suuntautuneille että seksiin ajautuneille on tyypillistä seksielämän varhainen aloittaminen (Papp. ym. 2000). Tutkimuksemme tukee tätä väitettä. Seksistä kiinnostuneet ja siihen innokkaasti suhtautuvat nuoret olivat niitä, joilla oli myös kokemusta seksistä.

Tolosen (2002) mukaan nuorten seurusteluun ja seksuaalielämään liittyy kaksinais Moraali. Poikien kokeneisuus, useat kumppanit ja näihin liittyvät liioitellut tarinat kasvattivat poikien mainetta. Tytöille tällainen käytös ei ollut hyväksyttävää ja vaikutti tytön maineeseen negatiivisesti. Tutkimuksemme antoi viitteitä siitä, että nuorten maailmassa sukupuolten välisissä rooliodotuksissa on edelleen eroja. Voidaan siis sanoa, että sukupuolten välinen tasa-arvo ei vielä nuorten seksuaalimaailmassa toteudu ja tähän seksuaalikasvatuksen tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Fyysisellä tasolla nuoret kirjoittivat seksikäyttäytymisestä ja seksistä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta. Tämä taso toi ilmi sen, miten moninaisesti seksi näyttäytyi nuorten omassa kulttuurissa. Nuorten seksikäsitys näyttäytyi yhdyntää laajempaan eikä sen ajateltu tapahtuvan välttämättä edes fyysisessä kontaktissa. Tämän ajan ilmiönä, joka

nousi esiin myös tässä tutkimuksessa, voidaan pitää nuorten sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seksuaalista kanssakäymistä, sextingiä (ks. De Ridder 2018; Madigan ym. 2018; Stanley ym. 2018).

Nuoret olivat seksuaalisen moninaisuuden edessä hyvin avoimia. Nuorten puheissa erilaiset seksuaaliset suuntautumisot näyttäytyivät luonnollisina ja hyväksytyinä, eikä seksiä rajattu kahdenkeskeiseksi, vain miehen ja naisen välillä tapahtuvaksi. Nuoret hyväksyivät seksin erilaisissa suhteissa ja tarkoituksissa ja näkivät seksin olevan kaikkea sitä, mikä tuottaa seksuaalista mielihyvää.

Seksin vapaaehtoisuus näkyi tutkimuksessa merkittävänä asiana. Nuoret painottivat vapaaehtoisuuden vaadetta seksuaalisessa kanssakäymisessä ja jokaisen oikeutta päättää omasta seksikäyttäytymisestään. Seksiin pakottaminen tuomittiin ankarasti. Seksuaalioikeudet toteutuessaan takaavat jokaiselle yksilölle nautinnollisen ja turvallisen seksielämän sekä suojaavat seksiin pakottamiselta ja seksuaaliselta väkivallalta ja riistolta. Jokaisella yksilöllä on oikeus päättää omista seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014; WHO & BZgA 2010.) Nämä seksuaaliseen autonomiaan kuuluvat oikeudet olivat nuorille tärkeitä ja he suhtautuivat muiden oikeuksiin kunnioittavasti. Seksuaalioikeuksien näkökulmasta seksuaalikasvatuksen voidaan sanoa olleen vaikuttavaa.

Pappin ym. (2000) mukaan seksuaalisella vuorovaikutuskyvyllä on merkitystä nuorten ehkäisyn käytössä. Tutkimus osoitti nuorten olevan valmiita keskustelemaan kumppanin kanssa ehkäisystä, etenkin kun seksi tapahtui parisuhteessa. Samaan aikaan suojautumisesta kieltäydyttiin, koska kondomin käytön ajateltiin vaikuttavan negatiivisesti seksuaaliseen nautintoon. Ehkäisy, ja erityisesti juuri kondomin käyttö, oli kuitenkin aineistossa paljon toistuva teema. Tutkimuksen perusteella nuorilla olikin hyvät ehkäisyynt ja suojautumiseen liittyvät tiedot, mutta tieto itsessään ei välttämättä tarkoittanut nuoren halua tai kykyä toimia sen mukaisesti.

Nuoret näyttävät tutkimuksen valossa omaavan hyvää seksuaalista vuorovaikutuskykyä ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden. Näillä nuorille toteutui vastavuoroisuuden periaate

suhtautumisessa seksuaalisiin suhteisiin. Ominaista tälle ovat vastavuoroisuus, luottamus, tasavertaisuus ja yhteinen vastuunkanto ja yhteiset sopimukset (Näre 2005). Nuoret kunnioittivat ja arvostivat kumppaniaan, sekä olivat valmiita keskustelemaan seksistä. Herkkyys kumppanin tunteiden huomioimiseen tulee ilmi seksin vapaaehtoisuuden vaateessa ja kumppanin halujen ja toiveiden huomioimisessa. Tämän tutkimuksen mukaan ainoa seksuaalista vuorovaikutusta heikentävä tekijä oli nuoren valmius ottaa riskejä niin suojautumisen kuin seksuaalisen somekäyttämisen suhteen, kuten sextingissä.

Sexting näyttäytyi tutkimuksessamme yleisenä ja hyväksyttynä tapana ilmaista omaa seksuaalisuutta. Myös Yhdysvalloissa (Madigan ym. 2018) ja Englannissa (Stanley ym. 2018) tehdyt tutkimukset osoittavat sextingin olevan nuorten keskuudessa tavanomaista ja kiihottavien kuvien lähettäminen sekä vastaanottaminen koetaan yhdeksi tavaksi muiden joukossa harrastaa seksiä. De Ridder (2018) on tutkimuksessaan todennut nuorten olevan tietoisia sextingin riskeistä ja mainitsee niistä suurimpana häpeän ja kiusatuksi tulemisen riskin. Tässä tutkimuksessa kuvien lähettämisen riski tunnustettiin, mutta toimintaa pidettiin siitä huolimatta varsin hyväksyttynä. Suurimpana pelkona nuoret näkivät kuvien leviämisen ja siitä seuraavat ongelmat. Tämä pelko ei Madiganin ym. (2018) mukaan ole turha, sillä joka kahdeksas viesti, video tai kuva välitetään luvatta vastaanottajalta eteenpäin.

Tutkimusten mukaan media sosiaalistaa nuoria pornokulttuuriin (L'Engle ym. 2006; Liinamao 2005; Mustonen 2004). Lehtosen ja Rinkisen (2015) mukaan 12-20 -vuotiaista pojista 99 % ja tytöistä 86 % on nähnyt pornoa. Tässä tutkimuksessa porno ei näyttäytynyt näin suuressa roolissa. Valtaosa niistäkin nuorista, jotka mainitsivat pornon, sanoivat sen olevan liioiteltua tai epätodellista. Aiempi tutkimus (Lehtonen & Rinkinen 2015) osoittaa, että pojille porno on seksuaaliterveyden tietolähde. Nämä nuoret näkivät pornon roolin enemmän seksuaalista kiihottumista stimuloivana, kuten em. tutkimuksessa myös todettiin. Lehtonen ja Rinkinen (2015) näkevät pornon katsomisen osana sosiaalista kanssakäymistä. Tässä tutkimuksessa siirsimme pornon fyysiseen ulottuvuuteen, koska nuoret kuvailivat pornoa aktina tai puhuivat siitä masturboinnin yhteydessä. Pornosta ei puhuttu tietolähteenä, eikä sen kerrottu kuuluvan sosiaalisiin suhteisiin. Koulun

seksuaalikasvatuksessa tulisi kuitenkin käsitellä pornoa avoimesti, jotta nuorten mielikuvat ja niiden käsittely eivät jäisi vain nuoren vastuulle (Lehtonen & Rinkinen 2015).

Avoimuudestaan huolimatta nuoret eivät mielellään keskustelleet seksistä vanhempiensa kanssa. Keskustelu vanhempien kanssa koettiin ahdistavaksi ja kiusalliseksi. Tämä on luonnollista ja osa nuoruuden itsenäistymiskehitystä, jolloin nuori hakee erillisyyttä vanhemmistaan (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008). Lieberman (2017) myös toteaa, että vanhemmat eivät välttämättä osaa keskustella nuoren kanssa seksiasioista, varsinkaan sen emotionaalisista puolista, koska he kokevat sen yllättävän nuorta kokemusten hankkimiseen. Vanhemmilla herää keskustelun tarve yleensä vasta kun he huomaavat nuoren jo aloittaneen seksielämän, jolloin on jo auttamatta liian myöhäistä keskusteluyhteyden avaamiselle. Voidaanko ajatella, että vanhemmat itse omalla puhumattomuudellaan rakentavat kuilua sukupolvien välille?

Mieluiten nuoret jakoivat ajatuksiaan seksistä ja seksuaalisuudesta kavereiden kesken. Kavereihin tiedonlähteenä luotetaan, kyseenalaistamatta tiedon todenperäisyyttä (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015). Erityisesti poikien kohdalla on havaittu seksikokemusten ja -tietämyksen liioittelua kavereiden kanssa tapahtuvassa keskustelussa (Tolonen 2002). Liinamon (2005) mukaan seksuaali-identiteetti rakentuu juuri sosiaalisessa kanssakäymisessä saman sukupuolisten ystävien kanssa. Seksuaalikasvatuksen tehtävä olisi sekä oikoa vertaisten luomia vääriä käsityksiä, että tuoda esiin vastakkaisen sukupuolen näkemystä seksuaalisuudesta, jolloin kurotaan umpeen sukupuolten välistä kuilua.

Hyvä seksuaaliterveys korostaa fyysisten näkökohtien lisäksi psyykkisiä, emotionaalisia ja sosiaalisia näkökulmia, jolloin myös nautinnollisuus ja positiivinen asenne korostuvat (WHO & BZgA 2010). Tämä tutkimus antaa viitteitä siitä, että nuoret kokevat omaavansa hyvän seksuaaliterveyden sen kaikilla osa-alueilla. Aineistosta jäi kuitenkin mielikuva, että institutionaalinen seksuaalikasvatus ei tue riittävästi seksuaaliterveyden psyykkisiä ja emotionaalisia näkökulmia. Nuorten mukaan koulun seksuaalikasvatus keskittyi lähinnä riskikeskeiseen sukupuolitaudeilta suojautumiseen ja teiniraskauksien ehkäisyyn, seksin kokonaisvaltaisen hyvinvointia tukevan aspektin jäädessä opetuksessa vähäiseksi.

Tämä valistuksellinen näkökulma vie ajan nuorille itselleen tärkeiden asioiden käsitte-lystä (Lieberman ym. 2017). Koulu nähtiin samanaikaisesti sekä tärkeänä että riittämät-
tömänä tietolähteenä vastaamaan nuorten seksuaalikasvatuksen tarpeisiin.

Tämä tutkimus osoittaa, että tutkittuun tietoon perustuvalla institutionaalisella seksu-
aalikasvatukselle on tarve. Koulun tehtävänä on oikoa median antamaa väärää kuvaa
seksuaalisuudesta asiallisella ja faktapohjaisella seksuaalikasvatuksella (Liinamo 2005).
Tämä, kuten aiemmat tutkimukset, asettaa koulun seksuaalikasvatukselle paljon tavoit-
teita. Kuitenkin tälle kasvatukselle on varattu opetussuunnitelmassa hyvin vähän aikaa
(Lieberman 2017). WHO:n ja BZgA:n (2010) laatimien seksuaalikasvatuksen standardien
mukaan seksuaalikasvatuksen asemaa tulee tulevaisuudessa nostaa, tekemällä siitä pa-
kollinen oppiaine. Tämä kansainvälinen huomio tulisi konkretisoida institutionaalisen
seksuaalikasvatuksen kentällä, jotta vaikuttava ja kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus
voidaan turvata.

Seksuaalikasvatuksessa tarvitaan tilaa seksin voimaannuttavaan ja myönteiseen näkö-
kulmaan. Tämä lähestymistapa ei saa jäädä seksuaalikasvatuksessa riskien ja pelkojen
jalkoihin. Kuten yksi tutkittavista nuorista toteaa, ”seksi on vitun ihanaa!!!”. Tätä myö-
tämielistä suhtautumistapaa tulee kasvatuksessa ruokkia ja tukea, jotta uusi ja entistä
avoimempi sukupolvi voi toteuttaa kokonaisvaltaista, nautintoa ja mielihyvää tuottavaa,
turvallista seksuaalisuutta.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuseettiset seikat

Laadulliseen tutkimukseen liittyy problematiikka sosiaalisen todellisuuden totuudelli-
suudesta ja tutkijan mahdollisuudesta objektiiviseen tietoon. Usein laadullisessa tutki-
muksessa sanoudutaan irti täysin objektiivisen totuustiedon mahdollisuudesta ja myön-
netään tutkijan oman kehyksen vaikuttavan tutkimusprosessiin. Tutkija itse on tutkimus-
asetelman luoja ja tulkitsija. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tätä tutkimusta ohjasi vahvasti
tutkijoiden mielenkiinto nuorten seksuaalisuutta kohtaan. Tutkimuksessa haluttiin
luoda asetelma, jossa nuori kertoo käsityksiään mahdollisimman laveasti. Tästä syystä
myös kirjoitelmista saatu aineisto oli hyvin hajanaista. Tulkintamme kautta pyrimme

kuitenkin kokoamaan 9.-luokkalaisten seksikäsityksistä ymmärrettävän ja eheän kokonaisuuden.

Tutkimuksessa yleisesti käytetty tapa arvioida tutkimuksen luotettavuutta reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla on laadullisessa tutkimuksessa kyseenalaistettu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009; Tuomi & Sarajärvi 2018.) Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä aineiston perusteella laajempia yleistyksiä, vaan kuvata ilmiötä ainutlaatuisina, tietyssä ajassa ja todellisuudessa tapahtuvina. (Alasuutari 2011; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäinen validiteetti on tutkimuksen johdonmukaisuutta ja loogisuutta, ulkoinen taas sitä, miten tutkimuksen tulokset ovat siirrettävissä tutkimuksesta toiseen. Kaiken kaikkiaan validiteetissa on kyse siitä, tutkiiko tutkimus sitä, mitä on tavoitteeksi asettanut, ovatko sen tuottamat käsitteet ilmiötä kuvaavia ja aineiston kautta perusteltuja sekä päteekö tieto tutkimuskohteeseen. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009.) Tutkimuksessa pyrittiin tutkimaan nuorten seksikäsityksiä ja juuri siihen kysymykseen tutkimus myös vastasi. Tutkimuksen tuottama käsitteistö nojaa vahvasti aiemman tutkimuksen esiin tuomiin käsitteisiin ja on pitkälti linjassa aiemman teoriatiedon kanssa. Tutkimuksessa käytetty käsitteistö määriteltiin tutkimuksen alussa, jotta lukija ymmärtää, mitä tutkijat ovat käsitteillä tarkoittaneet.

Reliabiliteetti kuvaa mittauksen luotettavuutta ja tutkimuksen toistettavuutta. Se tarkastelee sitä, kuinka tarkasti valittu mittari mittaa tutkittavaa ilmiötä ja kuinka yhdenmukaisesti mittaria käytetään. Mittaukseen sisältyy kuitenkin aina virhettä. Satunnaisvirhe on sellainen yksittäisen mittaustuloksen epätarkkuus, johon tutkija ei voi vaikuttaa. Systemaattinen virhe taas johtuu tutkijan omasta huolimattomuudesta ja vääristää aineistoa. Reliabiliteetti näkyy tutkimuksessa johdonmukaisuutena. Tutkijan tulee luokitella ja havainnoida aineistoaan systemaattisesti ja samanlaisella logiikalla, läpi koko prosessin. Jos tutkijoita on useita, ei heidän välillään saa olla systemaattista eroa. (Ronkainen ym. 2011; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009.)

Tämän tutkimuksen toistaminen tuskin olisi mahdollista, koska tutkimuskohteena ovat juuri nämä nuoret juuri tässä hetkessä. Käsitukset riippuvat yksilöstä ja ajasta; puolen vuoden päästä nuorella saattaa olla täysin erilaiset ajatukset aiheesta, tai hän saattaisi lähestyä aihetta täysin eri näkökulmasta. Tästä syystä tutkimustamme ei voida suoraan verrata muihin tutkimuksiin. Teoriamme kuitenkin antaa osviittaa siitä, että monet kuvaamamme ilmiöt ovat yleisiä laajemmassakin kontekstissa.

Reliabiliteetin vaatimus täyttyy sitä kautta, että tutkimusprosessi on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi, jolloin lukijalla on mahdollisuus arvioida itse tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voisikin tarkastella uskottavuuden, siirrettävyyden sekä vakiintuneisuuden kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tutkimusaineiston olemme pyrkinneet raportoimaan selkeästi ja perusteellisesti, jotta lukijalla on mahdollisuus tehdä päätelmiä sekä tutkimusasetelman siirrettävyydestä että uskottavuudesta.

Vastauksista välittyi nuorten avoin suhtautuminen. Seksuaalisuus on kuitenkin tutkimuskohteena arka aihe ja tutkijan tulee huomioida, ettei tutkittava välttämättä kerro todellista tilannettaan vaan pyrkii vastaamaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009). Huolimatta aiheen intiimiydestä, nuorilla oli selvästi halu kertoa heille mielenkiintoisesta ja ajankohtaisesta aiheesta. Tutkijoina emme kuitenkaan voi olla täysin varmoja siitä, miten nuoret tutkimukseen suhtautuivat; onko jotain käsityksiä kirjoitettu vastauksiin vitsillä ja onko tutkittava ollut kirjoitelmassa rehellinen. Näihin asioihin tutkija ei pysty juurikaan vaikuttamaan, joten on tehtävä oletus, että nuoret ovat omalta osaltaan toimineet eettisellä tavalla. Myös aiheen laajuus saattoi nuoren näkökulmasta vaikeuttaa kirjoittamista. Muutama kirjoittikin seksin olevan niin laaja käsite, ettei sen avaaminen ollut mahdollista tässä tilanteessa.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa pyrittiin johdonmukaisuuteen. Aineistoa havainnoitiin huolellisesti ja luokiteltiin monin eri tavoin ennen kuin se sai todellisen muotonsa. Koko prosessi toteutettiin yhteistyössä ja luokitteluperusteista keskusteltiin yhdessä, jotta perusteet säilyivät samoina koko tutkimuksen ajan.

Tutkijatriangulaatio, eli kahden tutkijan yhteistyö (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009), on lisännyt tutkimuksemme luotettavuutta. Toisen tutkijan ajatukset, näkökulmat ja tuki ovat edistäneet tutkimuksemme etenemistä sekä sen laadukkuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009). Jokaista vaihtoehtoa on ollut punnitsemassa kaksi pöytä, jolloin pienetkin yksityiskohdat ovat hioutuneet paremmiksi. Myöskin emootioiden vaikutus tutkimukseen on pyritty tietoisesti minimoimaan. Aineisto kerättiin kahdesta eri luokasta, jolloin pystyimme olemaan läsnä molemmissa tiloissa kirjoittamisen ajan. Olimme myös etukäteen sopineet tarkasti, millaiset ohjeet annamme, jotta molemmat ryhmät saivat samat ohjeistukset. Myös analyysivaiheessa toimimme toisillemme kriittisinä keskustelukumppaneina, jolloin merkitysyksiköiden poimiminen, jäsentely ja luokittelu on varmasti tapahtunut tarkemmin, mihin yksin olisimme pystyneet. Analyysi toteutui oikeastaan keskusteluna, jossa toisen ajatuksia haastettiin ja omia perusteltiin, kunnes saavutettiin molempia tyydyttävä lopputulos.

Tutkijalla on tutkimusaiheestaan aina jonkinlaisia ennakko-oletuksia. Nämä oletukset on hyvä tunnistaa ja tiedostaa, jotta ne eivät rajaa tutkimuksen tekemistä tai ohjaa sen suuntaa. Jonkinlaisia hypoteeseja on kuitenkin sallittua tehdä. Sen sijaan, että tutkija pyrkii tutkimuksessaan todistamaan hypoteesit todeksi, tulee hänen tavoitella uuden oppimista ja uusien näkökulmien syntyä. (Eskola & Suoranta 2008.)

Tutkijoiden omien ennakko-oletusten vaikutusta tutkittavaan ilmiöön pyrittiin minimoimaan mahdollisimman laajalla kysymyksenasettelulla. Kirjoitelmien aiheeksi annettiin seksi ja vasta nuorten vastaukset rajasivat aiheen. Emme halunneet ohjata nuorten vastauksia millään seksiin liittyvillä termeillä, vaan antaa heille täysin "vapaat kädet". Tämä teki tutkimuksesta myös haasteellisen. Etukäteen ei voitu tietää, mistä näkökulmasta ja kuinka laajasti nuoret aiheesta kirjoittavat. Tämä oli kuitenkin tutkimuksen tavoitteen kannalta välttämätöntä. Näin voitiin saavuttaa nuoren oma käsitysmaailma hänen itsensä sanoittamana, ei havaita nuoren käsitysten ja faktojen välisiä ristiriitoja.

Tutkimusaiheen valinta kertoo, mitä tutkijat näkevät tärkeänä ja sisältää näin ollen eettisen näkökulman. Ihmistieteissä eettiset kysymykset nousevat erityiseen asemaan ja niiden äärellä ollaan koko tutkimuksen ajan. (Tuomi & Sarajarvi 2018.)

Tutkimuksessamme eettiset kysymykset nousivatkin esiin aika ajoin, jo aiheen valinnasta alkaen. Nuorten seksikäsitteet tutkimusaiheena sisältää itsessään oletuksen, että ne poikkeavat aikuisten käsityksistä. Pohdimme myös pitkään, millaisin tiedonkeruumenetelmin herkkää ja intiimiä aihetta voidaan lähestyä, jotta nuorille syntyy turvallinen tila vastata tutkimukseen. Myös raportoidessa jouduttiin tekemään eettisiä valintoja nuorten anonymiteetin turvaamiseksi.

Tutkimuksessamme toteutettiin yleisiä tutkimusta koskevia eettisyysperiaatteita (TENK 2013). Tutkimuksessa on pyritty sen kaikissa vaiheissa rehellisyyteen, tarkkuuteen ja avoimuuteen. Muiden tutkijoiden tutkimuksista kerrottaessa on alkuperäisen kirjoittajan tekstiin viitattu asianmukaisesti. Koska kyse on arkaluontoisesta, vastaajan seksuaalista käyttäytymistä sisältävästä aineistosta (Kuula 2011), on sekä sen keräämisessä että säilyttämisessä pyritty erityiseen huolellisuuteen.

Tutkimusaineistoa on säilytetty vaatimusten mukaisesti tutkimuksen ulkopuolisten henkilöiden ulottumattomissa ja tutkimuksen päätyttyä aineisto tuhotaan. Tutkimustietojen käsittelyssä tulee huomioida luottamuksellisuus ja anonymiteetti tekemällä vastanneiden henkilöllisyyden tunnistaminen tuloksista mahdollisimman vaikeaksi (Puusniekka, Eskola, Itäpuisto, Launonen & Rautsiala 2004). Oppilaat vastasivat anonymisti ja raportointivaiheessa jätimme pois kaikki vastaajien merkit, kuten sukupuolen. Tällä pyrittiin turvaamaan, ettei tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ole mahdollista tunnistaa tutkimusraportista.

Tutkimuslupa pyydettiin kyseisen koulun rehtorilta. Vanhemmat olivat antaneet koululle luvan lasten osallistumisesta tutkimustoimintaan. Kuulan (2011) mukaan lopullisen suostumuksen antaa kuitenkin lapsi itse. Kaikki tutkittavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Oppilas sai myös vapaasti päättää, mitä aineistonkeruutilanteessa kirjoitti. Ketään ei siis pakotettu puhumaan asioista, jotka tuntuivat liian intiimeiltä tai kiusallisilta. Lopulta aineistossa oli vain yksi kirjoitus, jossa oppilas oli väistänyt tutkimusaiheen. Hän ei kuitenkaan aineistonkeruutilanteessa joutunut ikävään asemaan, esimerkiksi kirjoittamisesta kieltäytymällä, vaan käytti oikeuttaan olla vastaamatta kysymykseen.

6.3 Seksuaalikasvatuksen uudet suunnat

Nuorten seksikäsityksistä ja seksuaalikasvatuksesta voidaan tehdä monenlaista tutkimusta jatkossakin. Erityisesti nuorten näkökulmasta tapahtuvaa tutkimusta tarvitaan, jotta seksuaalikasvatus perustuu todellisiin tarpeisiin. Nuorten seksuaalitietoja on tutkittu jo runsaasti esimerkiksi ehkäisyn ja suojautumisen näkökulmasta, mutta seksuaali-terveyden emotionaalisiin, psyykkisiin ja henkisiin puoliin keskittyvää tutkimusta löydettiin. Kenttä huutaa hiljentymään nuorten äänen äärelle. Vain tältä tavoin vältetään tilanteilta, joissa nuorten tavanomainen seksuaalikäyttäytyminen näyttäytyy aikuisille normeja rikkovana ja paheksuttavana.

Tutkimuksessamme on pyritty käyttämään parhaita löydettävissä olevia, tuoreita, relevantteja ja kansainvälisiä lähteitä. Aihetta taustoittava teoriaa löytyi melko runsaasti, niin kansainvälisesti kuin kansallisesti. Mielenkiintoisia olisivat nuorten seksikäyttäytymiseen pureutuvat tapaustutkimukset, joiden avulla päästäisiin syvällisemmin ja laajemmin sisälle nuoren elämiskulttuuriin. Tutkimuksessamme kuitenkin havaitsimme nuorten olevan hyvin eri vaiheissa seksuaalisessa kehityksessään, joten tapaustutkimus antaisi vain hyvin spesifiä tietoa. Myös tyttöjen ja poikien seksikäsitysten eroja tulisi tutkia. Tämän ajan trendinä näyttäytyy nimenomaan poikatutkimukset, tyttöjen äänen jäädessä vähemmälle.

Tutkimuksen aikana heräsi erityinen mielenkiinto nuorten sosiaalisessa mediassa tapahtuvan seksikäyttäytymisen tutkimiseen. Sexting näyttäytyi kansainvälisen tutkimuksen valossa tämän hetken nuorisotrendinä (DeRidder 2018; Madigan ym. 2018; Stanley ym. 2018). Sen sijaan Suomessa samankaltaisesta ilmiöstä kohutaan vain iltapäivälehtien tasolla, eikä laajempaa tieteellistä tutkimusta ollut löydettävissä. Nuoret kuitenkin kuvasivat tutkimuksessamme sextingin olevan tavanomainen osa nuorten kanssakäymistä. Tähän nuorten todellisesta maailmasta nousevaan ilmiöön suomalaisessa tutkimuksessakin tulisi herätä.

Tutkimuksemme tuloksiin pohjautuen näemme tärkeänä seksuaalikasvatuksen nostamisen omaksi oppiaineekseen. Tämä vaatii opetussuunnitelmatason muutoksia. Seksuaalikasvatuksen tulisi olla jatkuvaa ja alkaa jo alkuopetuksessa hälventääksemme seksuaalisuuden aiheen aiheuttamaa häpeää ja kiusallisuutta. Samoin sen tulisi olla molemmille sukupuolille yhteistä, jotta tyttöjen ja poikien näkemykset ja olettamukset saavat peilausta myös vastakkaiselta sukupuolelta. Sen kanssa käsi kädessä tulisi kulkea tunnekasvatus. Tällä tavoin seksuaalikasvatus saisi valistusta laajemman merkityksen ja aikaa jäisi asioiden syvällisempään tarkasteluun. Koulun tulee tukea ja turvata lapsen seksuaalisen identiteetin kehittymistä osana kokonaisvaltaista identiteettikehitystä. Akateemisten taitojen lisäksi koulun tulee antaa aikaa ja työkaluja oppilaan matkalle itseen.

Vaikuttava ja kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus taataan tuomalla aiheen tärkeys esiin jo opettajakoulutuksessa. Tämänhetkinen koulutus antaa hyvin vähän eväitä seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen. Kentällä oleville opettajille tulisi tarjota sellaisia aineksia sisältävää täydennyskoulutusta, jonka avulla opettajat rohkaistuisivat lähestymään seksuaalisuutta avoimesti ja luontevasti. Opettajat luovat omalla suhtautumisellaan käyttäytymismalleja myös oppilaille. Opettajan lähestyessä seksuaalisuutta avoimesti ja lapsilähtöisesti, antaa se oppilaalle kuvan seksuaalisuudesta osana jokaisen ihmisen identiteettiä ja elämää. Seksuaalisuuden tulee näyttäytyä koulumaailmassa samanaikaisesti sekä tärkeänä, että aivan tavallisena ja arkipäiväisenä aiheena, samalla viivalla muiden oppisisältöjen kanssa.

Koulun tehtävä on kaventaa oppilaiden erilaisista lähtökohdista johtuvaa eriarvoisuutta. Seksuaalisuus ja sen käsitteleminen kodeissa on hyvin kirjavaa ja oppilailla saattaa olla hyvinkin erilaiset rakennusaineet oman seksuaalisen identiteetin rakentamiseen. Kodeissa saattaa olla käsitys, että seksuaalisuudesta puhuminen tarkoittaa seksin opettamista, jolloin vanhemmat karttavat aiheen esiin ottamista lapsen kanssa ja myös vieroksevat koulun seksuaalikasvatusta. Sen tuleekin olla avointa myös vanhempien suuntaan, jotta myös kodeissa ymmärretään seksuaalikasvatuksen merkitys kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja lapsen kehityksen kannalta.

Nuorten seksuaalisuus ei ole heille itselleen enää tabu. He puhuvat siitä avoimesti, kunhan joku kuuntelee. Seksuaalikasvattajan tulee olla helposti lähestyttävä aikuinen, jolta nuori voi kysyä häntä askarruttavia seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä. Kasvattaja ei kaada tietoa nuoren päähän, vaan oman seksuaali-identiteetin rakentaminen vaatii henkilökohtaista prosessointia; matkaa omaan seksuaalisuuteen. Tämä tapahtuu vastavuoroisen ja keskusteleavan seksuaalikasvatuksen kautta. Seksuaalikasvattajien on turha huutaa tyhjille seinille, jos tarkoituksena on kuulla kaikuna oma ääni.

Lähteet

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2007. *Nuoren aika*. Porvoo: WSOY.

Aho, T. 2012. Yläkoululaispoikien seksuaaliset roolinotot. Teoksessa O. Kontula (toim.), *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)* (ss. 95–177). Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D55/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Ahonen, S. 1996. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen, & S. Saari. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja* (ss. 114–131). Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Juva: WSOY.

Allen, K. R., Lavender-Stott, E. S. & Gary, E. A. 2017. Learning from the Young: Therapeutic Implications of Emerging Sexual Knowledge in Working with Families. *Journal of Feminist Family Therapy*, 29(3), 149–169.

Anttila, A. 2012. "Kiitos jo etukäteen!" - Poikien kirjoituksia heitä askarruttavista seksiasioista. Teoksessa O. Kontula (toim.), *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)* (ss. 15–60). Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D55/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Anttila, A. 2012. Seksiin, seurusteluun sekä koulun seksuaaliopetukseen liittyviä poikien kokemuksia ja toiveita nettikyselyssä. Teoksessa O. Kontula (toim.), *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)* (ss. 61–94). Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D55/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Anttila, A. (toim.) 2004. *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Anttila, A. 2004. Seksimarkkinoiden vaikutus lasten ja nuorten asenteisiin. Teoksessa A. Anttila (toim.), *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista* (ss. 63–77). Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Bildjuschkin, K. (toim.) 2015. *Seksuaalikasvatuksen tueksi*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 35/2015.

Bildjuschkin, K. & Malmberg, A. 2002. *Kerro meille seksistä. Nuoren seksuaalikasvatus*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. *Seksiä vaatteet päällä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Burgess, V., Dziegielewska, S. F. & Green, C. E. 2005. Improving comfort about sex communication between parents and their adolescents: practice-based research within a teen sexuality group. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 5(4), 379–390.
- Braeken, D. & Cardinal, M. 2008. Comprehensive sexuality education as a means of promoting sexual health. *International Journal of Sexual Health*, 20(1-2), 50–62.
- Cacciatore, R. 2007. *Huomenna pannaan pussauskoppiin. Opas vanhemmille*. Helsinki: WSOY.
- DeLamater, J. & Friedrich, W. N. 2002. Human Sexual Development. *The Journal of Sex Research*, 39(1), 10–14.
- De Ridder, S. 2018. Sexting as sexual stigma: The paradox of sexual self-representation in digital youth cultures. *European Journal of Cultural Studies*, 1–16.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gerouki, M. 2010. *Exploring primary school sex education in Greece: Policies and praxis*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Greenberg, J. S., Bruess, C. & Conklin, S. 2007. *Exploring the dimensions of human sexuality, 3rd ed.* Boston: Jones & Bartlett.
- Halonen, M. 2015. Nuoruusikäisen seksuaalinen riskikäyttäytyminen. Teoksessa E. Korsteniemi-Poikela & R. Cacciatore. *Seksuaalisuuden portaat* (ss. 169-172). Helsinki: Opetushallitus.
- Helen, I. & Jauho, M. (toim.) 2003. *Kansalaisuus ja kansanterveys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Herdt, G. H. & Howe, C. 2007. *21st century sexualities: Contemporary issues in health, education, and rights*. London & New York: Routledge.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hukkila, K. 1992. Seksi ja se oikea. Tyttöjen ensimmäiset kokemukset ja käsityksen seksistä. Teoksessa S. Näre & J. Lähteenmaa (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa* (ss. 56–68). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus*, 37(2), 162–173.

Hyde J. S. & Jaffee S. R. 2000. *Becoming a heterosexual adult: The experiences of young women*. *J Soc Iss*, 56, 283–296.

Häkkinen, K. 1996. *Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä: Teoreettinen kat-
saus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ihme, A. & Rainto, S. 1.6.2017. Seksuaalisuus näkyy vahvasti nuoren elämässä. *Kaleva*, 38.

Ilta-Sanomat 16.5.2019. *Kaarinan ja Turun kouluissa paljastui hälyttävä seksi-ilmiö – op-
pilaat etsivät alastonkuvilla kumppania, jonka kanssa harjoitella*. [https://www.is.fi/tu-
run-seutu/art-2000006107140.html](https://www.is.fi/tu-
run-seutu/art-2000006107140.html) Viitattu 19.5.2019.

IPPF. 2010. *Framework for comprehensive sexuality education (CSE)*. London: Internati-
onal Planned Parenthood Federation. [https://www.ippf.org/sites/default/files/ippf_fra-
mework_for_comprehensive_sexuality_education.pdf](https://www.ippf.org/sites/default/files/ippf_fra-
mework_for_comprehensive_sexuality_education.pdf) Viitattu 13.5.2019.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita
tutkimusmetodeihin 2* (ss. 73–87). Jyväskylä: PS-kustannus.

Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. (toim.). *Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymis-
terveyden toimintaohjelma 2014-2020*. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Koch, P. 1992. Integrating cognitive, affective, and behavioral approaches into expe-
riences for sexuality education. Teoksessa J. Sears. (toim.), *Sexuality and the Curriculum.
The politics and Practices of Sexuality Education* (ss. 253–266). New York: Teachers Col-
lege Press.

Kokkonen, M. 2015. Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuneisuus koululiikunnan kom-
pastuskivinä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Kasvatus*, 46(5), 460–472.

Kontula, O. (toim.) 2012. *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien sek-
suaaliopetukseen (PoikaS- hanke)*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D55/2012.
Helsinki: Väestöliitto.

Kontula, O. 2004. Reproductive health behaviour of young Europeans. *Vol 2 The role of
education and information*. Directorate General III - Social Cohesion, Council of Euro-
pean Publishing, Strasbourg Cedex.

Kontula, O. 2015. Seksuaalikasvatuksen vaikuttavuus. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.),
Seksuaalikasvatuksen tueksi (ss. 79–85). Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työ-
paperi 35/2015.

Kontula, O. 2015. Seksuaalisuus ja seksuaalinen hyvinvointi. Teoksessa K. Bildjuschkin.
(toim.), *Seksuaalikasvatuksen tueksi* (ss. 116–120) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin
laitos. Työpaperi 35/2015.

- Kontula, O. & Lottes, I. 2000. *Seksuaaliterveys Suomessa*. Helsinki: Tammi.
- Kontula, O. & Meriläinen, L. 2007. *Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 26/2007. Helsinki.
- Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. *Seksuaalisuuden portaat*. Helsinki: Opetushallitus.
- Kosunen, E. 2006. *Seksuaaliterveyden edistäminen Suomessa. Muistio seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmaa laativaa työryhmää varten*. Helsinki: Stakes. Työpapereita 5/2006.
- Kuortti, M. 2012. *Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys ja -kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat*. Tampere: Tampere University Press. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1201. Akateeminen väitöskirja.
- Kuronen, M. 2006. Vaativa seksi vaurioittaa nuoria. Kansanterveyslaitos. *Kansanterveys* 7/2006.
- Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Laine, T. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (ss. 29–50). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laukkanen, M. 2007. *Sähköinen seksuaalisuus. Tutkimus tyttödestä nettikeskusteluissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Acta Electronica Universitatis Lappeensis 4. Akateeminen väitöskirja.
- Lehtonen, M. & Rinkinen, T. 2015. Miksi pornosta puhuminen on tärkeää. Teoksessa E. Korteniemi-Poikela & R. Cacciatore, *Seksuaalisuuden portaat* (ss. 173–176). Helsinki: Opetushallitus.
- Leikko, R., Suominen, T., Rantanen, A., Eriksson, T., Apter, D. & Lehtinen, M. 2015. Nuorten naisten seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 52, 295–305.
- L'Engle, K. L., Brown J. D. & Kenneavy, K. 2006. The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *J Adolesc Health*, 38, 186–192.
- Lieberman, L. D., Goldfarb, E. S., Kwiatkowski, S. & Santos, P. 2017. Does First Sex Really “Just Happen?” A Retrospective Exploratory Study of Sexual Debut Among American Adolescents. *American Journal of Sexual Education*, 12, 237–256.

- Liinamo, A. 2005. *Sähköinen seksuaalisuus. Suomalaisnuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveystiedot oppilaan ja koulun näkökulmasta. Arviointia terveyden edistämisen viitekehyksessä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Akateeminen väitöskirja.
- Lottes, I. 2000. Seksuaaliterveyden yhteiskunnallinen malli. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaaliterveys Suomessa* (ss. 36–55). Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lottes, I. 2000. Uusia näkökulmia seksuaaliterveyteen. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaaliterveys Suomessa* (ss. 13–35). Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Madigan, S., Rash, C. L., Van Ouytsel, J. & Temple, J. R. 2018. Prevalence of Multiple Forms of Sexting Behavior Among Youth, A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 172(4), 327–335.
- Marton, F. 1981. Phenomenography – describing conceptions of the world around us. *International Science*, 10, 177–200.
- Marton, F. 1988. Phenomenography. A research approach to investigating different understandings of reality. Teoksessa R. R. Sherman & R. B. Webb (toim.), *Qualitative research in education. Focus and methods* (ss. 141–161). London: Falmer Press.
- Marton, F. & Booth, S. 1997. *Learning and awareness*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey.
- McLaughlin, H. J. 2010. Crime and Punishment: Teen Sexting in Context. *Penn State Law Review*, 115(1).
- Metsämuuronen, J. 2006. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Melt-help.
- Morawska, A., Walsh, A., Grabski, M., & Fletcher, R. 2015. Parental confidence and preferences for communicating with their child about sexuality. *Sex Education*, 15(3), 235–248.
- Mustonen, A. 2004. Mediataidot ja median vastuu lasten suojelijoina. Teoksessa A. Anttila (toim.), *Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista* (ss. 58–62). Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.
- Niikko, A. 2003. *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Näre, S. 2005. *Styylylaten ja pettäen*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Paalanen, T. & Kontinen, E. 2015. Seksuaalikasvatuksen etiikkaa arvojen näkökulmasta. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaalikasvatuksen tueksi* (ss. 56–69). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 35/2015.
- Pakarinen, M., Kylmä, J., Helminen, M. & Suominen, T. 2017. Ammattiin opiskelevien 15-19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ja asenteet. *Hoitotiede*, 29(2), 139–149.
- Papp, K., Kontula, O. & Kosonen, K. 2000. *Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot*. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D36/2000.
- Puusniekka, A., Eskola, J., Itäpuisto, M., Launonen, M & Rautsiala, T. 2004. Arka aihe = Arka paikka? Tutkija ja arkojen aiheiden tutkiminen. Teoksessa J. Eskola, A. Koski-Jännes, E. Lamminluoto, A. Saaranen, M. Saastamoinen & K. Valtanen. (toim.), *Tutkimusmenetelmällisiä reflektioita* (ss. 43–72). Kuopio: Kuopio University Press.
- Puusniekka, R., Kivimäki, H. & Jokela, J. (2012). Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus*, 30(3), 4–24.
- Rathus, S. A., Fichner-Rathus, L. & Nevid, J. 2002. *Human sexuality in a world of diversity*. 5th ed., Boston: Allyn & Bacon.
- Rinkinen, T. 2012. *Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 54/2012.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. *Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV, Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto.
- Salonen, M. 2008: Mitä seksuaali-identiteettejä käsittelevissä keskusteluissa tapahtuu? Teoksessa A. R. Lahikainen, R-L. Punamäki, T. Tamminen (toim.), *Kulttuuri lapsen kasvatelijana* (ss. 266–279). WSOY: Vantaa.
- Shtarkshall, R. A., Santelli, J. S., & Hirsch, J. S. 2007. Sex education and sexual socialization: roles for educators and parents. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 39(2), 116–119.
- Sears, J. T. 1992. Researching the other/searching for self: Qualitative research on [homo]sexuality in education. *Theory into Practice*, 31(2), 147.
- STM (Sosiaali- ja terveysministeriö). 2009. *Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2009:20. Helsinki.

Somers, C. L., & Surmann, A. T. 2005. Sources and timing of sex education: Relations with American adolescent sexual attitudes and behavior. *Educational Review*, 57(1), 37–54.

Stanley, N., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., Lanau, A. & Överlien, C. 2018. Pornography, Sexual Coercion and Abuse and Sexting in Young People's Intimate Relationships: A European Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(19), 2919–2944.

Suivuo, P., Tossavainen, K. & Kontula, O. 2007. The role of alcohol in a sexually motivated situation. *Health Education*, 108(2), 145–162.

TENK 2013. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tolonen, T. 2002. *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus. Nuorisotutkimusverkosto.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

UNESCO 2009. *International Technical Guidance on Sexuality Education. An evidence-informed approach for schools, teachers and health educators*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183281e.pdf> Viitattu 15.5.2019.

Vehkalahti, K. 2014. *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Finn Lectura.

Virtanen, J. 2002. *Kliininen seksologia*. Helsinki: WSOY.

Visser, A. P. & van Bilsen, P. 1994. Effectiveness of sex education provided to adolescents. *Patient Education and Counseling*, 23(3), 147–160.

Väestöliitto. 2006. *Väestöliiton seksuaaliterveyspoliittinen ohjelma*. Helsinki. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/9a1337c58d4748223fd86ee69d50ede5/1516619330/application/pdf/263806/Sekstervopolohjelma.pdf> Viitattu 15.5.2019.

Ward, L. M. 2003. Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: a review of empirical research. *Developmental Review*, 23(3), 347–388.

WHO (Maailman terveysjärjestö) Euroopan aluetoimisto & BZgA (Federal Centre for Health Education, Saksan liittovaltion terveystieteiden keskus). 2010. *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisilla ja asiantuntijoille*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

WHO (World Health Organization). 2018. *Sexual health*. http://www.who.int/topics/sexual_health/en/ Viitattu 15.5.2019.

Yle. 17.5.2019. *Kymmenet turkulaiset ja kaarinalaiset koululaiset jakaneet alastonkuvia internetissä.* <https://yle.fi/uutiset/3-10787908> Viitattu 19.5.2019.

Liitteet

Liite1

